

แนวทางการส่งเสริมการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ไทย

โดย

นางสาว วิมลลักษณ์ ชูชาติ
ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม
กระทรวงวัฒนธรรม

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 57
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2557 - 2558

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการพัฒนารูปแบบการแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

ผู้วิจัย นางสาว วิมลลักษณ์ ชูชาติ

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 57

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนารูปแบบการแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน นั้นมุ่งเน้นศึกษาประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม แนวคิด และรูปแบบเครื่องแต่งกายตามเอกลักษณ์ไทยศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการนำเครื่องแต่งกายไทยไปพัฒนา เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า การแต่งกายไทยมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ โดยขึ้นอยู่กับเหตุผลและปัจจัยที่มาจากเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและความมั่นคงของชาติ รูปแบบการแต่งกายไทยเพื่อความทันสมัยและยั่งยืนรูปแบบที่ 1 อนุรักษ์เพื่อสืบทอด อัน ได้แก่ เครื่องแต่งกายในแต่ละรัชกาล ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 - 9 เน้นคงแบบและผ้าดั้งเดิมไว้เป็นมรดกชาติ แนวทางการดำเนินงานหลักจึงควรเน้นการถ่ายทอดคุณค่าและเพิ่มการรับรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ได้เข้าใจ เห็นคุณค่า และหาทางพัฒนาต่อยอด หาช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และโอกาสให้คนไทยทุกรุ่นทุกวัยได้สวมใส่ เพิ่มสิทธิพิเศษสำหรับคนสวมใส่หรือให้การสนับสนุนรูปแบบที่ 2 รักษาเพื่อสืบสาน อัน ได้แก่ชุดไทยพื้นถิ่นเน้นการคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น แนวทางการดำเนินงานหลัก คือ การค้นหา ส่งเสริม และเพิ่มความหลากหลายให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นตั้งแต่ระดับภูมิภาค ลงไปเป็นผู้ดำเนินการสืบสานเอกลักษณ์การแต่งกายประจำท้องถิ่น ให้ความรู้ที่ถูกต้อง จัดแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในแต่ละภูมิภาค เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้มาศึกษาค้นคว้า ได้เข้าถึงข้อมูลเพื่อประโยชน์ทั้งการสืบสาน เผยแพร่ และพัฒนา ต่อยอด สร้างแรงบันดาลใจให้กับนักออกแบบและนักธุรกิจต่อไปรูปแบบที่ 3 พัฒนาเพื่อต่อยอด อัน ได้แก่ชุดไทยประยุกต์เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ แนวทางการดำเนินการ คือ จัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายที่ยังคงเอกลักษณ์ไทย คุณภาพและลวดลาย ผ้าไทย ผ้าพื้นเมือง และเทคโนโลยีการผลิตที่ลดต้นทุน และเพิ่มคุณภาพ จัดทำมาตรการกระตุ้นให้ภาคธุรกิจหันมาให้การสนับสนุนผ้าพื้นเมือง ผ้าท้องถิ่น ผ้าไทยที่ได้รับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานแล้ว เช่น การลดภาษีสิ่งทอไทย การเปิดตลาดในต่างประเทศ เพิ่มส่วนแบ่งการตลาด ผ้าไทยทั้งในและต่างประเทศ ส่งเสริมการต่อยอดธุรกิจที่ใช้วัสดุและผ้าไทยในการออกแบบสินค้าต่างๆ พัฒนาผู้ประกอบการท้องถิ่นที่มีศักยภาพให้สามารถดำเนินธุรกิจได้ในตลาดสากล จัดหาแหล่งทุนและพัฒนาแหล่งวัตถุดิบที่ได้คุณภาพ

คำนำ

มนุษย์เราเป็นสัตว์ที่อ่อนแอจึงมีความจำเป็นต้องมีเครื่องแต่งกายไว้ป้องกันภัย ในระยะแรกเครื่องแต่งกายเป็นเพียงเครื่องนุ่งห่มที่ให้ความอบอุ่นกับร่างกายป้องกันอันตรายจากธรรมชาติต่อมามนุษย์รู้จักรักสวยรักงามจึงมีการคิดหาและนำเอาเครื่องประดับต่างๆ มาสวมใส่และเมื่อมนุษย์พัฒนาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่ซับซ้อนขึ้น เครื่องแต่งกายได้กลายมาเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงสถานภาพในสังคม แสดงความเป็นพวกพ้องที่มาจากชาติพันธุ์ ถิ่นที่อยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา แม้แต่อาชีพเดียวกัน ดังเช่นในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นยุคที่ราชอาณาจักรสยามต้องเผชิญ วิกฤตการณ์หนักจากการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจจากยุโรป เครื่องแต่งกายจึงถูกดึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของประเทศเพื่อให้ชาวต่างชาติเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอารยธรรมดังเช่นตะวันตก และเพื่อแสดงความเป็นอารยประเทศ ในสมัยรัฐธรรมนูญและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2480 - 2500) รัฐบาล ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีนโยบายสำคัญในการสร้างชาติด้วยลัทธิชาตินิยม จึงได้วางเป้าหมายปลูกฝังให้ประชาชนชาวไทยเป็นผู้มี “วิชนชัยดี มีศีลธรรมดี มีอนามัยดี มีการแต่งกายเรียบร้อย มีที่พักอาศัยดี และมีที่ทำมาหากินดี” โดยให้ความสำคัญต่อการ “ปฏิวัติวัฒนธรรม” ด้านการแต่งกาย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เครื่องแต่งกายถูกนำมาใช้ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทยตามพระราชนิมมของสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ และได้ชื่อว่าเป็นแบบฉบับของเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยที่รู้จักกันทั่วโลกในนามชุดไทยพระราชนิมม งานวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน เพื่อการรักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมอันดีงามของชาติสืบต่อไป

(วิมลลักษณ์ ชูชาติ)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ.รุ่นที่ 57

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญแผนภาพ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1	
บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	3
บทที่ 2	
ประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม แนวคิด และรูปแบบการแต่งกายตามเอกลักษณ์ไทย	5
ประวัติศาสตร์และรัชสมัยต่างๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์	5
วิวัฒนาการเครื่องแต่งกายไทย	10
รูปแบบการแต่งกายปัจจุบันที่ยังคงเอกลักษณ์ไทยในแต่ละภูมิภาค	22
ชุดไทยประจำชาติ	28
การส่งเสริมเครื่องแต่งกายตามเอกลักษณ์ไทยให้ทันสมัยและยั่งยืน	37
ความพยายามในการพัฒนาต่อยอดเครื่องแต่งกายไทยสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์	40
แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ	42
สรุป	43

	หน้า
บทที่ 3	
วิวัฒนาการการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ไทย	46
วิวัฒนาการการแต่งกายของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	46
สรุป	53
บทที่ 4	
แนวทางการส่งเสริมการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ไทย	55
วิเคราะห์รูปแบบเครื่องแต่งกายไทย	55
รูปแบบและแนวทางการพัฒนาเอกลักษณ์เครื่องแต่งกายไทยเชิงพาณิชย์	76
สรุป	78
บทที่ 5	
สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	79
ปัญหา อุปสรรค การนำเครื่องแต่งกายไทยไปพัฒนา	82
ข้อเสนอแนะ	85
ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงาน	87
ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป	87
บรรณานุกรม	88
ประวัติผู้วิจัย	91

สารบัญแผนภาพ

		หน้า
แผนภาพที่ 1 - 1	การแต่งกายของราษฎรสามัญชาย	11
แผนภาพที่ 1 - 2	การแต่งกายของราษฎรสามัญหญิง	11
แผนภาพที่ 1 - 3	การแต่งกายของสตรีเจ้านายชั้นสูงในสมัยรัชกาลที่ 4	12
แผนภาพที่ 1 - 4	กรมขุนภูวนัยนฤเบนทรธิบาล (พระองค์เจ้าสุบรรณ) พระโอรส พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องเจ้านายชั้นสูงอย่าง เก่ายุคต้น	13
แผนภาพที่ 1 - 5	การแต่งกายของเจ้านายฝ่ายในในสมัยพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งเสด็จประพาสสิงคโปร์และชวา พ.ศ.2439	15
แผนภาพที่ 1 - 6	การแต่งกายเครื่องแบบทหาร	16
แผนภาพที่ 1 - 7	เจ้านายฝ่ายในสมัยรัชกาลที่ 5 ในฉลองพระองค์ “แบบเสื้อแขนหมู แฮม” หรือ “ขามหมูแฮม” ซ้าย – ขวาพระนางเจ้าสุกุมลมารศรีพระ ราชเทวีสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์กรมหลวงทิพยรัตน กิริฎกุลินี	17
แผนภาพที่ 1 - 8	การแต่งกายเมื่ออยู่กับบ้านตามปกติของสตรีชั้นสูงสมัยรัชกาลที่ 5 (ม.จ.หญิงอุไรวรรณทองใหญ่ในกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม)	18
แผนภาพที่ 1 - 9	การแต่งกายแบบลำลองของชายสมัยรัชกาลที่ 6 (การแสดงละครพูด เรื่องหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 6)	18
แผนภาพที่ 1 - 10	หมวกสตรี “มาลานาชาติไทย” ประเภทพิเศษกับชุดกลางวันและป้าย เสื้อกระโปรงแบบตะวันตกยาวแค่เข่าสวมหมวกและรองเท้าสั้นสูง (ในภาพคุณจิราวัสส์ปั้นยารชุนและคุณประไพเลชะวนิช)	21
แผนภาพที่ 1 - 11	การแต่งกายชุดพื้นถิ่นภาคใต้	23
แผนภาพที่ 1 - 12	การแต่งกายชุดพื้นถิ่นภาคอีสาน	26
แผนภาพที่ 1 - 13	การแต่งกายชุดพื้นถิ่นภาคกลาง	27
แผนภาพที่ 1 - 14	การแต่งกายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	27

	หน้า	
แผนภาพที่ 1 - 15	พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรชายาในฉลองพระองค์ชุดไทยเรือนต้น	29
แผนภาพที่ 1 - 16	สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถทรงฉลองพระองค์ชุดไทยจิตรลดา	30
แผนภาพที่ 1 - 17	สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาทรงฉลองพระองค์ชุดไทยอมรินทร์	31
แผนภาพที่ 1 - 18	สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถทรงฉลองพระองค์ชุดไทยบรมพิमान	32
แผนภาพที่ 1 - 19	สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถทรงฉลองพระองค์ชุดไทยจักรี	33
แผนภาพที่ 1 - 20	สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถทรงฉลองพระองค์ชุดไทยจักรพรรดิ	33
แผนภาพที่ 1 - 21	สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถทรงฉลองพระองค์ชุดไทยดุสิต	34
แผนภาพที่ 1 - 22	สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถทรงฉลองพระองค์ชุดไทยศิวาลัย	35
แผนภาพที่ 1 - 23	ชุดไทยพระราชทานของบุรุษแบบเสื้อชุดไทยแขนสั้น	36
แผนภาพที่ 1 - 24	ชุดไทยพระราชทานของบุรุษแบบเสื้อชุดไทยแขนยาว	36
แผนภาพที่ 21 - 5	ชุดไทยพระราชทานของบุรุษแบบเสื้อชุดไทยแขนยาวคาดเอว	37
แผนภาพที่ 1 - 26	ชุดไทยประจำชาติ ความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย	41

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1 -1	แสดงถึงแบบและการทำงานในปัจจุบัน	48
ตารางที่ 1 -2	แสดงถึงแบบและการทำงานในปัจจุบัน	50
ตารางที่ 1 -3	แสดงถึงแบบและการทำงานในปัจจุบัน (ต้องสัมภาษณ์เพิ่ม)	51

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เราเป็นสัตว์ที่อ่อนแอ จึงมีความจำเป็นต้องมีเครื่องแต่งกายไว้ป้องกันภัย ในระยะแรกเครื่องแต่งกายเป็นเพียงเครื่องนุ่งห่มที่ให้ความอบอุ่นกับร่างกาย ป้องกันอันตรายจากธรรมชาติ ต่อมามนุษย์รู้จักรักสวยรักงาม จึงมีการคิดหาและนำเอาเครื่องประดับต่างๆ มาสวมใส่ เครื่องแต่งกายจึงเป็นเครื่องประดับตกแต่งเพื่อความสวยงาม ดังเช่นคำพังเพยแต่โบราณที่ว่า “ไก่องามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง” และเมื่อมนุษย์พัฒนาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่ซับซ้อนขึ้น เครื่องแต่งกายได้กลายมาเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงสถานภาพในสังคม ในบางยุคสมัยมีการออกเป็นกฎหมายห้ามการแต่งกายสำหรับชนชั้นขึ้น เครื่องแต่งกายยังถูกนำมาแสดงถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกันที่มาจากชาติพันธุ์หรือถิ่นที่อยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ศาสนาเดียวกัน แม้แต่อาชีพเดียวกัน

ในประวัติศาสตร์ชาติไทย ในบางยุคสมัยเครื่องแต่งกายยังถูกดึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับความอยู่รอดของประเทศ ดังเช่น

ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นยุคที่ราชอาณาจักรสยามต้องเผชิญวิกฤตการณ์หนัก จากการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจจากยุโรปเพื่อให้ชาวต่างชาติเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอารยธรรมเช่นตะวันตก พระองค์ทรงตระหนักดีว่าการแต่งกายเข้าเฝ้าโดยไม่สวมเสื้อนั้น ย่อมเป็นที่ดูหมิ่นเหยียดหยามของชาวต่างประเทศที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ขณะนั้นเป็นเวลาที่เสด็จประพาสต่างประเทศ (สิงคโปร์และชวา) เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2413 จึงมีพระราชดำริที่จะเปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายตามแบบฝรั่ง เพื่อแสดงความเป็นอารยประเทศต่อมาก็ได้ทรงกำหนดเครื่องแบบทหารและพลเรือน ฝ่ายทหารมีทั้งเครื่องแบบเต็มยศและเครื่องแบบปกติ ส่วนฝ่ายพลเรือนมีแต่เครื่องแบบเต็มยศเท่านั้น

ในสมัยรัฐธรรมนูญและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2480 - 2500) รัฐบาลฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีนโยบายสำคัญในการสร้างชาติด้วยลัทธิชาตินิยม เพื่อความยิ่งใหญ่ของชาติไทยให้ทัดเทียมนานาอารยประเทศ ได้วางเป้าหมายปลูกฝังให้ประชาชนชาวไทยเป็นผู้มี “วัฒนธรรมดี มีศีลธรรมดี มีอนามัยดี มีการแต่งกายเรียบร้อย มีที่พักอาศัยดี และมีที่ทำมาหากินดี” กระบวนการสร้างชาติดำเนินไปอย่างรวดเร็วด้วยการประกาศ “รัฐธรรมนูญ” เป็นแนวทางให้ประชาชน

ปฏิบัติ รัฐบาลยังให้ความสำคัญต่อการ “ปฏิวัติวัฒนธรรม” ด้านการแต่งกาย มีการออก “คำวิงวอน” และประกาศกฎหมายหลายฉบับให้รายละเอียดเกี่ยวกับการแต่งกาย “ตามสากลนิยม” และ “ประเพณีนิยม” เช่น มีการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายแบบเดิมให้มีความทันสมัยแบบตะวันตก เลิกการใช้ผ้าโจงกระเบนเปลี่ยนเป็นผ้าถุงแทน เลิกการใช้ผ้าฝืนเดียวคาดอกหรือเปลือยท่อนบน ให้ใส่เสื้อแทน มีการประกาศของกระทรวงทบวงกรมต่างๆ วางระเบียบเครื่องแต่งกายของข้าราชการและใช้สีของเครื่องแบบเป็นการแยกหน่วยงานตามอาชีพต่างๆ ด้วยการเห็นความสำคัญของการแต่งกาย รัฐบาลได้มีการจัดตั้งสถาบันและคณะกรรมการวางระเบียบเครื่องแต่งกายสตรีทั้งที่เป็นข้าราชการ และที่มีตำแหน่งผ้า มีหลวงวิจิตรวาทการเป็นประธานตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2484 ต่อมาได้มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ มีสาขา คือ สำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง มีหน้าที่อย่างหนึ่งคือ พิจารณาเครื่องแต่งกายในโอกาสต่างๆ ในยุคนั้นการใส่หมวกของสตรีถือเป็นเรื่องสำคัญ เน้นว่าเป็นการนำชาติไปสู่อารยะ ถึงกับมีคำขวัญว่า “มาล่านาชาติไทย”

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เครื่องแต่งกายถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตามพระราชนิยมของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และได้ชื่อว่าเป็นแบบฉบับของเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยที่รู้จักกันทั่วโลกในนามชุดไทยพระราชนิยม ซึ่งมีแบบต่าง ๆ ดังเช่น ไทยเรือดั้น ไทยจิตรดา ไทยอัมรินทร์ ไทยบรมพิमान ไทยจักรี ไทยจักรพรรดิ ไทยดุสิตไทยศิवालย์ และไทยประยุกต์ ในส่วนของเครื่องแต่งกายชายได้มีการคิดค้นแบบเสื้อของชายไทยขึ้นเรียกว่า ชุดพระราชทานผู้ที่แต่งเป็นคนแรก คือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (ขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม) เสื้อชุดพระราชทานนี้ใช้ควบคู่กับกางเกงแบบสากลนิยม สีสุภาพหรือสีเดียวกันกับเสื้อ โดยให้ใช้แทนชุดสากลนิยม หรือเสริมเพิ่มเติมจากชุดสากลนิยมได้ทุกโอกาส แต่มิใช่เป็นการทดแทนชุดสากลนิยมโดยสิ้นเชิงเสื้อชุดไทยพระราชทานนี้นิยมในวงการแฟชั่นชายยุคสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์อย่างมาก จากนั้นก็คลี่คลายมาแต่งสากลนิยมแบบฝรั่งทั้งในหมู่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และนักธุรกิจตามที่พบเห็นทั่วไป ทุกวันนี้ขณะที่ชุดไทยพระราชนิยมนั้นยังเป็นชุดประจำชาติที่สตรีทั่วไปนิยมสวมงานรัฐพิธีและโอกาสสำคัญต่าง ๆ อยู่

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ถึงบทบาทของเครื่องแต่งกายไทยที่ยังคงทำหน้าที่สะท้อนให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย ที่นับวันจะเลือนหายไป และเพื่อเป็นการสืบสานความเป็นไทยผ่านเครื่องแต่งกายไทย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการสนองตอบต่อนโยบายค่านิยม 12 ประการของรัฐบาล ในข้อการรักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมอันดีงามอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมแนวคิดและรูปแบบเครื่องแต่งกายตามเอกลักษณ์ไทย
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค การนำเครื่องแต่งกายไทยไปพัฒนา
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาประวัติศาสตร์การแต่งกายนั้น จะศึกษาเฉพาะรูปแบบการแต่งกายไทยที่ปรากฏอยู่ มีหลักฐานบ่งบอกถึงที่มาและมีข้อสันนิษฐานที่น่าเชื่อถือ และเป็นชุดที่ใช้กับบุคคลหลายฐานะและใช้ในโอกาสต่างๆ เช่น งานราชพิธีและ/หรือในราชการ เป็นต้น
2. การพัฒนารูปแบบการแต่งกายที่ได้ค้นพบจะถูกนำมาศึกษาและพัฒนาต่อยอดเพียงบางส่วน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวโน้มของแฟชั่นที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต
3. รูปแบบการแต่งกายที่น่าเสนอ เป็นเพียงภาพร่างและ/หรือต้นแบบของชุดการแต่งกายเท่านั้น และจะไม่เจาะลึกถึงวัสดุที่ใช้และกระบวนการในการผลิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการการแต่งกายไทยที่มีเอกลักษณ์ในแต่ละรัชสมัยในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ และศึกษาแนวโน้มการพัฒนาต่อยอดการแต่งกายไทยที่น่าเอาเอกลักษณ์การแต่งกายไทยในอดีตเป็นฐานในการพัฒนาให้มีความเป็นสากลนิยมมากขึ้น โดยมุ่งเน้นความเป็นไทย ใช้ในโอกาสที่หลากหลายรวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ นำมารวบรวม วิเคราะห์ เพื่อนำเสนอรูปแบบและแนวทางการพัฒนาเอกลักษณ์เครื่องแต่งกายไทยต่อไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม แนวคิดและรูปแบบเครื่องแต่งกายตามเอกลักษณ์ไทย
2. ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค การนำเครื่องแต่งกายไทยไปพัฒนา
3. ได้แนวทางการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน

บทที่ 2

ประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม แนวคิด และรูปแบบการแต่งกาย ตามเอกลักษณ์ไทย

ประวัติศาสตร์ชาติไทยสมัยรัตนโกสินทร์เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2325 จนถึงปัจจุบัน มีพระมหากษัตริย์ไทยที่ขึ้นครองราชย์แล้วทั้งสิ้น 9 พระองค์ ดังนี้

รัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ช่วงเวลาที่ครองราชย์ พ.ศ. 2325 - 2352

รัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ช่วงเวลาที่ครองราชย์ พ.ศ. 2352 - 2367

รัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงเวลาที่ครองราชย์ พ.ศ. 2367 - 2394

รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงเวลาที่ครองราชย์ พ.ศ. 2394 - 2411

รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงเวลาที่ครองราชย์ พ.ศ. 2411 - 2453

รัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงเวลาที่ครองราชย์ พ.ศ. 2453 - 2468

รัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงเวลาที่ครองราชย์ พ.ศ. 2468 - 2477

รัชกาลที่ 8 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ช่วงเวลาที่ครองราชย์ พ.ศ. 2477 - 2489

ประวัติศาสตร์และรัชสมัยต่างๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์

รัชกาลที่ 1 ยุคเริ่มต้น ราชวงศ์จักรี นับจากปี พ.ศ. 2325 ที่สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ใช้พระนามว่า "พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก" และได้ย้ายราชธานีจากกรุงธนบุรีมายังฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำเจ้าพระยาให้ชื่อราชธานีใหม่ว่า "กรุงเทพมหานคร" พร้อมๆ กับการสถาปนาราชวงศ์จักรีขึ้นมาพระองค์ทรงฟื้นฟูขวัญกำลังใจให้กับ

ประชาชนที่ยังหวาดผวากับศึกพม่าเมื่อครั้งสงครามเสียกรุงศรีอยุธยา รวมทั้งตลอดสมัยกรุงธนบุรี ด้วยการนำแบบแผนต่างๆของราชสำนักอยุธยามาใช้รวมทั้งอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญมาไว้ที่กรุงเทพฯด้วยวัดพระศรีรัตนศาสดารามหรือวัดพระแก้วเป็นแบบอย่างชัดเจนที่พระองค์ทรงระดมช่างฝีมือซึ่งหลงเหลืออยู่ในเวลานั้นมาสร้างพระราชวังและพระอารามที่ยิ่งใหญ่แห่งนี้เสมือนยกเอายุครุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยามาไว้ยังกรุงเทพฯ ในช่วงก่อร่างสร้างเมืองนี้สยามยังต้องผจญกับศึกสงครามรอบบ้านอยู่เสมอรวมทั้งสงครามครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์การรบระหว่างสยามกับพม่าด้วยนั่นคือศึก"สงครามเก้าทัพ"ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าประจักษ์แห่งหงสาวดีกองทัพสยามสามารถขับไล่ทัพพม่าออกไปได้ในที่สุดหลังสงครามเก้าทัพพม่าต้องเผชิญหน้ากับประเทศนักล่าอาณานิคมอย่างอังกฤษทำให้สยามว่างเว้นศึกสงครามใหญ่ไปนาน พระองค์มีพระราชดำริให้ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมครั้งใหญ่รวมทั้งการรวบรวมคำรับคำรจากหัวเมืองต่างๆที่รอดพ้นจากการถูกพม่าเผาเมื่อปี พ.ศ.2310 มาเก็บไว้ที่กรุงเทพฯ

รัชกาลที่ 2 ยุคทองของศิลปรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2352-2367) พระราชโอรสองค์โตในรัชกาลที่ 1 ได้ครองราชย์สมบัติสืบเป็นรัชกาลที่ 2 พระองค์ทรงใฝ่พระทัยในศิลปวัฒนธรรมมากทั้งทางด้านจิตรศิลป์และวรรณคดีพระองค์ได้รับการยกย่องว่าเป็นกษัตริย์ผู้เป็นอัครศิลปินทรงสร้างและบูรณะวัดวาอารามจำนวนมากที่สำคัญที่สุดคือโปรดเกล้าฯให้บูรณะวัดสลักโกลีพระราชวังเดิมฝั่งธนบุรีจนยิ่งใหญ่สวยงามกลายเป็นวัดประจำรัชกาลของพระองค์และพระราชทานนามว่า "วัดอรุณราชวรารามมหาวิหาร" ความเป็นศิลปินเอกของพระองค์เห็นได้จากการที่พระองค์ทรงแกะสลักบานประตูหน้าต่างสุทธานด้วยพระองค์เอง ผลงานอันวิจิตรชิ้นนี้ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพฯนอกจากนี้พระองค์ยังทรงพระอัจฉริยภาพในทางกวีอีกด้วยพระราชนิพนธ์ชิ้นสำคัญของพระองค์ บทละครเรื่อง อิเหนา และรามเกียรติ์ นอกจากนี้ยังทรงเป็นองค์อุปถัมภ์บรรดาศิลปินและกวียุคนี้จึงเรียกได้ว่าเป็นยุคสมัยที่กวีรุ่งเรืองที่สุดกวีเอกที่ปรากฏในรัชกาลของพระองค์คือพระศรีสุนทรโวหาร(ภู่) ที่คนไทยทั่วไปเรียกว่า "สุนทรภู่" ในด้านการต่างประเทศพระองค์ทรงได้เริ่มฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกขึ้นใหม่หลังจากหยุดชะงักไปตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชโดยมีพระบรมราชานุญาตให้โปรตุเกสเข้ามาตั้งสถานทูตได้เป็นชาติแรก

รัชกาลที่ 3 ยุคพ่อค้าวาณิช กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ได้ครองราชย์สมบัติต่อจากพระบิดา(รัชกาลที่ 2) ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367-2394) พระองค์ทรงมีความเชี่ยวชาญในการค้าขายกับต่างประเทศมาก โดยเฉพาะกับประเทศจีนในรัชสมัยของพระองค์ราชสำนักสยามและจีนมีสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้นสยามแต่งตั้งสำเภาเดินทางไปค้าขายกับจีนปีละมากล้ายุคสมัยนั้นถือเป็นยุคทองของการค้าขายทรงทำให้เศรษฐกิจของประเทศมั่งคั่งขึ้นเงิน

ทองเต็มท้องพระคลังและทรงเก็บพระราชทรัพย์บางส่วนไว้ในถุงผ้าแดง ซุกซ่อนไว้ตามบัลลังก์ซึ่งในเวลาต่อมาทรัพย์ในถุงแดงนี้มีส่วนในการกู้ชาติสยามพระองค์ยังเป็นกษัตริย์ผู้ทรงเคร่งครัดในศาสนาพุทธ แต่ก็ทรงอนุญาตให้มิชชันนารีจากอเมริกานำการแพทย์แผนตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ได้

รัชกาลที่ 4 เปิดประเทศ ความจริงในสมัยรัชกาลที่ 3 ประเทศสยามต้องรับบรรดาทูตต่างๆ จากชาติตะวันตกที่เข้ามาทำสัญญาทางการค้าบ้างแล้ว โดยเฉพาะการมาถึงของ เซอร์จอห์น เบาริง จากอังกฤษที่เข้ามาทำสัญญาเบาริงอันส่งผลอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศสยามในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตามผลจากการเปิดประเทศมาปรากฏอย่างเด่นชัดในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ซึ่งทรงสนพระทัยในศิลปวิทยาการของตะวันตกมากพระองค์ทรงศึกษาวิชาการต่างๆ อย่างแตกฉานทรงเข้าใจภาษาบาลีเป็นอย่างดีตั้งแต่ครั้งที่ออกผนวชเป็นเวลาถึง 27 พรรษา ก่อนทรงขึ้นครองราชย์ส่วนภาษาอังกฤษนั้นทรงได้เรียนกับมิชชันนารีจนสามารถตรัสได้เป็นอย่างดีนอกจากนี้ยังมีความรู้ในวิทยาศาสตร์แขนงต่างๆ โดยเฉพาะดาราศาสตร์ ในยุคสมัยของพระองค์ขนบธรรมเนียมต่างๆ ในราชสำนักได้ เปลี่ยนไปมาก เช่น การแต่งกายเข้าเฝ้าของขุนนางทรงให้สวมเสื้อผ้าแบบตะวันตกแทนที่จะเปลือยท่อนบนเช่นสมัยก่อนหรือยกเลิก ประเพณีหมอบคลาน เป็นต้น

ส่วนในด้านการศาสนานั้นทรงตั้งนิกาย **นิกายธรรมยุติก** ขึ้นมาซึ่งเป็นการเริ่มต้นการรวมอำนาจของคณะสงฆ์ซึ่งเคยกระจัดกระจายทั่วประเทศให้เข้ามาอยู่ที่ส่วนกลางยุคสมัยนี้กล่าวได้ว่าประเทศสยามเริ่มหันทิศทางไปสู่ตะวันตกแทนที่จะแข็งยืนอย่างประเทศเพื่อนบ้านทรงเน้นให้ประเทศสยามพัฒนาให้ทันสมัยเพื่อลดความขัดแย้งกับชาติตะวันตกในราชสำนักทรงครูฝรั่งมาสอนภาษาให้แก่พระราชโอรสและพระราชธิดาส่วนภายนอกมีชาวต่างประเทศจำนวนมากที่มาประกอบกิจการในเมืองสยามสมัยนี้มีหนังสือพิมพ์ภาษาไทยออกมาแล้ว ชื่อว่าบางกอกกรี๊ด คอดเดอร์ของหมอบัตเลอร์ การทำสนธิสัญญาทางการค้ากับประเทศตะวันตกทำให้สยามต้องสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตอังกฤษเป็นชาติแรกๆ ที่ได้ประโยชน์สยามสามารถเก็บภาษีจากสินค้าของพ่อค้าอังกฤษได้เพียงร้อยละ 3 และอังกฤษสามารถนำเข้าฝิ่นจากอินเดียได้โดยเสรีรวมทั้งสัญญาอนุญาตให้สยามยกเบิกการผูกขาดการค้าข้าวโดยราชสำนักทำให้ข้าวกลายเป็นสินค้าออกที่สำคัญของสยามมานับศตวรรษต่อมาสยามก็ต้องทำสัญญาเช่นนี้กับชาติตะวันตกอื่นๆ อีก

รัชกาลที่ 5 ปฏิรูปประเทศ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ พระราชโอรสของรัชกาลที่ 4 ขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยพระชนมายุเพียง 15 พรรษา ในยุคสมัยที่บ้านเมืองจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงและทรงต้องเผชิญกับการกดดันจากหลายด้านทรงยกเลิกระบบทาสและการเกณฑ์แรงงานไพร่หันมาใช้ระบบเก็บส่วนภาษีแทนทรงปฏิรูประบบการปกครองส่วนภูมิภาคด้วยการยกเลิกระบบประเทศราชและเจ้าครองนครเปลี่ยนผู้บริหารเป็นสมุหเทศาภิบาลซึ่ง

เป็นข้าราชการที่ส่งไปจากส่วนกลางทรงส่งพระราชโอรสไปศึกษา ณดินแดนยุโรป โดยเฉพาะในประเทศรัสเซียและปรัสเซียทั้งเพื่อเตรียมคนไว้เพื่ออนาคตและเป็นการผูกสัมพันธ์กับราชสำนักยุโรปเพื่อถ่วงดุลอำนาจของอังกฤษและฝรั่งเศสที่ในเวลานั้นกำลังล่าอาณานิคมในภูมิภาคเอเชียอยู่

ในปี พ.ศ. 2435 ทรงตั้งกระทรวงเพิ่มขึ้นจาก 4 เป็น 12 กระทรวงบางกระทรวงก็ทรงแต่งตั้งพระอนุชาเป็นเสนาบดีบางกระทรวงที่ต้องติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศก็ทรงจ้างผู้เชี่ยวชาญชาวตะวันตกเป็นเสนาบดีรัชสมัยของพระองค์มีชาวตะวันตกเข้ามารับใช้ประเทศสยามจำนวนมากหลายท่านยังคงมีลูกหลานสืบสกุลในเมืองไทยจนปัจจุบันครั้นพระราชโอรสของพระองค์สำเร็จการศึกษาจากยุโรปแล้วก็ได้เข้ามาเป็นกำลังในการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารครั้งใหญ่ โดยเฉพาะเป็นกำลังในการสร้างกองทัพบกและกองทัพเรือให้มีความทันสมัยอย่างตะวันตก

ในสมัยนั้นประเทศสยามต้องเผชิญกับการบีบคั้นโดยชาติมหาอำนาจอย่างอังกฤษและฝรั่งเศสทำให้สยามจำต้องเสียดินแดนให้แก่มหาอำนาจทั้งสองไปเป็นจำนวนมากเพื่อแลกกับเอกราชของประเทศโดยรวมแล้วสยามต้องเสียดินแดนให้มหาอำนาจทั้งสองถึง 120,000 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศไทยในปัจจุบันนอกจากต้องเสียดินแดนแล้วยังต้องจ่ายค่าปรับให้กับประเทศเหล่านั้นด้วยรัชกาลที่ 5 เคยเสด็จประพาสยุโรปถึงสองครั้งในปี พ.ศ. 2440 และ พ.ศ. 2450 เพื่อเป็นการผูกสัมพันธ์ไมตรีกับราชสำนักต่างๆ ในยุโรปให้แน่นแฟ้นขึ้นในรัชสมัยของพระองค์กล่าวได้ว่าสยามประเทศมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดแม้จะต้องเสียเงินทองมากมายให้แก่มหาอำนาจแต่เศรษฐกิจของสยามก็เฟื่องฟูโดยเฉพาะหากเทียบกับประเทศเอเชียอื่นๆ หลังจากพระองค์เสด็จสวรรคตปวงชนชาวไทยจึงพร้อมใจกันถวายพระสมัญญานามแด่พระองค์ว่าพระปิยมหาราช ซึ่งหมายถึงกษัตริย์ทรงเป็นที่รักยิ่ง

รัชกาลที่ 6 เจริญคุณล้มหลมแห่งการเปลี่ยนแปลง เจ้ามหา วชิราวุธ โอรสของรัชกาลที่ 5 ขึ้นครองราชย์สมบัติต่อมาทรงพระนามว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453-2468) การที่พระองค์ทรงจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยออกฟอร์ดในประเทศอังกฤษทำให้นโยบายปฏิรูปแบบตะวันตกส่งผลต่อสังคมไทยอย่างมหาศาลการเปลี่ยนแปลงอย่างแรกในปี พ.ศ. 2456 คือคนไทยต้องมี นามสกุลใช้ทรงพระราชทานนามสกุลให้แก่ขุนนางและคหบดีรวมถึงการถวายพระนามต้นแห่งกษัตริย์ในราชวงศ์จักรีว่ารามาทรงยกเลิกธรรมเนียมให้ผู้หญิงไทยไว้ผมสั้นทรงดอกกระพุ่มอย่างโบราณและหันมาไว้ผมยาวแบบฝรั่งและให้นุ่งผ้าถุง แทนโจงกระเบนทรงจัดให้มีการศึกษาภาคบังคับทั่วประเทศมีการตั้งจุฬาลงกรณ์ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทยในยุคของพระองค์เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ในช่วงท้ายของสงครามพระองค์ได้ส่งทหารไทยไปร่วมรบ ณ สมรภูมียุโรป ด้วยนั้นทำให้ประเทศสยามได้รับการต้อนรับให้เข้าร่วมสันนิบาตชาติภายหลัง

สงครามและภายหลังจากทหารอาสาชาวไทยกลับจากสงครามพระองค์ทรงเปลี่ยนธงชาติจากธงช้างเผือกบนพื้นแดงมาเป็นธงไตรรงค์แบบปัจจุบันแทน

ในรัชสมัยนี้มีการแต่งตั้งเจ้านายในราชวงศ์และขุนนางใกล้ชิดให้เป็นคณะรัฐมนตรีร่วมปรึกษาใกล้ชิดกับพระองค์ในการบริหารประเทศ และมีการตั้ง กองเสือป่าขึ้นมาโดยมีพระองค์เองเป็นผู้บัญชาการกองเสือป่าที่ตั้งขึ้นมีลักษณะซ้ำซ้อนกับกองทัพและหลายครั้งเสือป่าของพระองค์มีเรื่องมีราวกับทหารในกองทัพมขัดแย้งเริ่มเกิดขึ้นในหมู่ทหารจำนวนหนึ่งกระทั่งประทุเป็นการก่อกบฏใน ร.ศ.130ที่เรียกว่า กบฏนายสิบ ด้านศิลปวัฒนธรรม พระองค์ทรงโปรดการละครมากในราชสำนักสมัยนั้นมีการเล่นละครกันอยู่เป็นประจำไม่ว่าจะเสด็จแปรพระราชฐานไปที่ใดก็มักจะนำคณะละครของพระองค์โดยเสด็จไปด้วยเสมอพระองค์ทรงได้ชื่อว่าเป็นกษัตริย์ที่โปรดการสร้างถาวรวัตถุได้ทรงสร้างพระตำหนักและพระราชวังไว้ตามจังหวัดต่างๆเป็นจำนวนมาก อาทิ พระตำหนักดุสิตธานี ที่กรุงเทพฯพระราชวังสนามจันทร์ ที่นครปฐมพระราชวังบ้านปืนและพระราชนิเวศน์ มฤคทายวันที่เพชรบุรี เป็นต้นรัชกาลที่ 6 ทรงอภิเษกสมรสเมื่อพระชนม์อายุมากแล้ว พระราชธิดาพระองค์เดียวประสูติก่อนวันเสด็จสวรรคตของพระองค์เพียงแค่วันเดียวในปี พ.ศ. 2468 พระอนุชาของพระองค์คือเจ้าประชาธิปกทรงขึ้นครองราชย์ต่อมา

รัชกาลที่ 7 เปลี่ยนระบอบการปกครองหลังจากเสด็จขึ้นครองราชย์ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์ทรงเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพในรัชสมัยของพระองค์สยามได้นำระบบไปรษณีย์และโทรเลขมาใช้เริ่มมีการสร้างสนามบินขึ้นที่ทุ่งดอนเมืองแต่น่าเสียดายที่ช่วงเวลานั้นไม่เปิดโอกาสให้พระองค์ได้ทรงทำพระราชกรณียกิจในสมัยที่เศรษฐกิจทั่วโลกกำลังตกต่ำภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ข้าราชการไทยได้หลักของประเทศราคาตกต่ำอย่างมากภาวะเงินเฟ้อที่ระบาดไปทั่วโลกส่งผลกระทบต่อรัฐบาลของพระองค์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ประกอบกับการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดแม้จะมีการปรับลดค่าเงินบาทลงและนำเงินบาทในผูกอัตราแลกเปลี่ยนกับเงินปอนด์ของอังกฤษแต่ก็ ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้วิกฤตการณ์เหล่านี้ส่งผลให้พระองค์ทรงเลือกที่จะตัดงบประมาณของราชสำนักลดเงินเดือนข้าราชการส่งผลให้ข้าราชการจำนวนหนึ่งไม่พอใจ โดยเฉพาะคนหนุ่มที่เพิ่งสำเร็จการศึกษามาจากประเทศตะวันตกโดยเฉพาะในยุโรปในเวลานั้นกระแสการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบอำนาจใหม่ซึ่งเรียกว่า ประชาธิปไตยได้เริ่มขึ้น โดยเริ่มจากปัญญาชนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นสามัญชนที่ได้รับการศึกษามาจากยุโรปโดยเฉพาะจากอังกฤษ และฝรั่งเศสในขณะที่พวกราชวงศ์มักนิยมไปศึกษาที่รัสเซียซึ่งยังปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชคนหนุ่มเหล่านั้นได้เห็นระบอบการปกครองแบบใหม่และชื่นชมในสิทธิความเท่าเทียมกันของประชาชนขณะที่รัชกาลที่ 7 ทรงตระหนักดีว่าประชาธิปไตยควรเริ่มใช้เมื่อประชาชนมีความพร้อมก่อนและพระองค์ทรงเห็นว่าใน

เวลานั้นคนไทยยังไม่พร้อมสำหรับระบบใหม่พระองค์เคยมีพระราชปรารภว่าคนไทยควรมีจิตสำนึกทางการเมืองเสียก่อนจึงค่อยนำระบบประชาธิปไตยมาใช้แต่ท้ายที่สุดในปี พ.ศ. 2475 ในวันที่ 24 มิถุนายนก็มีการรัฐประหารเกิดขึ้นและเป็นการสิ้นสุดการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชแม้ฝ่ายคณะราษฎรจะมีกำลังน้อยกว่าฝ่ายรัฐบาลมากแต่เพื่อหลีกเลี่ยงการนองเลือดรัชกาลที่ 7 ทรงยินยอมสละพระราชอำนาจและทรงยอมรับการเป็นกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญในระบบประชาธิปไตย

รัชกาลที่ 8 กษัตริย์พระองค์แรกภายใต้รัฐธรรมนูญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงเป็นพระราชโอรสพระองค์โตสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก (สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดชกรมหลวงสงขลารานครินทร์) และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (หม่อมเจ้าสว่างวลัย ตะละกัญ) ทรงมีพระเชษฐภคินี 1 พระองค์ คือ สมเด็จพระเจ้านางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และพระอนุชา 1 พระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้ขึ้นครองราชย์ เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 8 แห่งบรมราชจักรีวงศ์ขณะนั้นทรงมีพระชนมายุเพียง 8 พรรษาต่อจากรัชกาลที่ 7 และเป็นกษัตริย์องค์แรกที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ รวมเวลาอยู่ในสิริราชสมบัติเพียง 13 ปี ก็เสด็จสวรรคต เมื่อทรงมีพระชนมายุเพียง 21 พรรษา

รัชกาลที่ 9 พ่อแห่งแผ่นดิน เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงเสด็จสวรรคตโดยกะทันหัน คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้กราบบังคมทูลอัญเชิญ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดชเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรีทรงมีพระนามว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามาธิบดีจักรีนฤเบดินทรสยามินทราธิราชบรมนาถบพิตร” ซึ่งในขณะนั้นมีพระชนมายุเพียง 19 พรรษา ยังไม่บรรลุนิติภาวะคณะรัฐมนตรีจึงได้แต่งตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ขึ้น

ทรงได้เข้าพิธีพระบรมราชาภิเษกกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากรธิดาในพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ และหม่อมหลวงบัว กิติยากร ในวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวังและทรงนิวัตกลับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2494 ระหว่างทรงครองราชย์พระองค์พร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงกระชับสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศต่างๆ ทั้งในยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย และ เอเชีย และได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่างๆ ทุกภาคทรงประจักษ์ในปัญหาของราษฎรในชนบทที่ดำรงชีวิตด้วยความยากจน ลำเค็ญ และด้วยโอกาสได้พระราชทาน โครงการน่านปลูกมากกว่า 2,000 โครงการ ทั้งการแพทย์สาธารณสุข การเกษตร การชลประทาน การพัฒนาที่ดิน

การศึกษา การพระศาสนา การสังคมวัฒนธรรมการคมนาคม ตลอดจนการเศรษฐกิจ เพื่อประโยชน์
สุขของพสกนิกรในชนบท ทั้งยังทรงขจัดปัญหาทุกข์ยากของประชาชนในชุมชนเมือง

แม้ในยามประเทศประสบภาวะเศรษฐกิจ ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2539 เป็นต้นมา ก็ได้
พระราชทานแนวทางดำรงชีพแบบ “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “ทฤษฎีใหม่” ให้ราษฎรได้พึ่งตนเอง
ใช้พื้นแผ่นดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบอาชีพอยู่กินตามอัตภาพซึ่งราษฎรได้ยึดถือปฏิบัติ
เป็นผลดีอยู่ในปัจจุบัน พระองค์ทรงได้รับการยกย่องเป็น “อัครศิลปิน” ทรงพระอัจฉริยภาพ ทั้ง
ด้านการช่าง ดุริยางคศิลป์ ทศนศิลป์ วรรณศิลป์ แม้กระทั่งการกีฬา

วิวัฒนาการเครื่องแต่งกายไทย

จากการศึกษาเอกสารและตำราต่างๆ เกี่ยวกับรูปแบบการแต่งกายสมัยกรุง
รัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะจากสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่จัดทำเนื่อง
ในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200ปี ที่กรมศิลปากรมอบให้หอจดหมายเหตุแห่งชาติไปจัดทำ
เป็นนิทรรศการ (กรมศิลปากร,2525) พบว่า

ยุคต้นรัตนโกสินทร์

ยังคงลักษณะบางอย่างที่สืบเนื่องมาจากสมัยอยุธยาที่แตกต่างกันไปตามชุมชนทั้งใน
เมืองและท้องถิ่นต่างๆการแต่งกายตามประเพณีนิยมในภูมิภาคต่างๆของราษฎรจะแตกต่างกันไปจาก
ประเพณีนิยมของราษฎรในเขตราชธานีภาคกลางแม้แต่สังคมของคนกรุงเทพฯยุคนั้นการแต่งกาย
ของราษฎรทั่วไปยังต่างกันไปตามชนชาติซึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในขณะนั้นกลุ่มชนชาติ
ต่างๆอันมีพวกมอญจามฝรั่งส่วนใหญ่รับราชการประจำกองทัพคนจีนรับราชการในด้านกิจการค้า
ของรัฐในสังกัดกรมทำคือการค้าสำเภาและการเก็บภาษีอากรภายใน

การแต่งกายโดยทั่วไปของคนในสมัยนั้น ชายไว้ผมตัดสั้นที่เรียกว่า“ผมมหาดไทย”
นุ่งผ้าโจงหรือจีบตามธรรมดาไม่นิยมสวมเสื้อยกเว้นในเทศกาลเข้าร่วมในงานพระราชพิธีต่างๆดัง
รูปภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 - 1 การแต่งกายของราษฎรสามัญชาย

ที่มา : สืบค้นจาก <http://www.culture.go.th/knowledge/dress/01.htm>

หญิงห่มสไบนุ่งผ้าโจงหรือผ้าจีบเครื่องประดับชายหญิงและเด็กรวมทั้งเครื่องแต่งกายนั้นมีมากน้อยแตกต่างกันไปตามฐานะของกลุ่มคนในสังคมซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มคนชั้นสูงและราษฎรสามัญลักษณะการแต่งกายตามแบบจารีตนิยมนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปเมื่ออิทธิพลของชาติตะวันตกขยายตัวเข้ามาในดินแดนแถบนี้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการแต่งกายนี้ได้เกิดในกลุ่มชนชั้นนำก่อน

แผนภาพที่ 2 - 2 การแต่งกายของราษฎรสามัญหญิง

ที่มา : สืบค้นจาก <https://chaaim150.wordpress.com/2011/01/page/2/>

การแต่งกายของชนชั้นสูงคนชั้นสูงในสังคมไทยต้นรัตนโกสินทร์คือชนชั้นผู้นำที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำสูงสุดรองลงมาคือพระบรมวงศานุวงศ์และถัดมาคือขุนนางแบ่งฐานะเป็น 2 ระดับตามตำแหน่งที่กำหนดไว้ในระบบราชการคือขุนนางชั้นสูงนับตั้งแต่ฐานันดรศักดิ์ชั้นเจ้าฟ้าพระองค์เจ้าและหม่อมเจ้าซึ่งเป็นขุนนางสำคัญบัตรศักดินา 400 ได้รับการถวายตัวในเวลาเข้ารับราชการคนกลุ่มนี้มีตำแหน่งเข้าเฝ้าหน้าพระที่นั่งในเวลาเสด็จออกว่าราชการแผ่นดินหรืองานพระราชพิธีต่างๆรวมทั้งการต้อนรับแขกเมืองทูตานุทูตต่างชาติขุนนางอีกระดับคือขุนนางผู้น้อยศักดินาต่ำกว่า 400 ไม่มีตำแหน่งในเวลาเข้าเฝ้าคนกลุ่มนี้นอกจากเป็นพวกเสมียนทนายประจำตัวของขุนนางผู้ใหญ่แล้วยังมีอีกพวกคือกลุ่มคนจีนที่เข้ามาสร้างฐานะทางเศรษฐกิจในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่มาประกอบการค้าขายแลกเปลี่ยนสิ่งของภายในชุมชนหรือเป็นเจ้าของนายอากรของรัฐเป็นผู้ควบคุมดูแลการค้ากับต่างประเทศคือการค้าสำเภาคนกลุ่มนี้ได้รับพระราชทานตำแหน่งและยศศักดิ์ทางราชการแต่มีศักดินาต่ำกว่า 400 กลุ่มครอบครัวคนชั้นสูงทั้งหญิงชายและเด็กที่เป็นเจ้านายและขุนนางเหล่านี้มีวิถีชีวิตที่ถูกกำหนดด้วยแบบแผนและขนบธรรมเนียมทางราชการการแต่งกายจึงเป็นไปตามรูปแบบจารีตประเพณี (หนังสือสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์กองจดหมายเหตุแห่งชาติกรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปีพุทธศักราช 2525 หน้า 2)

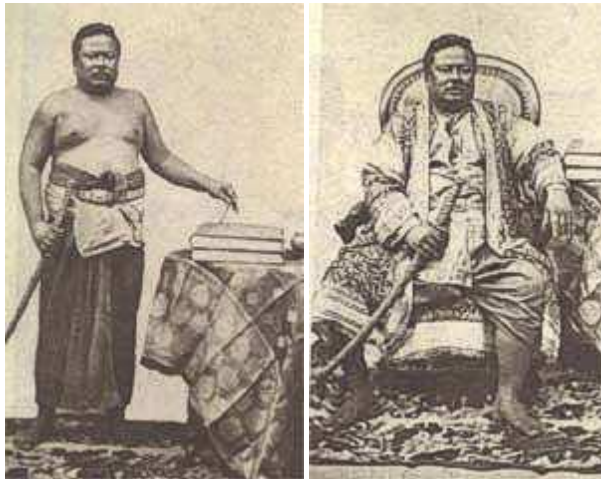
แผนภาพที่ 2 - 3 การแต่งกายของสตรีเจ้านายชั้นสูงในสมัยรัชกาลที่ 4

ที่มา : สืบค้นจาก <http://www.designer.co.th/10442>

เครื่องทรงหรือเครื่องแต่งพระองค์ของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายในเป็นแบบเครื่องพระองค์ที่กำหนดไว้ในกฎมณเฑียรบาลซึ่งกำหนดไว้ลดหลั่นกันตามฐานะของเจ้านายเหล่านั้นส่วนระเบียบเครื่องแต่งกายของขุนนางกำหนดขึ้นแต่เฉพาะขุนนางชั้นสูงที่มีตำแหน่งเฝ้าเวลาเสด็จออกขุนนางเท่านั้นการแต่งกายของขุนนางในเวลาเข้าเฝ้าถือเป็นพระราชนิยามที่ว่าไม่ทรงโปรดให้สวมเสื้อแต่ต้องนุ่งผ้าสบกซึ่งเป็นผ้าที่สวมได้เฉพาะเวลาเฝ้าเท่านั้นห้ามนำไปนุ่งผิดกาลเทศะคาดผ้ากรายแล้วเกี่ยวผ้าส่วนเวลาที่ขุนนางเหล่านี้ต้องตามเสด็จพระราชดำเนินในกระบวนแห่เนื่องในพระราชพิธีต่างๆเช่นพระราชพิธีจองเปรียงพระราชทานพระกฐินหรือเสด็จประพาสในที่ต่างๆขุนนางชั้นสูงเหล่านี้รวมทั้งภรรยาเอกต้องแต่งกายตามประเพณีกำหนดด้วยเครื่องราโชประ โภคตามลำดับยศและตามตำแหน่งขุนนางผู้นั้น

แผนภาพที่ 2 - 4 กรมขุนภูวนัยนฤเบนทรธิบาล (พระองค์เจ้าสุบรรณ) พระโอรสพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องเจ้านายชั้นสูงอย่างเก่ายุดต้น

ที่มา : หนังสือสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525 หน้า 18

สมเด็จพระบรมราชสีหวิกรม (พระองค์เจ้าชุมสาย) พระโอรสพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ทรงภูษาของเจ้านายชั้นสูงหนังสือสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ กองจดหมายเหตุแห่งชาติกรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525 หน้า 19 ในปีพุทธศักราช 2343 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงประกาศพระราชกำหนดระบุนุ่งเครื่องแต่งกายบางอย่างเป็นเครื่องแต่งกายเฉพาะของขุนนางผู้ใหญ่ในกรมมหาดไทยกลาโหมจุดศดมภ์เป็นต้นว่าผ้าสบกแบบปุมท้องนากเครื่องแต่งกายของขุนนางตามแบบเก่านี้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเมื่อสังคมไทยต้องติดต่อทางการค้าและการทูต

กับประเทศตะวันตกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์ทรงประกาศแก้ไขระเบียบเครื่องแต่งกายของขุนนางในเวลาเข้าเฝ้าออกขุนนางให้ต้องสวม "เสื้ออย่างน้อย" (ดังเสื้อในรูป) ด้วย

การแต่งกายตามแบบกองทัพในสังคมยุคนั้นเมื่อบ้านเมืองเกิดศึกสงครามชายไทยส่วนหนึ่งนิยมการศึกษาหาความรู้ด้านตำราวิชาอาคมและศาสตร์แห่งการต่อสู้การแต่งกายของนักรบต้องจัดการให้ต้องตามตำราเช่นนุ่งผ้าตามสีประจำวันสวมเสื้อลงยันตร์คาดเข็มขัดสวมมงคลบนหัวสวมแหวนถักพระพิรอดสะพายย่ามเป็นต้น

การแต่งกายของคนสามัญราษฎรสามัญไทยมีอาชีพเป็นเกษตรกรทำนาสวนและไร่ การแต่งกายจึงมีลักษณะทะมัดทะแมงกล่าวคือนุ่งผ้าชิ้นเดียวไม่สวมเสื้อ โปกผ้าที่ศีรษะไม่สวมรองเท้าวาดอยู่บ้านไม่ต้องทำงานก็นุ่งผ้าลอยชายหรือนุ่งโสร่งมีผ้าคาดพุงในฤดูเทศกาลงานพิธีเช่น พิธีเนื่องด้วยชีวิตประจำวันทางพุทธศาสนาซึ่งจัดขึ้นที่วัดอันเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านชุมชนในเวลาที่ชาวบ้านมาพบปะกันการแต่งกายของชายจึงเรียบร้อยพิถีพิถันขึ้นมักนุ่งผ้าโจงกระเบนเป็นผ้าแพรสีต่างๆ(หนังสือสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์)สตรีชาวบ้านทั่วไปนุ่งผ้าจีบห่มสไบถ้าในเวลาทำงานหนักก็ใช้ห่มแบบตะแบงมานปล่อยชายหรือผูกชายถ้าเป็นเวลาอยู่บ้านก็ห่มเหน็บหน้าแบบผ้าแถบในเวลาออกจากบ้านจึงห่มสไบเฉียงในฤดูหนาวห่มผ้าแพรเปลาะสีของผ้าคลุมไหล่ชาวบ้านมักเป็นสีดำหรือเขียวตะพุ่นผ้าห่มสีขาวตัดผมปึกถ้าเป็นคนวัยสาวตัดสั้นเป็นแบบดอกกระทุ่มแล้วปล่อยท้ายยาวจนถึงบ่าถ้าเป็นผู้ใหญ่ตัดผมปึกแบบ โคนท้ายทอยสั้นสตรีที่แต่งงานแล้วเวลาอยู่บ้านอาจไม่ห่มสไบหากเป็นสตรีชาวบ้านฐานะดีก็นุ่งผ้ายกทอด้วยไหมสีสดสวยกว่าผู้ที่มีวัยสูงอายุมักนุ่งผ้าสีเรียบเป็นสีพื้น โดยเฉพาะผ้าตาขาวดำถือว่าเป็นสีสุภาพเหมาะแก่วัย

ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ (รัชกาลที่ 5 - ประมาณปีพ.ศ. 2480)

ในระยะต้นเป็นการดัดแปลงแบบตะวันตกผสมกับแบบการแต่งกายเดิมราชสำนักเป็นแกนนำของความเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะราชสำนักฝ่ายในแต่การ “แต่งอย่างฝรั่ง” ก็เป็นที่ยอมรับเพียงเวลา “ออกการออกงาน” หรือเนื่องในโอกาสต่างๆเป็นพิเศษเท่านั้นปกติยังคงแต่งกายตามประเพณีเดิมนักเรียนไทยที่ได้ไปศึกษาต่อยังต่างประเทศเป็นแกนนำในการเผยแพร่แบบการแต่งกายของชาวตะวันตกตลอดจนวิถีทางดำเนินชีวิตบางประการเช่นการสังสรรค์ที่คลับสโมสรการจัดงานเลี้ยงที่เรียกว่า “ปาร์ตี้” (Party) ประกอบกับการสื่อสารกับประเทศตะวันตกและการสื่อสารภายในประเทศการแต่งกายแบบ “สากลนิยม” จึงขยายตัวไปสู่กลุ่มชนชั้นกลางรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการแก้ไขวัฒนธรรมการแต่งกายอย่างเป็นทางการ “การใหญ่” โดยเริ่มนำแบบการแต่งกายของชาวตะวันตกมาผสมผสานกับแบบการแต่งกายตามประเพณี

เดิมตอนต้นรัชกาลในปีพ.ศ. 2413 โปรดให้เจ้านายและผู้ตามเสด็จประพาสสิงคโปร์ (อันเป็นการเสด็จประพาสต่างประเทศครั้งแรก)สวมเสื้อนอกคอเปิดมีเสื้อเชิ้ตข้างในแล้วผูกผ้าผูกคอสวมถุงน่อง รองเท้าแบบฝรั่งแต่ยังนุ่งโจงกระเบนผ้าม่วงสีกรมท่า (สีน้ำเงินแก่) ทั้งทหารและพลเรือนและโปรดให้เปลี่ยนการไว้ทรงผมจากทรงมหาดไทยมาไว้ผมยาวแล้วตัดแบบฝรั่งเพื่อให้เหมาะสำหรับ "การเข้าสมาคมแบบฝรั่ง" นับเป็นการปรับปรุงตามประเพณีนิยมของชาวตะวันตกเป็นครั้งแรกหลังจากการเสด็จประพาสอินเดียและพม่าในปีต่อมาได้โปรดให้แก้ไขแบบการแต่งกายตั้งแต่ครั้งเสด็จสิงคโปร์นั้นเพื่อกำหนดเป็น "ยูนิฟอร์ม" (UNIFORM) สำหรับเจ้านายและขุนนางเมื่อเข้าเฝ้าโดยแก้ไขแบบเสื้อซึ่งไม่เหมาะสำหรับอากาศเมืองไทยมาเป็นสวมเสื้อนอกสีขาวยกปิดติดกระดุมห้าเม็ดแทนเรียกว่า "ราชแปดเตน" (RAJ PATTERN ภายหลังเขียนเป็นเรียกว่า "ราชปะแตน") และยังคงนุ่งผ้าม่วงโจงกระเบนสวมถุงน่องรองเท้าเหตุที่คงถุงน่องไว้เชื่อว่าเป็นเพราะเห็นเป็นเครื่องแต่งกายที่สุภาพตามคติฝรั่ง

แผนภาพที่ 2 - 5 การแต่งกายของเจ้านายฝ่ายในในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เมื่อครั้งเสด็จประพาสสิงคโปร์และชวา พ.ศ.2439

ที่มา : หนังสือสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปีพุทธศักราช 2525 หน้า 38

แผนภาพที่ 2 - 6 การแต่งกายเครื่องแบบทหาร

ที่มา : “กรรมสมปาทิกหอพระสมดุวชิรญาณ” สันนิษฐานว่าถ่ายราวปีพ.ศ. 2442

ชายสามัญโดยทั่วไปมุ่งโจงกระเบนผ้าลายผ้าพื้นหรือนุ่งผ้าลอยชายนิยมไม่ใส่เสื้อชายสูงอายุจะใช้ผ้าขาวม้าหรือผ้าชนิดอื่นพับตะไคว้ที่บ่าส่วนคนหนุ่มจะใช้ผ้าคล้องไหล่ทั้งชายมาข้างหน้าหรือห้อยคล้องคอโดยทิ้งชายไปข้างหลังโดยสามารถใช้ประโยชน์เป็นทำผ้ากราบปิดขุมและยังคงไม่สวมรองเท้า

คนชั้นสูงเมื่อแต่งกายแบบจำลองนุ่งผ้าลอยชายหรือผ้าโสร่งสวมเสื้อคอกลมผ้าขาวบางแขนเพียงศอกสมัยนี้ชายส่วนใหญ่เลิกไว้ผมทรงมหาดไทยมาไว้ผมยาวแล้วตัดอย่างฝรั่งมีทั้งหวีแสกและหวีเสยนิยมตกแต่งร่างกายตามความนิยมแบบฝรั่งด้วยเช่นห้อยสายนาฬิกาพกที่อกเสื้อสวมหมวกรูปทรงแบบยุโรปคล้องไม้เท้าไว้ที่แขนขุนนางบางคนไว้หนวดหนาปรกริมฝีปาก

การแต่งกายของสตรีโดยเฉพาะสตรีในราชสำนักมีการดัดแปลงแก้ไขหลายครั้งต้นรัชกาลการภายในวังฝ่ายในขึ้นกับสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พระราชธิดาในรัชกาลที่ 3) ซึ่งโปรดให้เจ้านายฝ่ายในเปลี่ยนจากนุ่งโจงมานุ่งจีบห่มแพรสไบเฉียงตัวเปล่าถึงพ.ศ. 2416 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้แก้ไขใหม่คือให้คงการนุ่งจีบไว้เฉพาะเมื่อจะแต่งกับห่มตาลหรือสไบปักซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายเต็มยศใหญ่ของสตรีในวังเท่านั้นปกติให้นุ่งโจงใส่เสื้อแขนกระบอกแล้วห่มผ้าสไบเฉียงทับตัวเสื้อและให้สวมรองเท้ากับถุงเท้าหุ้มตลอดน่องสำหรับเสื้อแขนกระบอกในสมัยนี้มีการดัดแปลงเป็นแบบต่างๆแล้วแต่จะดัดแปลงตามความพอใจของแต่ละบุคคลเชื่อว่าเมื่อเลิกนุ่งจีบห่มสไบตัวเปล่าเครื่องประดับแบบที่เหมาะสมกับการแต่งกายดังกล่าวเช่นสร้อยสังวาลย์กำไลต้นแขนจีวนาคใหญ่ก็มักจะไม่ได้นำออกมาใช้จึงหันไปประดับเครื่องประดับอื่นแทนเช่นเข็มกลัดติดผ้าสไบทำรูปแบบอย่างเข็มกลัดติดเสื้อของสตรีตะวันตก

แผนภาพที่ 2 - 7 เจ้านายฝ่ายในสมัยรัชกาลที่ 5 ในฉลองพระองค์ “แบบเสื้อแขนหมูแฮม” หรือ “ขาหมูแฮม” ชาย-ขวาพระนางเจ้าสุกุมลมารศรีพระราชเทวีสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงศรีรัตน โกสินทร์ กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินี

ที่มา : หนังสือสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตน โกสินทร์กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องใน โอกาสสมโภชกรุงรัตน โกสินทร์ 200 ปีพุทธศักราช 2525 หน้า 51

ตอนปลายรัชกาลแบบเสื้อได้เปลี่ยนไปอีกช่วงนี้นิยมใช้ผ้าแพรผ้าไหมและผ้าลูกไม้ตัดแบบยุโรปที่นิยมกันในสมัยนั้นคือคอตั้งสูงแขนยาวพู่พองมีระบายลูกไม้เป็นชั้นๆรอบแขนเสื้อเอวเสื้อจีบเข้ารูปหรือคาดเข็มขัดและยังสะพายแพรสวมถุงเท้าที่มีลายโปร่งหรือปักด้วยด้ายแดงงามสวมรองเท้า ส้นสูงสำหรับแพรสะพายไม่ใช้แพรจีบและตรึงอย่างแต่ก่อนแต่ใช้แพรฝรั่งระบายให้หย่อนพองาม แทนเป็นผ้าที่สั่งเข้ามาสำหรับเป็นแพรสะพายโดยเฉพาะเริ่มใช้เครื่องสำอางที่สั่งมาจากตะวันตกบ้าง เช่นน้ำหอมเครื่องประดับนิยมนสร้อยไข่มุกซ้อนกันหลายๆสายประดับเพชรนิลจินดามากกว่าแต่ก่อนซึ่งส่วนใหญ่จะออกแบบแล้วสั่งทำจากต่างประเทศ ส่วนหญิงชาวบ้านทั่วไปนั้นยังคงนุ่งโจงกระเบน ส่วนมากเป็นผ้าพื้นและห่มผ้าแถบอยู่กับบ้านเช่นเคยสตรีในราชสำนักสมัยรัชกาลที่ 5 เลิกไว้ผมปีก แต่เปลี่ยนมาไว้ผมยาวประบ่าแทนต่อมาก็เปลี่ยนเป็นไว้ผมทรงดอกกระพุ่ม

แผนภาพที่ 2 - 8 การแต่งกายเมื่ออยู่กับบ้านตามปกติของสตรีชั้นสูงสมัยรัชกาลที่ 5 (ม.จ.หญิงอุไร
วรรณทองใหญ่ในกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม)

ที่มา : หนังสือสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตน โกสินทร์กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องใน โอกาสสมโภชกรุงรัตน โกสินทร์ 200 ปีพุทธศักราช 2525 หน้า 68

สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมาการแต่งกายแบบลำลองของชายเปลี่ยนจากการนุ่งผ้า
ลวยชายมาเป็นนุ่งกางเกงแพรหลายสีต่างๆเรียกว่า “กางเกงจีน” ยังคงใส่เสื้อคอกลมผ้าขาวบางถ้าจะ
ออกนอกบ้านก็จะสวมเสื้อทับอีกชั้นหนึ่งและสวมหมวกเพื่อเป็นการสุภาพ

แผนภาพที่ 2 - 9 การแต่งกายแบบลำลองของชายสมัยรัชกาลที่ 6
(การแสดงละครพูดเรื่องหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 6)

ที่มา : หนังสือสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตน โกสินทร์กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องใน โอกาสสมโภชกรุงรัตน โกสินทร์ 200 ปีพุทธศักราช 2525 หน้า 77

การแต่งกายของสตรีสมัยต้นรัชกาลที่ 6 ยังคงมุ่งโจงกระเบนใส่เสื้อระบายลูกไม้ต่อมาเริ่มมุ่งขึ้นตามพระราชนิยมในรัชกาลที่ 6 นิยมผ้าขึ้นมลายูเชิงงองแบบเสื้อจึงเปลี่ยนไปเพื่อให้เหมาะสำหรับใส่เข้าชุดกับผ้าขึ้นสตรีสมัยนี้ยังคงสวมถุงน่องและรองเท้านสูงแต่ถุงน่องไม่นิยมที่เป็นผ้าโปร่งมีลวดลายหรือปักคั้นอย่างแต่ก่อนหันไปนิยมถุงน่องเป็นสีพื้นธรรมดาให้เข้ากับสีผ้าขึ้นหรือสีเสื้อแทนทางด้านทรงผมในระยะแรกมีพระราชดำริให้สตรีในราชสำนักปล่อยผมยาวแบบตะวันตกแทนการไว้ผมทรงดอกกระพุ่มต่อมาก็เกล้าผมยาวนั้นกลับไว้ที่ท้ายทอยเรียกว่าข้างๆตัด“ผมโป่ง” บางคนนิยมไว้ “ผมบ๊อบ” คือตัดผมยาวเสมอคอมผมข้างๆตัดให้ดูเป็นลอนดูถ้าจอนใหญ่มากเรียกว่า“บ๊อบหู” ในสมัยนี้นิยมใช้เครื่องประดับคาคที่ศีรษะผู้ริเริ่มคือพระองค์เจ้าวัลลภาเทวีพระวรกัญญาพทาน

การแต่งกายของทั้งชายและหญิงได้เปลี่ยนไปเป็นแบบตะวันตกมากขึ้นในระยะต่อมาแต่พัฒนาการการแต่งกายของชายไม่ค่อยมีมากนักข้าราชการและคนในสังคมชั้นสูงทั่วไปยังคงมุ่งผ้าม้วนโจงกระเบนใส่เสื้อราชปะแตนที่ในสมัยรัชกาลที่ 7 เมื่อมีพระราชทานเลี้ยงในวังโปรดให้เจ้านายและข้าราชการนุ่งโจงกระเบนสีกรมท่าแต่ใส่เสื้อราชปะแตนที่สีดำแทนสีขาวจนภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการแต่งกายบางอย่างตามนโยบายของรัฐบาลสมัยนั้นคือในปี พ.ศ.2478 ได้มีการตราพระราชบัญญัติการแต่งกายพลเรือนให้ข้าราชการชายนุ่งกางเกงขาวแทนผ้าม้วนโจงกระเบนแต่แบบเสื้อยังไม่มีการกำหนดให้ใช้แบบเสื้ออย่างชาวตะวันตกอย่างไรก็ตามการนุ่งกางเกงก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในเวลานั้น

ในสมัยรัชกาลที่ 7 แบบเสื้อต่างๆของสตรีแทบจะกล่าวได้ว่าลอกมาจากหนังสือแบบเสื้อตะวันตกที่ส่งเข้ามาขายสมัยนั้นหรือลอกเลียนจากภาพยนตร์ฝรั่งที่เข้ามาฉายแบบเสื้อสตรีสมัยนี้คือเสื้อตัวหลวมไม่เข้ารูปตัวยาวคลุมสะโพกแขนเสื้อสั้นมากหรือไม่มีแขนนิยมตกแต่งชายเสื้อตรงเอวด้านซ้ายเป็นเหมือนโบว์ผูกทั้งชายยวมนุ่งผ้าขึ้น โดยเปลี่ยนมาตัดเย็บเป็นถุงสำเร็จแทนคือเย็บผ้าขึ้นป้ายให้พอดีเอวไม่ต้องคาดเข็มขัดชายผ้าถุงสั้นขึ้นมาจากนเหลือปรกเข้าเพียงเล็กน้อยหรือยาวพอดีเข้าเครื่องประดับนิยมสายสร้อยและต่างหูยาวแบบต่างๆสวมรองเท้านสูงและถุงน่องสีเข้ากับสีผ้าขึ้นสำหรับถุงน่องนั้นต่อมานิยมเป็นถุงน่องในลอนตามที่ส่งเข้ามาขาย

ด้านทรงผมสตรีคึกเป็นคลื่นด้วยน้ำยาตัดผมที่ส่งเข้ามาขายแล้วหวีเรียบร้อยเรียกกันว่า “ผมคลื่น” ถ้าไม่ตัดผมก็จะตัด “ผมบ๊อบ” เดิมนี้ให้สั้นเข้าที่ท้ายทอยจนเห็นเชิงผมสูงคล้ายผมผู้ชายเรียกว่าทรง “ซิงเกิล” ถ้าชอยเชิงผมให้สูงขึ้นไปมากและตัดผมเปิดให้เห็นใบหูจนดูเป็นทรงผมผู้ชายเรียกว่าทรง “อีคันครีอป” แต่นิยมเฉพาะผู้ที่ “ทันสมัย” บางคนเท่านั้น

ประมาณปีพ.ศ. 2480 การแต่งกายของสตรีไทยได้วิวัฒนาการเป็นการนุ่งกระโปรงใส่เสื้ออย่างฝรั่งล้วนและเปลี่ยนแปลงตามแนวโน้มของแฟชั่นจากตะวันตกแต่เมื่ออยู่กับบ้านตามปกติยังคงนุ่งผ้าขึ้นใส่เสื้อ ธรรมดากล่าวโดยทั่วไปแม้การแต่งกายแบบตะวันตกจะเข้ามามีอิทธิพลอย่าง

สูงในสังคมไทยในช่วงนี้แต่อิทธิพลนั้นก็ยังคงครอบคลุมเฉพาะชนบางกลุ่มเท่านั้นสามัญชนทั่วไปยังคงแต่งกายตามประเพณีเดิมกล่าวคือชายยังคงนิยมสวมกางเกงแพรหรือสวมกางเกงขาสามส่วนที่เรียกว่า “กางเกงไทย” ใส่เสื้อธรรมดาและไม่นิยมสวมรองเท้าสตรียังคงนิยมใส่เสื้อคอกระเช้าเก็บชายเสื้อไว้ในผ้าขึ้นหรือโจงกระเบนถ้าจะออกนอกบ้านก็จะแต่งสุภาพขึ้น

สมัยรัฐนิยมและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 วัฒนธรรมการแต่งกายของไทยมีลักษณะเด่นด้านการนิยมแบบตะวันตกเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในช่วงแรก (พ.ศ. 2481 - 2487) มีนโยบายสำคัญในการสร้างชาติด้วยลัทธิชาตินิยมโดยได้มีการวางเป้าหมายปลูกฝังให้ประชาชนชาวไทยเป็นผู้มี “วัฒนธรรมดีมีศีลธรรมดีมีอนามัยดีมีการแต่งกายเรียบร้อยมีที่พำอาศัยดีและมีที่ทำมาหากินดี” ด้านการแต่งกายรัฐได้วางระเบียบปฏิบัติ โดยเฉพาะรัฐนิยมฉบับที่ 10 ประกาศเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2484 มีใจความสำคัญคือ

1. เน้นการแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยเมื่อปรากฏตัวในที่ชุมนุมชนหรือสาธารณชน และแยกแยะประเภทเครื่องแต่งกายที่ถือว่าเรียบร้อยสำหรับประชาชนชาวไทยโดยกำหนดการแต่งกายและทรงผมแบบใหม่ขอให้สตรีทุกคนไว้ผมยาวเล็กใช้ผ้าโจงกระเบนเปลี่ยนเป็นนุ่งผ้าถุงแทน เลิกการใช้ผ้าผืนเดียวคาดอกหรือเปลือยกายท่อนบนไว้ใส่เสื้อแทน

2. ชายให้เลิกนุ่งกางเกงแพรสีต่างๆหรือนุ่งผ้าม่วงเปลี่ยนมาเป็นนุ่งกางเกงขายาวแทน กระทรวงทรวงกรมต่างๆวางระเบียบเครื่องแต่งกายของข้าราชการในเวลาทำงานปกติและทั่วไป เพื่อให้เป็นแบบอย่างอันดี

3. ในเวลาทำงานปกติข้าราชการหญิงต้องใส่เสื้อขาวนุ่งกระโปรงสีสุภาพหรือผ้าถุง และสวมรองเท้าหุ้มส้นถุงเท้าสั้นหรือยาวก็ได้และต้องสวมหมวกสีของเครื่องแต่งกายนั้นถ้าเป็นงานกลางแจ้งควรใช้สีเทาถ้าเป็นงานในร่มหรือเกี่ยวกับเครื่องจักรควรใช้สีน้ำเงินเข้มเป็นต้น

รัฐบาลได้จัดตั้งสถาบันและคณะกรรมการวางระเบียบเครื่องแต่งกายสตรีทั้งที่เป็นข้าราชการและที่มีตำแหน่งเฝ้าต่อมาได้มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติมีสาขาคือสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิงมีหน้าที่อย่างหนึ่งคือพิจารณาเครื่องแต่งกายในโอกาสต่างๆและกำหนดเครื่องแต่งกายผู้ประกอบอาชีพบางจำพวกเช่นคนขายอาหารพนักงานเดินโต๊ะอาหาร (พนักงานเสิร์ฟ) ช่างตัดผมหญิงตัดผมเป็นต้นมีการวางระเบียบปฏิบัติตลอดจนให้ความหมายของเครื่องแต่งกายอย่างละเอียดดังนี้ คือ

1. การใส่หมวกของสตรีเป็นเรื่องที่รัฐให้ความสำคัญมากถึงกับมีคำว่า “มาลानาชาติไทย” มีการแบ่งหมวกเป็น 2 ประเภทใหญ่คือประเภททั่วไปและประเภทพิเศษประเภททั่วไปหมายถึงประเภทที่ใช้ในการทำงานในชีวิตประจำวันเพื่อความสะดวกสบายประเพณีนิยมและเพื่อประโยชน์ในการกันแดดกันฝนกันน้ำค้างมักเป็นหมวกมีลักษณะเรียบปีกเล็กหรือไม่มีปีกสี

ไม่ถูกต้องสำหรับหมวดประเภทพิเศษหมายถึงหมวดที่ใช้เป็นอาภรณ์ประดับเพิ่มความงามมีการประดับด้วยอาภรณ์ต่างๆใช้ในโอกาสพิเศษ

2. ทรงผมของสตรีไทยในสมัยนี้เพิ่งจะเริ่มนิยมมัดด้วยไฟฟ้าเป็นลอนมากบ้าง น้อยบ้างนิยมไว้ผมยาวมากขึ้นมีการตัดยาวและตัดสวยแบบหญิงตะวันตกสตรีสูงอายุมักนิยมเกล้ามวยส่วนใหญ่เป็นมวยแบบเรียบและทรงผมของผู้ชายนั้นทั่วไปนิยมทรงสั้นแบบรองทรงคือไว้ยาวมากขึ้นและตัดสั้นด้านข้างตามแบบที่นิยมมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6

แผนภาพที่ 2 - 10 หมวดสตรี “มาลานาชาติไทย” ประเภทพิเศษกับชุดกลางวันและบายเล็กระโปรงแบบตะวันตกยาวแค่เข้าสวมหมวกและรองเท้าสั้นสูง (ในภาพคุณจิราวัสส์ปันยารชุนและคุณประไพเลขาวิช)

ที่มา : หนังสือสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตน โกสินทร์กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตน โกสินทร์ 200 ปีพุทธศักราช 2525 หน้า 105

การแต่งกายของชายไทย เครื่องแต่งกายของชายไทยนิยมแบบสากลประกอบด้วยหมวก เสื้อชั้นนอกคอกเปิดหรือคอกปิดถ้าเป็นคอกเปิดต้องใส่เสื้อชั้นในคอกปกมีผ้าผูกคอเงื่อนกลาสีหรือเงื่อนหู กระต่ายกางเกงขายาวแบบสากลสวมรองเท้าสูงทำนอจากกางเกงขายาวที่สวมปกคิแล้วชายนิยมนุ่งกางเกงที่เรียกว่า “กางเกงขาสั้นแบบไทย” ด้วยคือกางเกงที่นักเรียนใช้หรือนิยมใส่เล่นกีฬาเป็นกางเกงขาสั้นเพียงแค่เข้าหรือได้เข้าประมาณ 1 ฟามือถือว่าเป็นกางเกงสุภาพใช้ได้ล่าลองหรือไปสโมสรก็ได้ วิธีการปฏิบัติวัฒนธรรมการแต่งกายในส่วนกลางและส่วนภูมิภาครัฐบาลพยายามให้มีการปฏิบัติตามระเบียบการแต่งกายแบบใหม่อย่างทั่วถึงทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีการเผยแพร่คำขวัญ

ที่ว่า “สวมหมวกไว้ผมยาวนุ่งถุงสวมเสื้อสวมถุงเท้าหุ้มส้นหรือรัดส้น” ซึ่งเหตุผลว่านุ่งผ้าถุงประหยัคมมากกว่าการนุ่งโจงกระเบนเป็นต้น

รูปแบบการแต่งกายปัจจุบันที่ยังคงเอกลักษณ์ไทยในแต่ละภูมิภาค

นอกจากอิทธิพลจากส่วนกลางแล้ว ในแต่ละภูมิภาคยังคงมีเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการแต่งกาย ข้อมูลและรูปภาพจาก นิทรรศการ "อสังการแห่งผ้าไทย" 12 เดือน ณ ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจัดทำเมื่อเดือน ธันวาคม 2551 แสดงให้เห็นถึงการแต่งกายของ 4 ภูมิภาค ดังนี้

1. การแต่งกายประจำภาคใต้

ดินแดนทางภาคใต้ของประเทศไทย ประกอบด้วย 14 จังหวัด แต่เดิมมีผู้คนอาศัยอยู่ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จนต่อมาได้พัฒนาเกิดเป็นชุมชนและกลายเป็นเมืองท่าที่สำคัญ อันเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างดินแดนตะวันออกและตะวันตกของโลก ซึ่งเป็นแหล่ง แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่สำคัญโดยเฉพาะประเทศจีน อินเดีย และหมู่เกาะสุมาตรา เรียกดินแดนแห่งนี้กันว่าอาณาจักรศรีวิชัย

อิทธิพลในการทอผ้าจากอินเดีย ที่มีการสอดผสมคั้นเงินคั้นทอง ลงในผืนผ้าสร้างรูปแบบแก่ผ้าในภาคใต้ โดยซื้อหาวัสดุส่วนใหญ่จากอินเดีย ต่อมาเนื่องจากศึกสงคราม บ้านเมืองล่มสลายลงการทอผ้าอันวิจิตรก็สูญหายไป ด้วยต่อมาภายหลังหันมานำเข้าผ้าพิมพ์ และผ้าแพรจากจีนรวมถึงผ้าบาติกจากเกาะชวา และ ผ้ายุโรปมาสวมใส่

จากการที่ชาวใต้มิได้มีการปลูกฝ้ายหรือไหมขึ้นใช้เอง เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ จึงทำการ สั่งซื้อผ้าสำเร็จรูปโดยเฉพาะผ้าบาติก หรือปาเต๊ะมาใช้กันจนภายหลังเป็นเครื่องแต่งกาย ประจำภาคไปเป็นที่สุด ปัจจุบันแหล่งทำผ้าแบบดั้งเดิมนั้นเกือบจะสูญหายไป คงพบได้เฉพาะ 4 แหล่งเท่านั้นคือ ที่ตำบลพุมเรียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี, อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช, เกาะยอ จังหวัดสงขลา และตำบลนาหมื่นศรี จังหวัดตรัง การแต่งกายของชาวใต้

การแต่งกายนั้นแตกต่างกันในการใช้วัสดุ และรูปแบบโดยมีเอกลักษณ์ไปตามเชื้อชาติ ของผู้คนอันหลากหลายที่เข้ามาอยู่อาศัยในดินแดนอันเก่าแก่แห่งนี้พอจำแนกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1.1 กลุ่มเชื้อสายจีน - มาลายู เรียกชนกลุ่มนี้ว่ายะหยา หรือ ยอนย่า เป็นกลุ่มชาวจีน เชื้อสายสกลีเยนที่มาสวมกับชนพื้นเมืองเชื้อสายมาลายู ชาวยะหยาจึงมีการแต่งกายอันสวยงาม ที่ผสมผสาน รูปแบบของชาวจีนและมาลายูเข้าด้วยกันอย่างงดงาม ฝ่ายหญิงใส่เสื้อคลุม

ดอกไม้ รอบคอ,เอว และปลายแขนอย่างงดงาม นิยมนุ่งผ้าซิ่นปาเต๊ะ ฝ่ายชายยังคงแต่งกาย คล้ายรูปแบบจีนดั้งเดิมอยู่

1.2 กลุ่มชาวไทยมุสลิม ชนดั้งเดิม ของดินแดนนี้ นับถือศาสนาอิสลาม และมีเชื้อสายมลายู ยังคงแต่งกายตามประเพณี อันเก่าแก่ฝ่ายหญิงมีผ้าคลุมศีรษะ ใส่เสื้อผ้ามัดลิ้น หรือลูกไม้ด้วยยาวแบบมลายูนุ่งซิ่นปาเต๊ะ หรือ ซิ่นทอแบบมลายู ฝ่ายชายใส่เสื้อคอตั้ง สวมกางเกงขาว และมีผ้าโสร่งผืนสั้น ที่เรียกว่า ผ้าซองเก็ด พันรอบเอวถ้าอยู่ บ้านหรือล่าลงจะใส่โสร่ง ลายตารางทอด้วยฝ้าย และสวมหมวกถักหรือ เย็บด้วยผ้ากำมะหยี่

1.3 กลุ่มชาวไทยพุทธ ชนพื้นบ้าน แต่งกายคล้ายชาวไทยภาคกลาง ฝ่ายหญิง นิยมนุ่งโจงกระเบน หรือ ผ้าซิ่นด้วย ฝ้ายกอันสวยงาม ใส่เสื้อสีอ่อนคอกลม แขนสามส่วน ส่วนฝ่ายชายนุ่งกางเกงขาวเล หรือ โจงกระเบนเช่นกัน สวมเสื้อฝ้ายและ มีผ้าขาวม้าผูกเอว หรือพาดบ่า เวลาออกนอกบ้านหรือไปงานพิธี

1.4 กลุ่มราชสำนักสยาม เนื่องจากผ้าทอ ทางภาคใต้นั้นมีชื่อเสียงในความงดงามและ ประณีตดังนั้นกลุ่มเจ้านาย ในราชสำนักตั้งแต่ อดีตของไทยจึงนิยม นำผ้าทอจากภาคใต้ โดยเฉพาะฝ้ายกเอามาสวมใส่เป็นผ้าซิ่น และผ้าโจงกระเบน โดยใส่เสื้อหลากหลายแบบ ส่วนใหญ่จะนิยมแบบยุโรป

แผนภาพที่ 2 - 11 การแต่งกายชุดพื้นถิ่นภาคใต้

ที่มา : สืบค้นจาก http://www.thaiculture.in.th/read_topic.php?id=3

การแต่งกายภาคใต้อยังมีจุดเด่นอยู่ที่ความแตกต่างของผ้าที่ใช้ซึ่งมีเอกลักษณ์แตกต่างกันตามถิ่นที่อยู่ ได้แก่ ฝ้ายกเมืองนครศรีธรรมราชฝ้ายกพุมเรียง ฝ้ายกปัตตานีผ้าพานช้าง

2. การแต่งกายประจำภาคอีสาน

ลักษณะการแต่งกาย ผู้ชาย ส่วนใหญ่นิยมสวมเสื้อแขนสั้นสีเข้มๆ ที่เราเรียกว่า "ม่อห่อม" สวมกางเกงสีเดียวกับเสื้อจรดเข่า นิยมใช้ผ้าคาดเอวด้วยผ้าขาวม้า ผู้หญิง การแต่งกาย ส่วนใหญ่นิยมสวมใส่ผ้าชิ้นแบบทอทั้งตัว สวมเสื้อคอเปิดเล่นสีสันทัน ห่มผ้าสไบเฉียง สวมเครื่องประดับตามข้อมือ ข้อเท้าและคอ

เนื่องจากอีสานมีชนอยู่หลายกลุ่มวัฒนธรรม แต่ละกลุ่มแตกต่างกันดูได้จากผ้าพื้นเมืองที่ใช้ กลุ่มหลักๆ ได้แก่ กลุ่มอีสานเหนือ และกลุ่มอีสานใต้

กลุ่มอีสานเหนือ เป็นกลุ่มชนเชื้อสายลาวที่มีกำเนิดในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง และยังมีกลุ่มชนเผ่าต่างๆ เช่น ข่า ผู้ไท โส้ แสก กระเลิง ย้อ ซึ่งกลุ่มไทยลาวนี้มีความสำคัญยิ่งในการผลิตผ้าพื้นเมืองของอีสาน ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตจากฝ้ายและไหม แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการนำเอาเส้นใยสังเคราะห์มาทอร่วมด้วย ผ้าที่นิยมทอกันในแถบอีสานเหนือคือผ้ามัดหมี่ ผ้าจิด และผ้าแพรวา

กลุ่มอีสานใต้ คือกลุ่มคนไทยเชื้อสายเขมรที่กระจัดกระจายตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษและบุรีรัมย์ เป็นกลุ่มที่มีการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะของตนเอง มีสีสันทันที่แตกต่างจากกลุ่มไทยลาวผ้ามัดหมี่ ในกลุ่มอีสานใต้ก็มีการทอเช่นเดียวกันนิยมใช้สีที่ทำเองจากธรรมชาติเพียงไม่กี่สี ทำให้สีของลวดลายไม่เด่นชัดเหมือนกลุ่มไทยลาว แต่ที่เห็นเด่นชัดในกลุ่มนี้คือการทอผ้าแบบอื่นๆ เพื่อการใช้สอยกันมากเช่นผ้าหางกระรอก ผ้าปุม ผ้าเชยิม เป็นต้น

ลักษณะผ้าพื้นเมืองอีสาน ลวดลายผ้าพื้นเมืองอีสานทั้งสองกลุ่มนิยมใช้ลายขนานกับตัว ซึ่งต่างจากผ้าชิ้นล้านนาที่นิยมลายขวางตัวและนุ่งยาวกรอมเท้า ในขณะที่ชาวไทยลาวนิยมนุ่งผ้าชิ้นสูงระดับเข่าแต่ไม่สั้นเหมือนผู้หญิงเวียงจันทร์และหลวงพระบาง การต่อหัวชิ้นและตีนชิ้นจะต่อด้วยผ้าชนิดเดียวกัน ส่วนหัวชิ้นนิยมด้วยผ้าไหมชิ้นเดียวทอเก็บจิดเป็นลายโบคว่ำและโบหงายมีสีแดงเป็นพื้น ส่วนการต่อตะเข็บและลักษณะการนุ่งจะมีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากภาคอื่นคือ การนุ่งชิ้นจะนุ่งป้ายหน้าเก็บซ่อนตะเข็บ ยกเว้นกลุ่มไทยเชื้อสายเขมรในอีสานใต้ ซึ่งมักจะทอริมผ้าเป็นริ้วๆ ต่างสีตามแนวตะเข็บชิ้น จนดูกลมกลืนกับตะเข็บและเวลานุ่งจะให้ตะเข็บอยู่ข้างสะโพก

การใช้ผ้าสำหรับสตรีชาวอีสาน ผ้าชิ้นสำหรับใช้เป็นผ้านุ่งของชาวอีสานนั้นจะมีลักษณะการใช้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ผ้าชิ้นสำหรับผู้หญิงที่มีสามีแล้ว จะใช้ผ้าสามชิ้นมาต่อกัน โดยแบ่งเป็นผ้าหัวชิ้น ผ้าตัวชิ้น และผ้าตีนชิ้น ผ้าแต่ละชิ้นมีขนาดและลวดลายต่างกัน ผ้าหัวชิ้นจะมีขนาดกว้างประมาณ 20 ซม. ยาวเท่ากับผ้าชิ้น มีลวดลายเฉพาะตัว คือ ทอเป็นลายขวางสลับเส้นไหมแทรกเล็กๆ สลับสีสวยงาม ส่วนตัวชิ้น คือส่วนกลางของผ้าชิ้นมีความกว้างมากกว่าส่วน

อื่น ซึ่งส่วนใหญ่มีขนาดเท่าพื้ที่ไซ้ทอ ซึ่งนิยมทอเป็นลายมัดหมี่ส่วนตีนซิ่น คือส่วนล่างของผ้าซิ่น จะมีความกว้างเพียง 10 ซม. และยาวเท่ากับความยาวของผ้าซิ่น เมื่อต่อเข้ากับตัวซิ่นแล้วลายจะเป็น ตรงกันข้ามกับผ้าหัวซิ่น ความงามอยู่ที่การสลักสีส่วนใหญ่จะเลียนแบบจากลวดลายของสัตว์ เช่น ลายงูทำเป็นลายปล้องสีเหลืองและดำ ผ้าซิ่นสำหรับหญิงสาว จะเป็นผ้าซิ่นมัดหมี่เหมือนกันแต่เป็น ผืนเดียวกันตลอด ใช้วิธีการมัดหมี่เป็นดอกและลวดลายติดต่อกันแล้วทอเป็นผืนเดียวกันตลอด ในผืน ซิ่นจะมีลายที่ริมขอบด้านล่างในลักษณะเชิงซิ่นลวดลายส่วนใหญ่ทั้งตัวซิ่นและเชิงนิยมใช้ลายรูป สัตว์ เช่น ไก่ฟ้า หงส์ทอง

การแต่งกายส่วนใหญ่ใช้ผ้าทอมือ ซึ่งทำจากเส้นใยธรรมชาติ เช่น ผ้าฝ้าย และผ้า ไหม ชาวอีสานถือว่าการทอผ้าเป็นกิจกรรมยามว่างหลังจากฤดูการทำนาหรือว่างจากงานประจำ อื่นๆ ได้ดูบ้านแต่ละบ้านจะกางทอผ้ากันแทบทุกครัวเรือน โดยผู้หญิงในวัยต่างๆ จะสืบทอด กันมาผ่านการจดจำและปฏิบัติจากวัยเด็กทั้งลวดลายสีสັນ การย้อมและการทอ ผ้าที่ทอด้วยมือจะ นำไปใช้ตัดเย็บทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม หมอน ที่นอน ผ้าห่ม และการทอผ้ายังเป็นการเตรียมผ้าสำหรับ การออกเรือนสำหรับหญิงสาว ทั้งการเตรียมสำหรับตนเองและเจ้าบ่าว ทั้งยังเป็นการวัดถึงความ เป็นกุลสตรี เป็นแม่เหย้าแม่เรือนของหญิงชาวอีสานอีกด้วย ผ้าที่ทอขึ้นจำแนกออกเป็น 2 ชนิด คือ ผ้าทอสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน และผ้าทอสำหรับโอกาสพิเศษ

ผ้าทอสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน จะเป็นผ้าพื้นไม่มีลวดลาย เพราะต้องการความ ทนทานจึงทอด้วยฝ้ายย้อมสีตามต้องการ

ผ้าทอสำหรับโอกาสพิเศษ เช่น ใช้ในงานบุญประเพณีต่างๆ งานแต่งงาน งาน ฟ้อนรำ ผ้าที่ทอจึงมักมีลวดลายที่สวยงามวิจิตรพิสดาร มีหลากหลายสีสັນ ประเพณีที่คู่กันมากับการ ทอผ้าคือการลงช่วง โดยบรรดาสาวๆ ในหมู่บ้านจะพากันมารวมกลุ่มก่อกองไฟ บ้างก็สาวไหม บ้าง ก็ปั่นฝ้าย กรอฝ้าย ฝ้ายชายก็ถือโอกาสมาเกี่ยวพาราสีและนั่งคุยเป็นเพื่อน บางครั้งก็มีการนำดนตรี พื้นบ้านอย่างพิณ แคน โหวด มาบรรเลงจ่ายผญาโต้ตอบกัน เนื่องจากอีสานมีชนอยู่หลายกลุ่ม วัฒนธรรม การผลิตผ้าพื้นเมืองจึงแตกต่างกันไปตามกลุ่มวัฒนธรรม กลุ่มอีสานใต้ คือกลุ่มคนไทย เชื้อสายเขมรที่กระจัดกระจายตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษและบุรีรัมย์ เป็นกลุ่มที่ มีการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์โดยเฉพาะของตนเอง มีสีสันทันที่แตกต่างจากกลุ่มไทยลาว

แผนภาพที่ 2 - 12 การแต่งกายชุดพื้นถิ่นภาคอีสาน

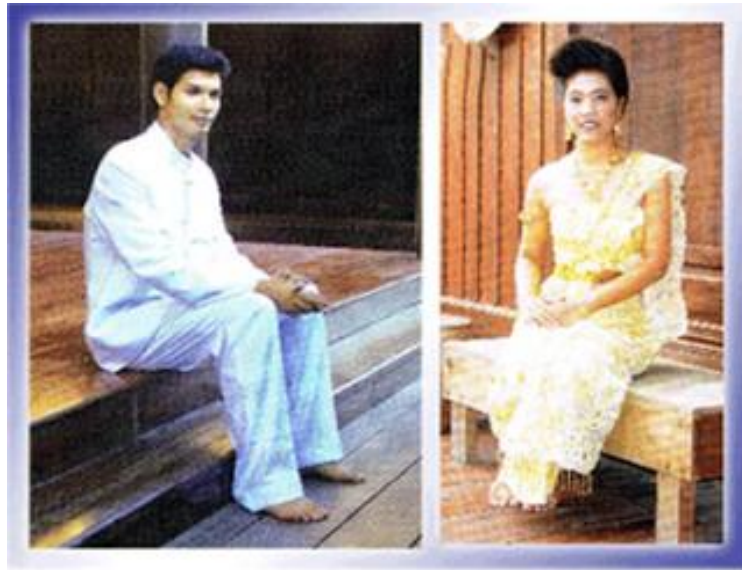
ที่มา : http://nanavagi.blogspot.com/2010/01/blog-post_1662.html

3 การแต่งกายประจำของภาคกลาง

ภาษาภาคกลาง ส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยกลางที่เป็นภาษาราชการ ยกเว้นคนบางกลุ่มที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวจีน ชาวมอญหรือชาวลาวพวน ซึ่งมีสำเนียงภาษาที่แตกต่างออกไป การแต่งกายภาคกลาง การแต่งกายในชีวิตประจำวันทั่วไป ชายนุ่งกางเกงครึ่งน่อง สวมเสื้อแขนสั้น คาดผ้าขาวม้า ส่วนหญิง จะนุ่งซิ่นยาว สวมเสื้อแขนสั้นหรือยาว

ลักษณะการแต่งกายผู้ชาย สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง นิยมสวมใส่โจงกระเบนสวมเสื้อสีขาว ดัดกระดุม 5 เม็ด ที่เรียกว่า "ราชประแตน" ไว้ผมสั้นข้างๆตัดเกรียนถึงหนังศีรษะข้างบนหัวแสกกลาง ผู้หญิง สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง นิยมสวมใส่ผ้าซิ่นยาวครึ่งแข้ง ห่มสไบเฉียงตามสมัยอยุธยา ทรงผมเกล้าเป็นมวย และสวมใส่เครื่องประดับเพื่อความสวยงาม

แผนภาพที่ 2 - 13 การแต่งกายชุดพื้นถิ่นภาคกลาง

ที่มา : สืบค้นจาก <http://www.thaigoodview.com/node/116589>

4. การแต่งกายภาคตะวันออก

ในภาคตะวันออกการแต่งกายมีลักษณะเช่นเดียวกับคนภาคกลางเดิมที่ภาคนี้เรียกรวมกับคนภาคกลาง แต่เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศซึ่งต่างไปจากภาคกลางผลิตผลและภูมิอากาศคล้ายคลึงกับภาคใต้จึงมีลักษณะเด่นชัดของตนเองที่แยกออกไปได้

แผนภาพที่ 2 - 14 การแต่งกายภาคตะวันออก

ที่มา : สืบค้นจาก http://melayubahagia.blogspot.com/2012/09/blog-post_4780.html

ชุดไทยประจำชาติ

ในวาระที่โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรปและสหรัฐอเมริกาเมื่อพุทธศักราช 2503 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระราชินีนาถได้พระราชทานพระราชดำริว่าประเทศไทยยังไม่มีชุดแต่งกายประจำชาติที่เป็นแบบแผนแบบชาติอื่น ๆ สมควรที่จะสรรคสร้างการแต่งกายชุดไทยให้เป็นไปตามประเพณีที่ดั้งเดิมจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีการศึกษาค้นคว้าเครื่องแต่งกายสมัยต่างๆจากพระฉายาลักษณ์ของเจ้านายฝ่ายในและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์แต่ให้มีการปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัยทรงเสนอรูปแบบที่หลากหลายและได้ทดลองพระองค์เป็นแบบอย่างทั้งได้พระราชทานให้ผู้ใกล้ชิดแต่งและเผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นจึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หม่อมหลวงมณีรัตน์บุณนาค ร่วมกันค้นคว้ากับผู้รู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเครื่องแบบการแต่งกายของไทยในสมัยต่างๆพร้อมกับคุณอุไรถืออำนาจตัดฉลองพระองค์ร่วมกันนำแบบเครื่องแต่งกายในสมัยก่อนมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศของไทยและกำหนดให้เลือกใช้ในวาระต่างๆเรียกกันโดยทั่วไปว่า "ชุดไทยพระราชนิยม" มี 8 ชุดคือชุดไทยเรือนต้นชุดไทยจิตรลดาชุดไทยอมรินทร์ชุดไทยบรมพิมานชุดไทยจักรีชุดไทยดุสิตชุดไทยจักรพรรดิและชุดไทยสิวลัยชุดไทยพระราชนิยมเหล่านี้ สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถทรงใช้ใน โอกาสและสถานที่ต่างๆจนเป็นที่รู้จักแพร่หลายและชื่นชมกันทั่วไปทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ รูปแบบและโอกาสใช้สอยชุดไทยพระราชนิยมการแต่งกายชุดไทยพระราชนิยมของสตรี

1. ชุดไทยเรือนต้น ลักษณะรูปแบบเสื้อเป็นเสื้อคอกลมต้นไม่มีขอบแขนกระบอกสามส่วนชายเสื้อเสมอดำเสื้อพอดีค่านหน้าผ่าตลอดติดกระดุม 5 เม็ดตัวเสื้อเข้ารูปและตัวเสื้อแยกกับตัวชั้นลักษณะผ้าชั้นผ้าชั้นเป็นผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมมีลวดลายตามขวางหรือตามยาวหรืออาจใช้ผ้าเกลี้ยง (ผ้าไม่มีลาย) แบบมีเชิง (มีลวดลายที่ชายผ้า) นุ่งแบบป้ายข้างความยาวของผ้าชั้นกรอมข้อเท้าเครื่องประดับนิยมสวมสร้อยคอประเภทไข่มุกหรือสร้อยทองสองสามสายสร้อยข้อมือเข้ดกทัดแหวนและต่างหูตามความเหมาะสม โอกาสในการสวมใส่ชุดไทยเรือนต้นนิยมสวมใส่ในโอกาสงานตำลองที่ไม่เป็นพิธีการมากนักเช่นงานเลี้ยงสังสรรค์แบบกันเองหรืองานบำเพ็ญกุศลทางศาสนาหรืองานมงคลต่างๆเป็นต้นปัจจุบันคนทั่วไปนิยมนำมาใช้เป็นชุดเจ้าสาวในช่วงพิธีการตอนเช้าหรือพิธีหมั้นชุดไทยเรือนต้นนี้จะมีส่วนคล้ายกับชุดอยู่บ้านของสตรีไทยในชนบทที่สวมเสื้อแขนยาวแบบแขนกระบอกตัวเสื้อตัดเข้ารูปพอดีตัวของผู้สวมนุ่งผ้าถุง โดยมากจะนิยมสีเข้มๆเช่นสีครามหรือสีดำมะเกลือเนื่องจากต้องทำงานบ้านทั่วไปแต่ชุดไทยเรือนต้นเป็นชุดที่ใช้กับงานตอนกลางวันจึงใช้ผ้าที่มีสีสดสวยมีดอกสดใสหรือเป็นริ้วหากต้องการให้ดูเป็นทางการมากขึ้นก็สามารถใช้เป็น

ผ้าเลียนผ้าไหมผ้าไหมยกดอกส่วนเครื่องประดับอาจไม่ใช่เลยก็ได้หรืออาจจะมีบ้างนับว่าชุดไทยเรือนต้นเป็นชุดที่ใช้ได้อเนกประสงค์แล้วยังเป็นชุดที่สามารถใช้กับผ้าชิ้นพื้นบ้านได้อีก

แผนภาพที่ 2 - 15 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรชายาในฉลองพระองค์ชุดไทยเรือนต้น

ที่มา : หนังสือสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปีพุทธศักราช 2525 หน้า

2. ชุดไทยจิตรลดา ลักษณะรูปแบบเสื้อเป็นเสื้อคอกลมมีขอบตั้งแขนเสื้อยาวถึงข้อมือตัวเสื้อผ่าหน้าตลอดติดกระดุมไทย 5 เม็ดตัวเสื้อเข้ารูปปล่อยชายเสื้อไว้นอกฟ้านุ่งและตัวเสื้อแยกกับตัวชั้นลักษณะผ้าชั้นใช้ผ้าไหมเกลี้ยงมีเชิงหรือยกดอกทั้งตัวเป็นแบบป้ายหน้ายาวจรดข้อเท้า ชนิดของผ้าขึ้นอยู่กับงานพิธีที่จะใช้เครื่องประดับสวมสร้อยตัวสร้อยคอยาวหรือสั้นก็ได้ผู้มีบรรดาศักดิ์จะสวมสายสะพายและติดเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในงานพิธีการ โอกาสในการสวมใส่เป็นชุดไทยสำหรับพิธีเช้าหรือกลางวันไว้ใส่บาตรไปวัดไปงานมงคลต่างๆใช้ในงานพิธีการมากกว่าชุดไทยเรือนต้นเช่นใช้ในงานพิธีที่บุรุษแต่งเต็มยศต่อมามีผู้ใช้ในเวลากลางคืนด้วยโดยใช้ผ้าไหมยกเงินยกทองเป็นฟ้านุ่ง

แผนภาพที่ 2 - 16 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงฉลองพระองค์ชุดไทยจิตรลดา

ที่มา : สืบค้นจาก <http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/C3508781/C3508781.html>

3. ชุดไทยอมรินทร์ ลักษณะรูปแบบเสื้อเป็นเสื้อคอกลมไม่มีขอบตั้งหรือมีขอบตั้งก็ได้สตรีผู้มียุและค่อนข้างตัวมักจะใช้คอกลมกว้างเล็กน้อยก็ได้แขนยาวจรดข้อมือหรือจะให้เป็นแขนสามส่วนก็ได้ความหรูหราของชุดนี้อยู่ที่ชนิดของผ้าไหมที่ใช้และเครื่องประดับที่ตกแต่งลักษณะผ้าชั้นเป็นแบบนุ่งป้ายใช้ผ้ายกไหมที่มีทองแกมทั้งตัวหรือยกทองเฉพาะเชิงเครื่องประดับสวมสร้อยตัวสร้อยคอยาวหรือสั้นก็ได้ผู้มีบรรดาศักดิ์จะสวมสายสะพายและติดเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในงานพิธีการ โอกาสในการสวมใส่ชุดสำหรับงานพิธีตงงานเลี้ยงรับรองหรืองานพระราชพิธีสวนสนามในวันเฉลิมพระชนมพรรษาเป็นชุดสำหรับผู้ที่ไม่ประสงค์จะคาดเข็มขัด

แผนภาพที่ 2 - 17 สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาทรงฉลองพระองค์ชุดไทยอมรินทร์

ที่มา : หนังสือสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปีพุทธศักราช 2525 หน้า 1

4. ชุดไทยบรมพิमान ลักษณะรูปแบบเสื้อเป็นเสื้อคอกลมติดคอมีขอบตั้งปลายแขน แขนยาวถึงข้อมือตัวเสื้อพอดีตัวผ่าหลังแต่ให้เลื้อยแนบเนื้อชายเสื้อซ่อนเข้าไว้ในผ้าถุงหรือจะตัดเสื้อเย็บติดกับผ้าถุงเป็นตัวเดียวกันก็ได้หากแยกเป็นคนละชิ้นผ้าถุงสามารถนำไปใช้กับเสื้อแบบอื่นได้อีก ลักษณะผ้าจีนเป็นผ้าถุงนุ่งจีบมีชายพกเย็บตรึงพอดีตัวยาวจรดข้อเท้าปล่อยจีบตรงชายพอให้ก้าวเดินสะดวกใช้ผ้ายกไหมยกเงินหรือยกทองมีเชิงหรือยกเงินยกทองทั้งตัวคาดเข็มขัดแบบไทย เครื่องประดับประดับเพชรนิลจินดามีค่าและมีที่สวยงามฝีมือของช่างทองช่างอัญมณีเช่น สร้อย อุบะตุ้มหูสร้อยข้อมือและแหวนโอกาสในการสวมใส่ชุดสำหรับใช้ในงานพิธีครั้งยศและเต็มยศเช่น งานเลี้ยงรับรองงานอุทยานสโมสรหรืองานพระราชทานเลี้ยงอาหารอย่างเป็นทางการ

แผนภาพที่ 2 – 18 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงฉลองพระองค์ชุดไทยบรมพิมาน

ที่มา : สืบค้นจาก <http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/C3508781/C3508781.html>

5. ชุดไทยจักรี ลักษณะรูปแบบเสื้อเป็นเสื้อสไบจะเย็บติดกับผ้าถุงเป็นท่อนเดียวกัน หรือจะแยกต่างหากก็ได้เปิดไหล่ข้างหนึ่งชายสไบคลุมไหล่ทั้งชายด้านหลังยาวตามสมควรซึ่งหากให้ยาวถึงพื้นก็จะคล้ายชุดราตรีของชาวยุโรปการห่มสไบเป็นการแต่งกายของสตรีไทยมาแต่โบราณสไบที่ห่มมีทั้งสไบแพรสไบปักสไบกรองทองหรือสไบตาดซึ่งโบราณถือกันว่าเป็นสไบที่งดงามมาก ลักษณะผ้าจีนเป็นผ้าถุงจีบมีชายพกใช้ผ้ายกมีเชิงหรือยกทั้งตัวใช้เข็มขัดไทยคาด เครื่องประดับชุดไทยจักรีเป็นชุดที่จะใส่เครื่องประดับของไทยได้อย่างครบชุดทั้งเข็มขัด สร้อยตัวสร้อยข้อมือหรือกำไลพารุ่ดหรือกำไลต้นแขนแหวนเข็มกลัดคัมพูเกี่ยวหรือปิ่น โอกาสในการสวมใส่ชุดสำหรับใช้ในงานเลี้ยงฉลองสมรสหรือราตรีสโมสรที่ไม่เป็นทางการ

แผนภาพที่ 2 – 19 สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถทรงฉลองพระองค์ชุดไทยจักรี

ที่มา : หนังสือสมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525 หน้า 123

6. ชุดไทยจักรพรรดิ ลักษณะรูปแบบเสื้อเป็นเสื้อสไบ 2 ชั้น ชั้นในเป็นสไบแพรหรือสไบอัดจีบชั้นนอกเป็นสไบห่มทับชั้นใน โดยให้เป็นสไบปักสไบกรองทองหรือสไบคาดผ้าสไบกับผ้าถุงคนละสี ลักษณะผ้าชั้นเป็นผ้าถุงใช้ผ้ายกนุ่งจีบมีชายพกคาดเข็มขัดไทย เครื่องประดับรัดเกล้าต่างหูสร้อยคอสังวาลย์สร้อยข้อมือ โอกาสในการสวมใส่ชุดสำหรับกลางคืนใช้สวมในพระราชพิธีหรืองานพิธีต่างๆที่ยิ่งใหญ่ระดับชาติ

แผนภาพที่ 2 – 20 สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถทรงฉลองพระองค์ชุดไทยจักรพรรดิ

ที่มา : สืบค้นจาก <http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/C3508781/C3508781.html>

7. ชุดไทยดุสิต ลักษณะรูปแบบเสื้อคอกลมกว้างใช้ผ้าสีเดียวกับผ้าถุงไม่มีแขน ปักด้วยไหมพลอยล้อมไข่มุกคั่นเงินคั่นทองเสื้อจะตัดเป็นชุดติดกับผ้าถุงหรือจะแยกเป็น 2 ชั้นก็ได้ ลักษณะผ้าชั้นผ้าถุงใช้ฝ้ายกนึ่งจีบมีชายพกคาดเข็มขัดไทย เครื่องประดับต่างหูสร้อยคอแหวน โอกาสในการสวมใส่เป็นชุดสำหรับสตรีสวมสายสะพายในงานพระราชพิธีที่กำหนดให้แต่งกาย เต็มยศตอนค่ำหรือสำหรับเป็นชุดเจ้าสาวในงานเลี้ยงฉลองสมรสหรือในงานเลี้ยงรับรองตอนค่ำซึ่ง จะตกแต่งเครื่องประดับแบบไทยได้อย่างครบครัน

แผนภาพที่ 2 – 21 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงฉลองพระองค์ชุดไทยดุสิต

ที่มา : สืบค้นจาก <http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/C3508781/C3508781.html>

8. ชุดไทยศิวาลัย ลักษณะรูปแบบเสื้อคอเสื้อแขนยาวคอกลมผ่าหลังเย็บติดกับผ้าถุง หรือจะแยกจากกันก็ได้ห่มผ้าสไบปักทับเสื้อ ลักษณะผ้าชั้นผ้าถุงใช้ฝ้ายกนึ่งแบบจีบคาดเข็มขัดเย็บ ตริ่งพอดีตัว เครื่องประดับแต่งเครื่องประดับแบบไทยสร้อยคอรัตแนงสร้อยข้อมือ โอกาสในการ สวมใส่เป็นชุดที่ใช้ในพระราชพิธีหรืองานพิธีเต็มยศใช้ได้ทั้งในเวลากลางวันและกลางคืนเหมาะกับ เวลาที่มีอากาศเย็น

แผนภาพที่ 2 – 22 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงฉลองพระองค์ชุดไทยศิवालีย์

ที่มา : สืบค้นจาก <http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/C3508781/C3508781.html>

ชุดไทยพระราชทานของบุรุษ การแต่งกายแบบชุดไทยพระราชทาน (สำหรับสุภาพบุรุษ) แต่เดิมชายไทยนิยมแต่งกายแบบสากลนิยมเนื่องจากยังไม่มีชุดไทยเป็นชุดประจำชาติของตัวเองและเป็นชุดที่ได้รับแบบอย่างมาจากวัฒนธรรมตะวันตกจึงไม่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศของเมืองไทยจึงมีการค้นคว้าแบบชุดสำหรับชายไทยนั้นเรียกว่าชุดไทยพระราชทานแบบของเสื้อกำหนดเป็น 3 แบบคือแบบเสื้อคอตั้งมีทั้งแขนสั้นแขนยาวและแบบแขนยาวมีผ้าคาดเอวเรียกว่า "เสื้อชุดไทย" หรือ "เสื้อชุดไทยพระราชทาน" ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติให้แบบเสื้อชุดไทยพระราชทานใช้แทนชุดสากลได้ (ตามหนังสือเลขาธิการคณะรัฐมนตรีลงวันที่ 26 กันยายน 2523) เสื้อชุดไทยตามแบบที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการกำหนดแบบไว้มีดังต่อไปนี้

9. **เสื้อชุดไทยแขนสั้นตัว** เสื้อเข้ารูปเล็กน้อยคอตั้งสูงประมาณ 3.5 – 4 เซนติเมตร ผ่าอกตลอดมีسابกว้างประมาณ 3.5 เซนติเมตรขลิบรอบคอและسابอกที่ปลายแขนจะพับหรือไม่พับก็ได้ติดกระดุมหุ้มผ้าสีเดียวกับตัวเสื้อ 5 เม็ดกระเป๋าด้านหน้าจะมีหรือไม่มีก็ได้ถ้ามีกระเป๋าด้านหน้ากระเป๋าด้านซ้าย 1 กระเป๋าด้านล่างมีกระเป๋าด้านขวา 2 กระเป๋ายู่งสูงกว่ากระดุมเม็ดล่างสุดเล็กน้อยมีขลิบที่กระเป๋ายาวเสื่อผ่าข้างที่ตัวเสื้อเป็นสีเรียบจางสุภาพใช้ในโอกาสพิธีตอนกลางวันส่วนกลางคืนนิยมใช้สีเข้ม

แผนภาพที่ 2 - 23 ชุดไทยพระราชทานของบุรุษแบบเสื้อไทยแขนสั้น

ที่มา : สืบค้นจาก <http://atcloud.com/stories/46905>

10. ชุดไทยแขนยาวตัวเสื้อเข้ารูปเล็กน้อยคอตั้งสูงประมาณ 3.5 – 4 เซนติเมตรผ่าอกตลอดมีสาคกว้างประมาณ 3.5 เซนติเมตรขลิบรอบคอและสาคอกแขนยาวจะพับหรือไม่พับที่ปลายแขนก็ได้ติดกระดุมหุ้มผ้าสีเดียวกับตัวเสื้อ 5 เม็ดกระเป๋านจะมีหรือไม่มีก็ได้เจาะกระเป๋าด้านล่าง 2 กระเป๋ามีขลิบที่กระเป๋ายชายเสื้อผ่าข้างกันตั้งสีตัวเสื้อเป็นสีจางสุภาพ

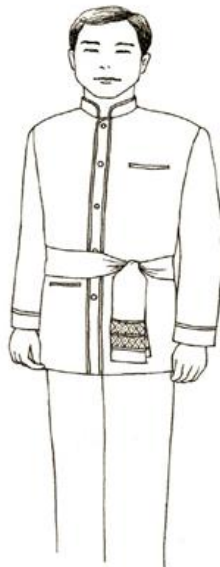
แผนภาพที่ 2 – 24 ชุดไทยพระราชทานของบุรุษแบบเสื้อไทยแขนยาว

ที่มา : สืบค้นจาก <http://atcloud.com/stories/46905>

11. ชุดไทยแขนยาวคาดเอว ตัวเสื้อเข้ารูปเล็กน้อยคอตั้งสูงประมาณ 3.5 – 5 เซนติเมตรผ่าอกตลอดมีสาบกว้างประมาณ 3.5 เซนติเมตรขลิบขอบคอและสาบอกแขนยาวติดกระดุมหุ้มผ้าสีเดียวกับตัวเสื้อ 5 เม็ดเจาะกระเป๋าด้านล่าง 2 กระเป๋ามีขลิบที่กระเป๋าชายเสื้อผ้าข้างกันตั้งเพิ่มผ้าคาดเอวขนาดกว้างประมาณ 10 – 12 นิ้วยาวประมาณ 6 – 7 ฟุตเวลาคาดเอวพับ 3 หรือ 4 ทบชุดไทยพระราชทานแขนยาวนี้ส่วนมากมักจะใช้ในงานพิธีที่กำหนดว่าเป็นชุดสากลหรือชุดราตรีสโมสรส่วนงานอื่นๆเช่นงานศพใช้ได้ทั้งเสื้อแขนสั้นและเสื้อแขนยาวสีเสื้อจะเป็นสีขาวหรือสีดำนก็ได้แต่ไม่ต้องติดแขนไว้ทุกซ์

แผนภาพที่ 2 – 25 ชุดไทยพระราชทานของบุรุษแบบเสื้อชุดไทยแขนยาวคาดเอว

ที่มา : สืบค้นจาก <http://atcloud.com/stories/46905>

การส่งเสริมเครื่องแต่งกายตามเอกลักษณ์ไทยให้ทันสมัยและยั่งยืน

หากพิจารณาการดำเนินการส่งเสริมเครื่องแต่งกายไทยตามเอกลักษณ์ไทยของภาครัฐและภาคเอกชนที่ทำกันมา จะมีทั้งในส่วนของ การอนุรักษ์และการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ความพยายามในการส่งเสริมเครื่องแต่งกายตามเอกลักษณ์ไทยที่สำคัญ อาทิ

1. สถาบันพระมหากษัตริย์กับการส่งเสริมเครื่องแต่งกายไทย เป็นที่รู้กันดีอยู่แล้วว่า สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันเป็นประโยชน์แก่ปวงชนชาวไทย โดยเฉพาะในด้านความเป็นอยู่ โดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพ มีรายได้ที่เพียงพอ และที่สำคัญคือการทำกินอยู่ในถิ่นเกิด ได้อยู่กับครอบครัว ไม่ต้องออกมาหางานในเมืองใหญ่ๆ ซึ่งเป็นที่มาของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

หนึ่งในงานของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ ก็คือการพลิกฟื้นชีวิตของผ้าทอมือไทยที่กำลังจะสูญหายไป และเมื่อชาวบ้านหันมาทอผ้าไทยมากขึ้น ก็มีการนำมาวางจำหน่ายให้แก่คนทั่วไป และส่วนหนึ่ง สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็ทรงรับมาตัดเป็นฉลองพระองค์ของพระองค์เอง สร้างความประทับใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็นเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ยังได้มีการยกฐานะสถาบันวิจัยหม่อนไหม กรมวิชาการเกษตร จัดตั้งเป็น "กรมหม่อนไหม" ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญา ค้นคว้าวิจัย และพัฒนาการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ให้ดำเนินไปอย่างแข็งแรง

ต่อมาได้มีการจัดตั้ง “พิพิธภัณฑผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ” ที่จัดสร้างขึ้นตามพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เครื่องแต่งกายของคนไทยและผ้าไทย รวมถึงเป็นสถานที่รวบรวม จัดเก็บรักษาผ้าไทยและเอกสารที่เกี่ยวข้องจากพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่าน ทำให้ผ้าไทยได้รับการฟื้นฟู พัฒนาและสืบสานอยู่มาจนถึงทุกวันนี้

2. การดำเนินการส่งเสริมการแต่งกายไทยในภาครัฐมีมาอย่างต่อเนื่อง อาทิ

2.1 โครงการกรุงเทพฯ เมืองแฟชั่นจากความพยายามของกระทรวงอุตสาหกรรมเมื่อปี พ.ศ. 2546 ที่ต้องการพัฒนากรุงเทพฯ ให้เป็นศูนย์กลางเมืองแฟชั่น ภายใต้โครงการกรุงเทพฯ เมืองแฟชั่น ซึ่งประกอบด้วยอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า และ ได้ มี ก า ร ดำเนินการโครงการย่อยไปบ้างแล้ว พร้อมกับการจัดสรรงบกลางในปี 2546 -2547 อาทิ (1) โครงการศูนย์พัฒนาบุคลากรด้านแฟชั่น (Fashion School) (2) โครงการศูนย์รวบรวมแนวโน้มแฟชั่นโลก (Fashion Trend Center) (3) โครงการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันธุรกิจแฟชั่นสาขาอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มและสิ่งทอ (Fashion Cluster Development in Textile and Garment Industry) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม โครงการไม่สามารถดำเนินการต่อได้เนื่องจากการขาดความชัดเจน และการจัดทำแผนที่ไม่มีประสิทธิภาพ

2.2 โครงการรณรงค์การแต่งกายผ้าไทยและคาราวานผ้าไทยสัญจร ซึ่งเป็นภารกิจที่นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้กระทรวงวัฒนธรรมเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบภารกิจการนำผ้าไทยมาใช้เป็นเครื่องแต่งกายสุภาพสำหรับรัฐมนตรีในทุกกระทรวง เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรการประหยัดพลังงาน อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและการส่งเสริมอุตสาหกรรมผ้าประจำท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินโครงการ/กิจกรรมเพื่อรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนในสังคมได้สวมผ้าไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการใช้ผ้าประจำท้องถิ่นมาออกแบบให้เหมาะสมกับปัจจุบัน ผลจากการดำเนินงานสามารถสร้างความนิยมการใช้

ผ้าไทยให้เกิดขึ้นในสังคม ในเบื้องต้นได้เป็นที่น่าพอใจตามงบประมาณและทรัพยากรที่ได้รับการจัดสรร นอกจากนี้ยังได้มีการรณรงค์ให้หันมาสวมใส่ผ้าไทยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดีจากจังหวัดทั่วประเทศ นอกเหนือจากการสวมใส่ในช่วงเทศกาลสำคัญๆ ตามประเพณี อย่างเทศกาลสงกรานต์

3. ภาคธุรกิจ เอกชน และสถาบันการศึกษา การจับมือกันของหลายฝ่ายทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของวงการเครื่องแต่งกายไทยเป็นอย่างดี อาทิ การจัดงาน “ฝ้ายทอใจ” ซึ่งได้ดำเนินการมาจนถึงครั้งที่ 7 โดยศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน) หรือ ศ.ศ.ป. สานต่อพระราชปณิธาน สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในครั้งนี้หวังจะตลาดคนรุ่นใหม่ จับมือ 4 สถาบันออกแบบแฟชั่นชั้นนำของไทย ร่วมคิดค้นผลงาน ภายใต้แนวคิด “วิถีลำนนำสมัยกับฝ้ายไทย” (Thai Cotton in Modern Living) 12-15 มิถุนายน 2557 ณ ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน) อ.บางไทร จ.พระนครศรีอยุธยา ภายใต้แนวคิด “วิถีลำนนำสมัยกับฝ้ายไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อสนองพระราชประสงค์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โดยงานฝ้ายทอใจ ส่งเสริมงานผ้าฝ้ายศิลปาชีพฯ ให้เป็นที่ยอมรับของตลาด

สื่อข่าวรายงานว่า ชาวโซเซียล ที่อ้างว่า กลุ่มฮิปเตอร์ ได้โพสต์ข้อความผ่านทวิตเตอร์ นักรวมพลแต่งผ้าไทยที่ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลทุกสาขาทั่วประเทศ ช่วงบ่ายวันที่ 29 มี.ค. 57 โดยเชิญชวนให้สวมใส่ผ้าไทย ตามสไตล์ ตามสบาย ชิคๆคูลๆ แบบไม่ต้องสนใจใครให้การแต่งชุดไทยเป็นเรื่องธรรมดาในชีวิตประจำวัน ทั้งยังระบุว่า กลุ่มฮิปเตอร์ และผู้เบื่อแฟชั่นแบบเดิมๆ ที่มักจะวิ่งตามตะวันตกจึงรวมตัวจัดขึ้น และจัดให้เป็นกิจกรรมใช้ผ้าไทย ผ้าพื้นถิ่นทุกวันอาทิตย์โดยรณรงค์ช่วงแรกขอเพียงใส่ หรือ ใช้ชุดที่มีผ้าไทย เช่นกระเป๋าทอ หรือ ผ้าพันคอ และหวังว่าจะไม่เป็นแคมเปญชั่วคราว บ้านเมืองเราจะได้มีชุดไทยสวยๆ เดินเล่นในเมืองให้ทั้งทั้งไทยและเทศกันเลยทีเดียว

นายวิระ โรจน์พจนรัตน์ รมว.วัฒนธรรม กล่าวว่า เป็นเรื่องที่น่ายินดี ที่เกิดกระแสรณรงค์ให้มีการแต่งกายด้วยผ้าไทยหลายจังหวัดทั่วประเทศ ก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ที่เห็นชัดเจน คือ จ.พิษณุโลก และ จ.น่าน มีเด็กและเยาวชนพร้อมใจกันแต่งกายชุดไทยกันมากขึ้น ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีกระทรวงวัฒนธรรม ได้มีการสนับสนุน ส่งเสริม และรณรงค์ เรื่องนี้มาโดยตลอด จะเห็นว่าในปัจจุบันผู้บริหารของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ก็เป็นแบบอย่างในการแต่งกายด้วยผ้าไทย อย่างไรก็ตามจากการสำรวจจำนวนร้านค้าผู้ประกอบการผ้าไทย ปรากฏว่ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเพราะปัจจุบันได้มีการออกแบบเครื่องแต่งกาย ให้มีความทันสมัย สามารถสวมใส่ได้ในทุกโอกาส นักออกแบบแฟชั่น ก็หันมาให้ความสนใจ และนำผ้าไทยไปออกแบบตัดเย็บกันได้อย่างสวยงาม และหลากหลาย

ความพยายามในการพัฒนาต่อยอดเครื่องแต่งกายไทยสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

1. "นายคณัย เรียบสกุล"หัวหน้าสาขาวิชาการออกแบบสื่อวัฒนธรรม ภาควิชาศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้ทำวิจัยระดับปริญญาเอก หัวข้อ การพัฒนากระบวนการออกแบบชุดประจำชาติไทย สำหรับการนำเสนอระดับนานาชาติ เผยถึงผลการวิจัยที่รวบรวมชุดประจำชาติ ปีที่เก่าแก่ที่สุด ในยุคของ "อมรา อัสวณนธ์" ผู้เข้าประกวดนางงามจักรวาลคนแรก เมื่อปี 2497 จนถึงปี 2553 งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า ชุดไทยประจำชาติทั้ง 108 ชุดนั้น กฎเกณฑ์ในการออกแบบ เวทีแต่ละเวทีจะมีกฎเกณฑ์ในการออกแบบแตกต่างกัน เวทีมิสยูนิเวิร์สมิคอนเซ็ปต์ครีเอทีฟไทย ที่ต้องแสดงกลิ่นอายความเป็นไทย ขณะที่เวทีมิสเวิลด์ มีเงื่อนไขในการออกแบบไม่ตายตัว แต่จะใช้วิธีการนัดประชุมเพื่อระดมความคิดว่าสิ่งที่ต้องการสำหรับปีนี้คืออะไร และรูปแบบไหน ส่วนเวทีมิสเอิร์ธ สามารถออกแบบได้อย่างอิสระ โดยพิจารณาจากผู้สวมใส่เป็นหลัก และมีอินเตอร์เนชันแนล เงื่อนไขคนต้องสวยงามและสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ชุดมิไวัสเสริมให้คนโดดเด่นขึ้น

"แนวคิดของการออกแบบ ได้รับแรงบันดาลใจจากหลากหลายความเป็นไทย ทั้งยุคสมัยของไทย เช่น ทวารวดี สุโขทัย ชุดไทยพระราชานิยม หรือมาจากนางในวรรณคดีไทย ทั้งนางมโนห์รา นางศกุนตลา นางละเวงวิมลพา เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับแรงบันดาลใจจากประเพณีวัฒนธรรม และการแสดงของไทย อาทิ โขน ประเพณีบุญบั้งไฟ สงกรานต์ ผีตาโขน รวมถึงแนวคิดจากชุดไทยท้องถิ่น มวยไทย รูปร่างของสัตว์ อย่าง ช้าง เป็นต้น"

ที่น่าสนใจคือ อิทธิพลของสถานการณ์ในยุคต่างๆ ก็เป็น "เงื่อนไข" หนึ่งของการออกแบบชุดไทยประจำชาติ เช่นกัน "สถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศ หรือความนิยมตามยุคสมัย เช่น แฟชั่น การเมือง การปกครอง สิ่งแวดล้อม ข่าวของเครื่องใช้ ส่งให้มีอิทธิพลสูงต่อการออกแบบชุดมาก เช่น เมื่อปี 2538 ประเทศไทยอยู่ในช่วงโศกเศร้าในการสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระเจ้าผู้ออกแบบจึงเลือกชุดโทนสีขาว เพื่อไว้อาลัยแก่สมเด็จพระเจ้าให้ ญาสุมินทร์ เลิศอมรวัฒนาใช้ในการประกวดมิสเวิลด์ หรือความนิยมเกมคอมพิวเตอร์ของวัยรุ่นไทย ก็ส่งผลให้ผู้ออกแบบ ชุด "ชุดมวยไทยโบราณ" ชื่อ "สปิริต ออฟ ไฟท์ติ้ง" โดยได้รับแรงบันดาลใจจากเกมต่อสู้คอมพิวเตอร์ มาใช้ออกแบบชุด ให้ กวินตรา โพธิจักร สวมใส่ในการประกวดมิสยูนิเวิร์ส จนคว้ารางวัลชุดประจำชาติยอดเยี่ยมมาได้เมื่อปี 2551"

จากการทำวิจัยตั้งแต่ยุคแรกจนถึงยุคปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น มีลูกเล่นที่น่าสนใจมากขึ้น โดยทั้ง 108 ชุด แยกเป็นกลุ่มๆ ได้ทั้งหมด 6 แบบ ซึ่งชุดไทยพระราชานิยมได้รับความนิยมสูงสุดใน

การนำมาออกแบบเป็นชุดไทยประจำชาติ มีถึง 42 ชุด เพราะเป็นชุดที่มีความสวยงาม บ่งบอกถึง การแต่งกายของสตรีไทย รองลงมาคือ ชุดไทยประยุกต์ 39 ชุด ชุดไทยสร้างสรรค์ 11 ชุด ชุดไทย สมัย/รัชสมัย 11 ชุด ชุดไทยละคร 4 ชุด และชุดไทยท้องถิ่นนิยม 1 ชุด

แผนภาพที่ 2 – 26 ชุดไทยประจำชาติ ความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย

ที่มา : สืบค้นจาก <http://women.sanook.com/14030/>

2. ผ้าไหมไทยดั่งสนั่นเวทีแฟชั่นยุโรป 1 มิ.ย.55 นายชาย นครชัย ผู้อำนวยการ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (สศร.) กระทรวงวัฒนธรรม (วธ.) เปิดเผยว่า ตนได้รับรายงาน จากนายวิษระวิษญ์ อัครสันติสุข นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการของสศร. ภายหลังเดินทางไปเข้าร่วมการประกวด "Mango Fashion Awards 2012" ณ นครบาร์เซโลน่า ประเทศสเปน เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการเฟ้นหาสุดยอดดีไซเนอร์รุ่นใหม่จากทั่วโลก โดยการสนับสนุนจาก 5 สถาบันการศึกษาด้านการออกแบบชั้นนำของยุโรปจึงเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่นายวิษระวิษญ์ ดีไซเนอร์รุ่นใหม่ นับเป็นคนไทยคนแรกที่ผ่านมาการคัดเลือก 10 คนสุดท้ายในการประกวดดังกล่าว และยังได้นำผลงานออกแบบเสื้อผ้าไหมไทยในสไตล์เสื้อผ้าร่วมสมัยแสดงโชว์ จนประสบความสำเร็จคว้ารางวัลชนะเลิศการประกวดแฟชั่น Mango Fashion Awards 2012 มาครองได้ในที่สุด

ทั้งนี้การประกวด "Mango Fashion Awards" เป็นการประกวดเฟ้นหาสุดยอดดีไซเนอร์รุ่นใหม่จากทั่วโลกมาตั้งแต่ปี 2006 สำหรับประวัตินายวิษระวิษญ์ อัครสันติสุข จบการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาแฟชั่นดีไซน์ จาก Institut Francais de la Mode ปารีส ประเทศฝรั่งเศส ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งนักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (สศร.) โดยนายวิษระวิษญ์ จะเดินทางกลับมาถึงประเทศไทยในวันอาทิตย์ที่ 4 มิ.ย.55นี้

แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ

นันทิรัตน์ สุวรรณเกต (ก้อย) คือชื่อของดีไซเนอร์สาวไทยที่ฝากผลงานไว้ในเวทีระดับโลก ไม่ว่าจะเป็นการสร้างชื่อเสียงในระดับฮอลลีวูด หรือการชนะใจบรรณาธิการผู้ทรงอิทธิพลในโลกแฟชั่น ในฐานะผู้ก่อตั้งแบรนด์ **Koi Suwannagate** ไม่ใช่เรื่องง่ายนักสำหรับดีไซเนอร์ที่ไม่ได้ถูกปลูกปั้นจากบริษัทแฟชั่นยักษ์ใหญ่จะเป็นที่ยอมรับ และโด่งดังในตลาดโลก บทพิสูจน์ของการเริ่มต้นจากไม่มีอะไรจะต้องใช้ความพยายามมากกว่าคนอื่น ๆ เป็นสิบ เป็นร้อยเท่า แต่เมื่อผลลัพธ์ของการได้มานั้นน่าภูมิใจ ก็คุ้มค่าที่สู้กับมันมาหลายยก

ดีไซเนอร์สาวผู้มีพรสวรรค์ โคดเด่นไม่ช้าใครคนนี้ ไม่ได้เริ่มต้นเรียนทางด้านแฟชั่นโดยตรง หากแต่ชีวิตและการเรียนของเธอนั้นเกี่ยวข้องกับศิลปะ เธอสอบเข้าได้ที่คณะมัณฑนศิลป์ เอกนิเทศศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และหลังจากเรียนจบจึงตัดสินใจไปเรียนต่อด้านแฟชั่นที่ Fashion Institute of Design & Merchandising (FIDM) หลังจากเรียนจบ คุณนันทิรัตน์ กลับมาเมืองไทยเพื่อฝึกฝนเก็บเกี่ยวความรู้และประสบการณ์กับแบรนด์เสื้อดัง Jaspal อยู่ 2 ปี ก่อนจะตัดสินใจไปเรียนต่อด้านแฟชั่นดีไซน์อีกครั้ง และนั่นเองที่เป็นจุดพลิกผันของชีวิตดีไซเนอร์หน้าใหม่อย่างเธอ “ช่วงนั้นต้องทำการบ้านส่งอาจารย์ ซึ่งตอนแรกก็ไม่ได้คาดหวังอะไร แค่ตั้งใจจะทำงานส่งอาจารย์ แต่งานที่ทำกลับสวยแปลกตาจนเพื่อนหลายคนถึงกับขอซื้อ บางคนก็ขอให้ทำคอลเลกชันของตัวเองขึ้นมาเลย ก้อยก็เลยลองลุยดู ทำเสร็จก็ขนคอลเลกชันของตัวเองไปขายที่ร้านไฮเอนด์ที่สุดในซานฟรานซิสโก ปรากฏว่า 12 ชิ้นแรกขายหมดเกลี้ยงภายใน 1 อาทิตย์ จนเจ้าของร้านต้องรีออร์เดอร์ ซึ่งก้อยให้ชื่อคอลเลกชันแรกในชีวิตว่า Dare to Be Different ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น Koi Suwannagate” ดีไซเนอร์คนดังให้สัมภาษณ์ถึงจุดเปลี่ยนของชีวิต

ปัจจุบันแม้คุณนันทิรัตน์ ทำงานอยู่ที่อเมริกา แต่เจ้าตัวก็ไม่ลืมที่จะนำเสนอความเป็นไทยสู่สากล ไม่ว่าจะเป็น การนำผ้าไทยมาใช้ในการออกแบบ ซึ่งคุณนันทิรัตน์ เล่าว่า 2 คอลเลกชันที่แล้วมาเธอได้มีโอกาสสนับสนุนผ้าทอฝีมือคนไทย ซึ่งอยู่ในโครงการศูนย์ศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้ไปสู่วงการแฟชั่นโลก พร้อมทั้งสนับสนุนนางแบบไทยในการนำเสนอผลงานของเธอทุกครั้ง นอกจากนี้คอลเลกชันล่าสุด Spring/Summer 2010 เธอยังได้รับแรงบันดาลใจจากบทประพันธ์สุดคลาสสิกเรื่องสี่แผ่นดิน โดยนำเสนอความเป็นไทยออกมาอย่างชัดเจนกว่า 10 ปีที่หญิงสาวสายเลือดไทยซึ่งเป็นเจ้าของห้องเสื้อ Koi Design Studio ในลอสแอนเจลิส และมีโชว์รูมอยู่ที่นิวยอร์ก เรียนรู้และฝึกฝนงานดีไซน์โดยดึงสไตล์ของเสื้อผ้ามาผสมผสานกับศิลปะและจินตนาการเข้าด้วยกัน จึงทำให้งานแต่ละชิ้นไม่เหมือนกัน ทั้งยังส่งผลให้ผลงานของเธอก้าวสู่ระดับโลก

“เมื่อปี 2007 ก้อยได้รับคัดเลือกให้เป็น 1 ใน 10 ดีไซน์เนอร์หน้าใหม่ที่เหมาะสมจะเป็นตัวแทนดีไซเนอร์นำเสนอผลงานใหม่ๆ ของอเมริกา จาก 200 แปรนด์ ในเวที Vogue and the Council of Fashion Designers of America (CEDA) ซึ่งหนังสือ Vogue จะเป็นผู้ทำสื่อโปรโมตให้มีคนรู้จักมากขึ้น” นอกจากนั้นผลงานของเธอยังได้เข้าไปวางขายร่วมกับแบรนด์ใหญ่อย่าง Comme des Garçons, Dries Van Noten, Jean Paul Gaultier ฯลฯ ที่ห้าง Barneys New York รวมถึงได้รับเลือกให้เป็น 1 ใน 10 คอลเลกชั่นที่ปี Spring 2009 จากนิตยสาร Women’s Wear Daily (WWD) เทียบเคียงแบรนด์ชั้นนำระดับโลกอย่าง Louis Vuitton, Chanel, Dolce & Gabbana, Marc Jacobs หรือ Jil Sander ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยิ่งสาวไม่เคยคาดคิดมาก่อน และทำให้เธอภูมิใจมาจนถึงทุกวันนี้ “เพียงทำงานของเราทุกวันให้เต็มที่ ผลที่ตามมาคือ คนให้การสนับสนุน เพราะงานของเรามีเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร”

นอกจากตัวอย่างความพยายามในการพัฒนาต่อยอดเครื่องแต่งกายไทยสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ดังกล่าวแล้ว ในระดับท้องถิ่นเองก็มีการรณรงค์การแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมืองอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการนุ่งซิ่น ไม้นุ่งสั้น ของจังหวัดชัยภูมิ แต่งไทยทั้งเมืองในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ของจังหวัดลพบุรี แต่งชุดไทย สไบงาม เทรนด์มาแรงของผู้หญิงไทยยุคใหม่ เป็นต้น รวมไปถึงการกำหนดให้แต่งชุดพื้นเมืองมาเรียนของสถาบันการศึกษา เป็นต้น

สรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การแต่งกายไทยมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ ขึ้นกับเหตุผลและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและความมั่นคงของชาติ ดังเช่น รัชสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นช่วงแห่งการสร้างบ้านแปลงเมือง การพัฒนาในด้านต่างๆ แม้กระทั่งการแต่งกายจึงเป็นการเลียนแบบความรุ่งเรืองที่ผ่านไปในสมัยอยุธยา

พอเข้าสู่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงสนพระทัยในวิทยาการตะวันตกอย่างมากมีการเปิดประเทศเพื่อทำการค้ากับนานาประเทศพระทรงศึกษาวิชาการต่างๆอย่างแตกฉานนอกจากนี้ยังมีความรู้ในวิทยาศาสตร์แขนงต่างๆ โดยเฉพาะดาราศาสตร์ในยุคนั้นขนบธรรมเนียมต่างๆในราชสำนักได้ เปลี่ยนไปมาก เช่นการแต่งกายเข้าเฝ้าของขุนนางทรงให้สวมเสื้อผ้าแบบตะวันตกแทนที่จะเปลือยท่อนบนเช่นสมัยก่อนหรือยกเลิก ประเพณีหมอบคลาน เป็นต้น

ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นยุคที่ราชอาณาจักรสยามต้องเผชิญวิกฤตการณ์หนัก จากการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจจากยุโรปเพื่อให้ชาวต่างชาติเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอารย

ธรรมเนียมตะวันตก พระองค์ทรงตระหนักดีว่าการแต่งกายเข้าเฝ้าโดยไม่สวมเสื้อนั้น ย่อมเป็นที่ดูหมิ่นเหยียดหยามของชาวต่างประเทศที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ขณะนั้นเป็นเวลาที่เสด็จประพาสต่างประเทศ (สิงคโปร์และชวา) เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2413 จึงมีพระราชดำริที่จะเปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายตามแบบฝรั่ง เพื่อแสดงความเป็นอารยประเทศต่อมาก็ได้ทรงกำหนดเครื่องแบบทหารและพลเรือน ฝ่ายทหารมีทั้งเครื่องแบบเต็มยศและเครื่องแบบปกติ ส่วนฝ่ายพลเรือนมีแต่เครื่องแบบเต็มยศเท่านั้น

ในสมัยรัฐธรรมนูญและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2480-2500) รัฐบาลฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีนโยบายสำคัญในการสร้างชาติด้วยลัทธิชาตินิยม เพื่อความยิ่งใหญ่ของชาติไทยให้ทัดเทียมนานาอารยประเทศ ได้วางเป้าหมายปลูกฝังให้ประชาชนชาวไทยเป็นผู้มี “วัฒนธรรมดี มีศีลธรรมดี มีอนามัยดี มีการแต่งกายเรียบร้อย มีที่พักอาศัยดี และมีที่ทำมาหากินดี” กระบวนการสร้างชาติดำเนินไปอย่างรวดเร็วด้วยการประกาศ “รัฐธรรมนูญ” เป็นแนวทางให้ประชาชนปฏิบัติ รัฐบาลยังให้ความสำคัญต่อการ “ปฏิวัติวัฒนธรรม” ด้านการแต่งกาย มีการออก “คำวิงวอน” และประกาศกฎหมายหลายฉบับให้รายละเอียดเกี่ยวกับการแต่งกาย “ตามสากลนิยม” และ “ประเพณีนิยม” เช่น มีการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายแบบเดิมให้มีความทันสมัยแบบตะวันตก เลิกการใช้ผ้าโจงกระเบนเปลี่ยนเป็นผ้าถุงแทน เลิกการใช้ผ้าผืนเดียวคาดอกหรือเปลือยท่อนบน ให้ใส่เสื้อแทน มีการประกาศของกระทรวงทบวงกรมต่างๆ วางระเบียบเครื่องแต่งกายของข้าราชการและใช้สีของเครื่องแบบเป็นการแยกหน่วยงานตามอาชีพต่างๆ ด้วยการเห็นความสำคัญของการแต่งกาย รัฐบาลได้มีการจัดตั้งสถาบันและคณะกรรมการวางระเบียบเครื่องแต่งกายสตรีทั้งที่เป็นข้าราชการและที่มีตำแหน่งเฝ้า มีหลวงวิจิตรวาทการเป็นประธานตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2484 ต่อมาได้มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ มีสาขา คือ สำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง มีหน้าที่อย่างหนึ่งคือ พิจารณาเครื่องแต่งกายในโอกาสต่างๆ ในยุคนั้นการใส่หมวกของสตรีถือเป็นเรื่องสำคัญ เน้นว่าเป็นการนำชาติไปสู่อารยะ ถึงกับมีคำขวัญว่า “มาลानำชาติไทย”

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เครื่องแต่งกายถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตามพระราชนิยมของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และได้ชื่อว่าเป็นแบบฉบับของเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยที่รู้จักกันทั่วโลกในนามชุดไทยพระราชนิยม ซึ่งมีแบบต่าง ๆ ดังเช่น ไทยเรือดั้น ไทยจิตรดา ไทยอัมรินทร์ ไทยบรมพิมาน ไทยจักรี ไทยจักรพรรดิ ไทยคูสิตไทยสิวลัย และไทยประยุกต์ ในส่วนของเครื่องแต่งกายชายได้มีการคิดค้นแบบเสื้อของชายไทยขึ้นเรียกว่า ชุดพระราชทานผู้ที่แต่งเป็นคนแรก คือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (ขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม) เสื้อชุดพระราชทานนี้ใช้ควบคู่กับกางเกงแบบสากลนิยม สีสุภาพหรือสีเดียวกันกับเสื้อ โดยให้ใช้แทนชุดสากลนิยม หรือเสริม

เพิ่มเติมจากชุดสากลนิยมได้ทุกโอกาส แต่มีใช้เป็นการทดแทนชุดสากลนิยมโดยสิ้นเชิงเสื้อชุดไทยพระราชทานนี้นิยมในวงการแฟชั่นชายยุคสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์อย่างมาก จากนั้นก็คลี่คลายมาแต่งสากลนิยมแบบฝรั่งทั้งในหมู่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และนักธุรกิจตามที่พบเห็นทั่วไป ทุกวันนี้ขณะที่ชุดไทยพระราชทานยังเป็นชุดประจำชาติที่สตรีทั่วไปนิยมสวมงานรัฐพิธีและโอกาสสำคัญต่าง ๆ อยู่จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบว่า ผ้าไทยที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น มีความหลากหลายโดดเด่นสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ไทยได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีดีของความเป็นท้องถิ่นที่ชัดเจน

ในส่วนของความพยายามต่อยอดการพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ แม้ว่าจะมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน ทั้งในส่วนของตลาดและวิจัยเพื่อคิดค้นการพัฒนาต่อยอดการแต่งกายไทย แต่ก็ยังพบว่า ความพยายามในหลายระดับ ตั้งแต่การเสนอแนวคิดในการพัฒนากรุงเทพให้เป็นเมืองแฟชั่น การรณรงค์ส่งเสริมการใช้ผ้าไทย การแต่งกายไทยทั้งประเทศ การพยายามขยายตลาดผ้าไทยในระดับชาติและต่างประเทศ การนำเครื่องแต่งกายไทยเข้าไปสู่เวทีสากล ด้วยการเข้าร่วมประกวดแข่งขัน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวยังจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอย่างมีทิศทางที่ถูกต้องต่อไป

บทที่ 3

รูปแบบการแต่งกายไทย ปัญหา อุปสรรคในการนำการแต่งกายไทย ไปพัฒนาต่อยอด

วิวัฒนาการการแต่งกายของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ในงานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและ
ยั่งยืน ซึ่งความทันสมัย ในที่นี้หมายถึง เป็นไปตามสมัยนิยม คือ คนหนุ่มมากยอมรับและถือปฏิบัติ
ตามๆกัน ส่วนความยั่งยืนนั้น คือ การดำรงอยู่โดยไม่ขึ้นกับกาลเวลา

กรณีของเครื่องแต่งกายไทยที่ได้กล่าวแล้วในบทที่ 2 ซึ่งให้เห็นถึงเอกลักษณ์ไทยที่สืบ
ทอดต่อกันมา มีการเปลี่ยนแปลงบ้างก็ด้วยเหตุผลด้านการบ้านการเมืองเป็นหลัก และความ
สะดวกสบายในการสวมใส่เป็นรอง เหล่านี้ก็คือ การทำหน้าที่ (Function) ของเครื่องแต่งกาย มี
อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบมากกว่าเรื่องของแฟชั่น (Fashion) แต่เมื่อบ้านเมืองสงบ ระบบ
เศรษฐกิจการค้าขึ้นเทคโนโลยีมีความทันสมัยเป็นลำดับ กระแสแฟชั่นก็ได้เข้ามามีอิทธิพลการ
กำหนดรูปแบบการแต่งกายของคนหนุ่มมากในระดับสากล

อย่างไรก็ตามความพยายามที่จะพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยโดยนำเอาเอกลักษณ์ไทยเข้า
มาเป็นจุดขาย หรือ ในบทนี้จะนำเสนอให้เห็นถึงรูปแบบของเครื่องแต่งกายไทยทั้งที่ได้รับการสืบ
สาน พร้อมนำเสนอถึงปัญหา อุปสรรค ในการนำไปพัฒนาต่อยอดอย่างสร้างสรรค์การให้ได้ซึ่ง
ข้อมูลในประเด็นดังกล่าวจะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ การ
สัมภาษณ์ เกี่ยวกับรูปแบบของเครื่องแต่งกายไทยที่มีการนำไปใช้ในวงการแฟชั่นทั้งไทยและ
ต่างประเทศ ปัญหา อุปสรรค ในการนำไปพัฒนาต่อยอดอย่างสร้างสรรค์

1. ประเด็นในการรวบรวมข้อมูล

- 1.1 การรับรู้ของผู้คน ต่อ การแต่งกายไทย
- 1.2 การเห็นความสำคัญของการแต่งกายไทย
- 1.3 การเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน
- 1.4 อนาคตของเครื่องแต่งกายไทย

2. แหล่งข้อมูล

2.1 เอกสาร บันทึกรายการ หนังสือพิมพ์ หนังสือ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครื่องแต่งกายไทย

2.2 ข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะจง ครอบคลุมทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระดับนโยบายถึงปฏิบัติ

3. ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและเป็นปัจจุบัน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ศึกษาจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ ต่างๆ มาวิเคราะห์และกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์เพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ประเด็นคำถามจะประกอบด้วย

3.1 ในความคิดเห็นของท่าน การแต่งกายที่เรียกว่า การแต่งกายไทย เป็นอย่างไร

3.2 เราควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการแต่งกายไทยหรือไม่ อย่างไร

3.3 ในฐานะที่มีส่วนในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ท่านได้ดำเนินการเรื่องนี้อย่างไรบ้าง

3.4 มีปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินการหรือไม่ อย่างไร

3.5 ท่านมีแนวทางในการส่งเสริมเรื่องนี้อย่างไร

3.6 ในเรื่องนี้ท่านคาดหวังให้เกิดอะไรขึ้นในสังคมไทย

3.7 หากมีการนำรูปแบบเครื่องแต่งกายไทยในอดีตมาพัฒนาชุดเครื่องแบบของหน่วยงานต่างๆ ท่านคิดเห็นเป็นประการใด

3.8 ท้ายสุด ท่านคิดว่าจะทำอย่างไรให้การแต่งกายไทยนี้ทันสมัยและยั่งยืนได้

4. กลุ่มเป้าหมาย

การสัมภาษณ์จะใช้แบบเจาะจง ครอบคลุมทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระดับนโยบายถึงปฏิบัติ จำนวน 12 คน ได้แก่

4.1 กลุ่มนโยบาย จำนวน 3 คน อาทิ ผู้บริหารกระทรวงวัฒนธรรม ผู้บริหารกรมหม่อนไหม ผู้บริหารสำนักพระราชวัง ผู้บริหารกระทรวงการต่างประเทศ

4.2 กลุ่มการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ จำนวน 3 คน อาทิ ผู้ว่า/รองผู้ว่าราชการจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด

4.3 กลุ่มธุรกิจแฟชั่นและอุตสาหกรรม จำนวน 3 คน อาทิ ดีไซน์เนอร์ อุตสาหกรรม ดีไซน์เนอร์ นักธุรกิจด้านแฟชั่น นิติสารแฟชั่น

4.4 กลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวน 3 คน อาทิ กลุ่มวัยกลางคน (41-60 ปี) กลุ่มวัยทำงาน (26-40ปี) กลุ่มวัยรุ่น (15-25ปี)

5. ผลการศึกษา

5.1 รูปแบบของเครื่องแต่งกายไทยที่ยังดำรงอยู่ ณ ปัจจุบัน

รูปแบบที่ 1 อนุรักษ์เพื่อสืบทอด เน้นคงแบบและชนิดของผ้าดั้งเดิมไว้เป็นมรดกชาติ เครื่องแต่งกายรูปแบบนี้จะคงแบบและชนิดของผ้าดั้งเดิมไว้ ซึ่งรูปแบบเหล่านี้จะเน้นไปที่เครื่องแต่งกายในแต่ละสมัย (ในขอบเขตของงานวิจัยนี้จะเน้นที่เครื่องแต่งกายในรัชกาลที่ 1-9) ทั้งตัวแบบ เนื้อและลายผ้าที่ใช้ รวมไปถึงเครื่องประดับที่ประกอบให้เกิดความสมบูรณ์ของชุดที่สวมใส่ รูปแบบนี้จะมีความชัดเจนในเรื่องของการออกแบบตัดเย็บและข้อกำหนดในการใช้งาน โอกาสในการสวมใส่ ดังเช่น ชุดไทยประจำชาติ เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวทางอนุรักษ์การแต่งกายไทยให้ดำรงอยู่เป็นมรดกของชาติสืบไป มีความเป็นชาตินิยมสูง

ตารางที่ 3-1 แสดงถึงแบบและการใช้งานในปัจจุบัน

ต้นแบบ	การใช้งานปัจจุบัน	หมายเหตุ
ชุดไทยรัชสมัย 1-8	-ใช้สวมใส่ในงานที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น งานเทศกาลย้อนยุค งานประกวดชุดแต่งกายไทยสมัยต่างๆ เครื่องแต่งกายประกอบภาพยนตร์แนวประวัติศาสตร์ เป็นต้น	ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงผ้าและวัสดุที่ใช้และการตัดเย็บเพื่อให้สะดวกต่อการสวมใส่ อีกทั้งลดต้นทุนค่าใช้จ่าย แต่ยังคงแบบเดิมอยู่
ร.9- ชุดไทยพระราชนิยม	-ใช้สวมใส่ในงานที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น งานเทศกาลย้อนยุค งานประกวดชุดแต่งกายไทยสมัยต่างๆ เครื่องแต่งกายประกอบภาพยนตร์แนวประวัติศาสตร์ เป็นต้น -ใช้สวมใส่ในงานราชพิธีและพิธีการต่างๆ สำหรับเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ -การประยุกต์สวมใส่ในพิธี	ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงผ้าและวัสดุที่ใช้และการตัดเย็บเพื่อให้สะดวกต่อการสวมใส่ อีกทั้งลดต้นทุนค่าใช้จ่าย แต่ยังคงแบบเดิมอยู่

	มงคลของสามัญชน เช่น งาน แต่งงาน งานเลี้ยง เป็นต้น	
เสื้อราชประแตน	-ยังคงได้รับการความนิยมใน สวมใส่ในงานเลี้ยงและงาน สำคัญต่างๆ โดยเฉพาะในทาง ราชการ -เป็นเครื่องแบบนักเรียนร. วชิราวุธ	มักนิยมใช้ผ้าท้องถิ่นหรือผ้าใย สังเคราะห์อื่นมาทดแทน แต่คง แบบไว้เช่นเดิม
เครื่องแบบต่างๆ อาทิ ทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เป็นต้น	ยังคงใช้งานอยู่ในปัจจุบัน	เครื่องแบบไม่มี การ เปลี่ยนแปลง

รูปแบบที่ 2 รักษาเพื่อสืบสาน เน้นการคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเครื่องแต่งกายรูปแบบนี้จะให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค แต่ละจังหวัด และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น การแต่งกายตามเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาค ซึ่งมีความเป็นท้องถิ่นนิยมสูง จุดเด่นคือ ลวดลายที่อยู่บนผืนผ้าที่นำมาใช้ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีลวดลายและการทอที่แตกต่างกัน ส่วนรูปแบบการแต่งกายไทย ก็ได้รับอิทธิพลของจากส่วนกลางและความเป็นท้องถิ่นผสมผสานกัน ปัจจุบันอิทธิพลของแฟชั่นมีผลต่อรูปแบบการแต่งกายแบบที่ 2 นี้เป็นอย่างมาก เน้นความทันสมัยตามนิยมและสวมใส่สบายราคาพอประมาณ

ตารางที่ 3-2 แสดงถึงแบบและการใช้งานในปัจจุบัน

ต้นแบบ	การใช้งานปัจจุบัน	หมายเหตุ
ชุดไทยประจำภูมิภาคเหนือ ใต้ อีสาน กลาง	-ใช้สวมใส่ในพิธีการ งาน สำคัญต่างๆ -ผู้สูงอายุในชนบทยังคงใช้ใส่ ในชีวิตประจำวัน (โดยเฉพาะ ผ้าถุง โสร่ง บาเต๊ะ)	-ส่วนใหญ่มักเน้นที่ตัวผ้า ลวดลาย ที่เป็นเอกลักษณ์ มีทั้ง ที่เป็นลายดั้งเดิมและลายที่ คิดค้นขึ้นใหม่ ส่วนแบบที่ใช้ กันและมีขายทั่วไปเป็นไปตาม สมัยนิยม -ปัจจุบันได้มีการนำเอาลายผ้า พื้นเมืองมาใช้เป็นลวดลาย พิมพ์ลงบนผืนผ้าแทนการทอ ลาย ทำให้ราคาถูกลงและทำได้ ปริมาณมากขึ้น (ส่วนใหญ่ส่ง มาจากเมืองจีนลายพื้นที่เป็น ของไทยมีผ้าไหมพัสด์ราคา แพง)

รูปแบบที่ 3 พัฒนาเพื่อต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ
การตลาด ทั้งตลาดระดับล่างที่เน้นการขายปริมาณมากและตลาดบนที่เน้นการสร้างแบรนด์ของ
สินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ตารางที่ 3 - 3 แสดงถึงแบบและการใช้งานในปัจจุบัน (ต้องสัมภาษณ์เพิ่ม)

ต้นแบบ	การใช้งานปัจจุบัน	หมายเหตุ
ชุดรัชกาลต่างๆ	-แรงบันดาลใจในการออกแบบ ของนักออกแบบไทยและ ต่างชาติ เช่น นิตยสาร วิก -ธุรกิจ อุตสาหกรรมสิ่งทอไทย สมาคมพ่อค้าผ้าไทย บจก.จิมท อมสัน ฯลฯ ใช้ในการโปรโมท สิ่งทอไทย	นอกจากแบบดั้งเดิมแล้ว แรง บันดาลใจของนักดีไซน์เนอร์ ในการออกแบบเครื่องแต่งกาย ไทย ยังมาจากผ้าท้องถิ่นที่มี เอกลักษณ์ ประกอบกับ เอกลักษณ์ไทยที่ปรากฏอยู่ใน ส่วนงานอื่นๆ เช่น สถาปัตยกรรมไทย วัด วัง ประติมากรรม/ ภาพเขียนไทย วรรณคดีไทย ขนบประเพณี ความเชื่อต่างๆ เป็นต้น
ชุดไทยพระราชนิยม		
เสื้อราชประแตน		
ชุดไทยประจำภูมิภาค (4 ภาค)		
ชุดชนเผ่า		

5. ปัญหา อุปสรรค ในการนำไปพัฒนาต่อยอดอย่างสร้างสรรค์

รูปแบบที่ 1 อนุรักษ์เพื่อสืบทอด เน้นคงแบบและผ้าดั้งเดิมไว้เป็นมรดกชาติ

จุดเด่น - ได้รับการยอมรับแล้วว่าเป็นเครื่องแต่งกายรูปแบบนี้เป็นเครื่องแต่ง
กายประจำชาติ มีรูปแบบและข้อกำหนดชัดเจนในการแต่งกายและ โอกาสในการใช้งาน

- ได้รับการยอมรับในระดับสากล

จุดด้อย - ราคาแพง

- โอกาสในการใช้งานน้อย

- ดูแลรักษายาก

โอกาส - นโยบายรัฐบาลณรงค์ให้แต่งกายแบบไทย

- หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีการตอบรับและดำเนินการแต่งกายไทย

ในระดับจังหวัด ท้องถิ่น

- ได้รับความนิยมนิยมใส่ในโอกาสสำคัญ เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญ

ใหญ่ งานประจำปีของจังหวัด เป็นต้น

- กระแสความนิยมไทยกระจายสู่เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่

ภัยคุกคาม - หากไม่ได้รับการสืบทอดจะทำให้เกิดความสูญหายได้

- วัฒนธรรมการแต่งกายอาจถูกบิดเบือนหากไม่ได้รับความรู้ที่ถูกต้อง

รูปแบบที่ 2 รักษาเพื่อสืบสาน เน้นการคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

จุดเด่น - ได้รับการยอมรับแล้วว่าเป็นเครื่องแต่งกายรูปแบบนี้เป็นเครื่องแต่งกายประจำท้องถิ่น มีรูปแบบและทำเนียบการแต่งกายและ โอกาสในการใช้งานตามแต่ละวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ

- รูปแบบการแต่งกายมีความยืดหยุ่นในการใช้งานได้หลากหลายขึ้นกับการยอมรับในท้องถิ่นนั้น

จุดด้อย - ได้รับความนิยมนำใช้ในกลุ่มชนที่มีพื้นเพ หรือชาติพันธุ์เดียวกัน

- การใช้งานจำกัดอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรม

โอกาส - นโยบายรัฐบาลรณรงค์ให้แต่งกายแบบไทย ไม่จำกัดว่าเป็นของท้องถิ่นหรือส่วนกลาง

- หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีการตอบรับและดำเนินการแต่งกายไทยในระดับจังหวัด ท้องถิ่น

- ได้รับความนิยมนำใช้ในโอกาสสำคัญของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญใหญ่ งานประจำปีของจังหวัด เป็นต้น

- กระแสภูมิภาคนิยมได้รับการตอบรับจากเด็กและเยาวชน ประชาชนคนรุ่นใหม่

ภัยคุกคาม - หากไม่ได้รับการสืบทอดจะทำให้เกิดความสูญหายขึ้น

- วัฒนธรรมการแต่งกายอาจถูกบิดเบือนหากไม่ได้รับความรู้ที่ถูกต้อง

- กระแสภูมิภาคนิยมควรไปในทิศทางหรือแนวทางเดียวกับกับ

ส่วนกลาง ไม่ควรสร้างความเข้าใจผิด หรือทำให้เกิดการแบ่งแยก

รูปแบบที่ 3 พัฒนาเพื่อต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

จุดเด่น - เครื่องแต่งกายประจำชาติ ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นเครื่องแต่งกายที่มีความงดงามในอันดับต้นๆของโลก (ได้รับรางวัลเครื่องแต่งกายประจำชาติที่สวยงามที่สุดในเวทีประกวดนางงามระดับ โลกหลายเวที)

- ประเทศไทยมีทุนทางวัฒนธรรมจำนวนมาก กล่าวคือ มีรูปแบบเครื่องแต่งกายที่มีเอกลักษณ์และมีความหลากหลาย มีผ้าที่มีลวดลายงดงามมากมาย แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น

- ประเทศไทยมีนักออกแบบไทยมีฝีมือในการออกแบบในระดับสากล

- มีหน่วยงานที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนเรื่องเครื่องแต่งกายไทยโดยตรง อาทิ ศูนย์ศิลปาชีพ กรมหม่อนไหม พิพิธภัณฑสถาน

- จุดด้อย - กำลังการผลิตของไทยยังอยู่ในระดับครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่
- การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาต่อยอดเครื่องแต่งกายไทยยังมีจำกัด
- การลงทุนด้านสื่อสิ่งทอไทยยังอยู่ในวงแคบ
- ส่วนแบ่งการตลาดของเครื่องแต่งกายไทยยังต่ำ
- เครื่องแต่งกายไทยดูเล็กรายาก
- โอกาส - นโยบายรัฐบาลรณรงค์สนับสนุนในทุกภาคส่วนหันมาให้ความสำคัญกับการแต่งกายแบบไทย
- หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีการตอบรับและดำเนินการแต่งกายไทยในระดับจังหวัด ท้องถิ่นและส่งเสริมในระดับชาติ
- ได้รับความนิยมนิยมใส่ในโอกาสสำคัญ เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญใหญ่ งานประจำปีของจังหวัด เป็นต้น
- กระแสความนิยมไทยกระจายสู่เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่
- สังคมให้ความสำคัญกับเรื่องสำนึกและเอกลักษณ์ความเป็นไทย เครื่องแต่งกายถือเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของประเทศ
- กระทรวงวัฒนธรรมเล็งเห็นความสำคัญในการยกระดับการแต่งกายไทยให้เป็นวาระแห่งชาติ
- ภัยคุกคาม - กระแสนิยมไทยเป็นกระแสรองในขณะที่กระแสนิยมเกาหลีและวัฒนธรรมภายนอกมีความเข้มแข็ง
- ค่านิยมตะวันตกและนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ ส่งผลต่อการยอมรับวัฒนธรรมไทย อาจทำให้เกิดการดูถูกดูแคลนว่า การแต่งกายแบบไทยล้าสมัย

สรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่ารูปแบบที่ 1 และ 2 เป็นรูปแบบที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย อีกทั้งยังใช้เป็นต้นทุนในการพัฒนารูปแบบที่ 3 โดยเฉพาะรูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคสะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาต่อยอดได้ทั้งในส่วนของรูปแบบการแต่งกาย และวัสดุสิ่งทอที่ใช้ ในแต่ละภูมิภาคจะมีผ้าที่มีคุณลักษณะ สี และลาย ที่แตกต่างกัน มีเรื่องราวและความเชื่อที่ผูกโยงกับท้องถิ่น

ประเทศไทยมีหน่วยงานที่หลากหลายให้ความสำคัญและดำเนินการส่งเสริมการแต่งกายไทยอยู่แล้ว ทั้งที่มีหน้าที่โดยตรง และโดยอ้อมขณะนี้กระแสความนิยมไทยกำลังมาแรง การรับรู้ในเรื่องการแต่งกายไทยส่วนใหญ่จะมองย้อนไปถึงการแต่งกายของคนในอดีต แต่ก็เห็นว่าการแต่งกายไทยในปัจจุบันควรต้องสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย สวมใส่สบายเหมาะกับบริบทของท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับวัสดุพื้นเมือง เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าไหม

จากทุกส่วนเห็นตรงกันว่า ควรให้การส่งเสริม สนับสนุน การแต่งกายแบบไทยให้สามารถสวมใส่ได้ในชีวิตประจำวัน ส่วนในแบบดั้งเดิมนั้นควรสวมใส่ในโอกาสที่สำคัญหรือโอกาสที่เหมาะสม

ดังนั้น ยังส่งเสริมให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงเรื่องแบบและผ้ามากเท่าไร๋ ทุนที่ใช้ในการพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งเหล่านี้อาจโยงไปถึงเอกลักษณ์ไทยในประเภทอื่นๆ ที่จะนำมาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืนได้อีกด้วย

บทที่ 4

แนวโน้มรูปแบบและแนวทางการพัฒนาเอกลักษณ์ เครื่องแต่งกายไทย

วิเคราะห์รูปแบบเครื่องแต่งกายไทย

จากบทที่ 3 พบว่า การส่งเสริมการแต่งกายไทยมี 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 อนุรักษ์เพื่อสืบทอด เน้นคงแบบและผ้าดั้งเดิมไว้เป็นมรดกชาติ รูปแบบที่ 2 รักษาเพื่อสืบสาน เน้นการคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และรูปแบบที่ 3 พัฒนาเพื่อต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในบทที่ 4 นี้จะทำการวิเคราะห์แต่ละรูปแบบเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยแต่ละรูปแบบให้เหมาะสม

รูปแบบที่ 1 อนุรักษ์เพื่อสืบทอด เน้นคงแบบและผ้าดั้งเดิมไว้เป็นมรดกชาติ

อันได้แก่ เครื่องแต่งกายในแต่ละรัชกาล ตั้งแต่รัชกาลที่ 1-9 เป็นเครื่องแต่งกายที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ โดยเฉพาะ ชุดพระราชทาน ซึ่งชุดของสตรี จะเรียกว่า ไทยพระราชานิยม

จากข้อมูลของกระทรวงวัฒนธรรม (วธ.) ระบุว่าชุดของสุภาพบุรุษ เดิมนิยมแต่งกายแบบสากลนิยม ต่อมา มีการคิดค้นแบบเสื้อสำหรับชายไทยขึ้น เรียกว่า "ชุดพระราชทาน" และค่อนข้างจะเป็นที่นิยมใส่กันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากประหยัด เรียบร้อย กะทัดรัดดูสวยงาม และสวมใส่สบาย ชนิดของผ้าเลือกใช้ตามความเหมาะสม แบบของเสื้อกำหนดเป็น 3 แบบคือ

1. แบบแขนสั้น เป็นเสื้อคอตั้งสูงประมาณ 3.5-4 ซม. ตัวเสื้อเข้ารูปเล็กน้อย ผ่าอกตลอดมีสาคกว้างประมาณ 3.5 ซม. ขลิบรอบคอและสาบอกปลายแขนขลิบ หรือพับแล้วขลิบ ที่รอยเย็บติดกระดุม 5 เม็ดกระดุมมีลักษณะเป็นรูปกลมแบน ทำด้วยวัสดุหุ้มด้วยผ้าสีเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกับเสื้อกระเป๋านมามีหรือไม่มีก็ได้ ถ้ามีให้เป็นกระเป๋าจาะข้างซ้าย 1 กระเป๋า กระเป๋าล่างเป็นกระเป๋าจาะข้างละ 1 กระเป๋า อยู่สูงกว่าระดับกระดุมเม็ดสุดท้ายเล็กน้อย ขอบกระเป๋ามีขลิบชายเสื้ออาจจะผ่ากันตั้งเส้นรอยตัดต่อมีหรือไม่มีก็ได้ ถ้ามีให้เดินจักรทับตะเข็บ ใช้ในโอกาสธรรมดาในการปฏิบัติงานหรือพิธีกลางวัน ส่วนกลางคืนอาจใช้สีเข้ม

2. แบบแขนยาวเป็นเสื้อคอตั้งสูงประมาณ 3.5 - 4 ซม. ตัวเสื้อเข้ารูปเล็กน้อย ผ่าอกตลอด มีสาคกว้างประมาณ 3.5 ซม. ขลิบรอบคอและสาบอกติดกระดุม 5 เม็ด กระดุมมีลักษณะเป็นรูปกลมแบน ทำด้วยวัสดุหุ้มด้วยผ้าสีเดียวกันหรือคล้ายคลึงกับเสื้อ กระเป๋านมามีหรือไม่มีก็ได้ ถ้ามี

ให้เป็นกระเป่าเจาะข้างซ้าย 1 กระเป่ากระเป่าล่างเป็นกระเป่าเจาะข้างละ 1 กระเป่า อยู่สูงกว่าระดับกระดุมเม็ดสุดท้ายเล็กน้อยขลิบที่ขอบแขนเสื้อ ตัดแบบเสื้อสากล ปลายแขนเย็บทาบด้วยผ้าชนิดและสีเดียวกันกับตัวเสื้อกว้างประมาณ 4 - 5 ซม. โดยเริ่มจากตะเข็บด้านในอ้อมด้านหน้าไปสิ้นสุดเป็นปลายมนทับตะเข็บด้านหลัง ชายเสื้ออาจผ่ากันดึงเส้นรอยตัดต่อมีหรือไม่มีก็ได้ ถ้ามีให้เดินจักรทับตะเข็บ

3. แบบแขนยาวคาดเอวตัวเสื้อมีลักษณะเดียวกับแบบที่ 2 แต่มีผ้าคาดเอว ขนาดกว้างยาวตามความเหมาะสม สิกลมกลืนหรือตัดกับสีของเสื้อ ผูกเงื่อนแน่นทางซ้ายมือของผู้สวมใส่ ชุดไทยพระราชทานแขนยาวนี้ส่วนมากมักจะใช้ในพิธี ที่กำหนดว่าเป็นชุดสากล หรือชุดราตรี สโมสร ส่วนงานอื่นๆ เช่นงานศพใช้ได้ทั้งเสื้อแขนสั้นและแขนยาว สีเสื้อจะเป็นสีขาวหรือดำก็ได้ แต่ไม่ต้องติดแขนทุกข์โดยเสื้อชุดไทยสุภาพบุรุษนี้ใช้ควบคู่กับกางเกงสีสุภาพ หรือสีเดียวกันกับเสื้อ

สำหรับสุภาพสตรีมีมาตั้งแต่ พ.ศ.2503 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานดำริว่า สมควรที่จะสรรค์สร้างการแต่งกายชุดไทยให้เป็นไปตามประเพณีที่ดั้งเดิมจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการศึกษา ค้นคว้าเครื่องแต่งกายสมัยต่างๆจากพระฉายาลักษณ์ของเจ้านายฝ่ายใน และปรึกษาผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์แต่ให้ปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย ทรงเสนอรูปแบบที่หลากหลาย และได้ฉลองพระองค์เป็นแบบอย่างทั้งได้พระราชทานให้ผู้ใกล้ชิดแต่งและเผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เรียกกันโดยทั่วไปว่า "ชุดไทยพระราชนิยม" มี 8 ชุด ดังนี้

1. ชุดไทยเรือนต้น คือ ชุดไทยแบบลำลองใช้ผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมมีลายริ้วตามขวางหรือตามยาว หรือใช้ผ้าเกลี้ยง มีเชิงตัวชั้นยาวจรดข้อเท้าป้ายหน้าเสื้อใช้ผ้าสีตามริ้ว หรือเชิงสีจะตัดกับชั้น หรือเป็นสีเดียวกันก็ได้เสื้อคนละท่อนกับชั้นแขนสามส่วนกว้างพอสบาย ผ่าอก คุมห่าเม็ดคอกกลมตื้นๆ ไม่มีขอบตั้ง เหมาะใช้แต่งไปในงานที่ไม่เป็นพิธีและต้องการความสบาย

2. ชุดไทยจิตรลดา คือ ชุดไทยพิธีกลางวันใช้ผ้าไหมเกลี้ยงมีเชิงหรือเป็นยกดอกหรือตัวก็ได้ ตัดแบบเสื้อกับชั้น ชั้นยาวป้ายหน้าอย่างแบบลำลองเสื้อแขนยาว ผ่าอก คอกกลม มีขอบตั้งน้อยๆ ใช้ในงานที่ผู้ชายแต่งเต็มยศ เช่นรับประมุขที่มาเยือนอย่างเป็นทางการที่สนามบิน ผู้แต่งไม่ต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์แต่เนื้อผ้าควรงดงามให้เหมาะสมโอกาส

3. ชุดไทยอมรินทร์ คือ ชุดพิธีตอนค่ำ ใช้ยกไหมที่มีทองแกมหรือยกทองทั้งตัวเสื้อกับชั้นแบบนูน โลมให้สำหรับผู้หญิงไม่ประสงค์คาดเข็มขัด ผู้มีอายุจะใช้คอกกลมกว้างๆไม่มีขอบตั้งและแขนสามส่วนก็ได้ เพราะความสวยงามอยู่ที่เนื้อผ้าและเครื่องประดับที่จะใช้ให้เหมาะสมกับ

งานเลี้ยงรับรอง ไปดูละครในตอนค่ำและเฉพาะในงานพระราชพิธีสวนสนามในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ผู้แต่งชุดไทยอมรินทร์ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

4. ชุดไทยบรมพิमान คือ ชุดไทยพิธีตอนค่ำ เสื้อเข้ารูปแขนกระบอกคอตั้งติดคอ ผ่าหลัง ผ่านุ่ง ใช้ผ้าชิ้นใหม่ยกคันทอง ตัดแบบหน้านางมีชายพกสำหรับแต่งในงานราชพิธีหรือในงานเต็มยศหรือครึ่งยศ เช่น งานอุทยานสโมสร หรืองานพระราชทานเลี้ยงอาหารอย่างเป็นทางการในคืนที่มีอากาศเย็น ใช้เครื่องประดับสวยงามตามสมควร ผู้แต่งประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

5. ชุดไทยจักรี คือ ชุดที่ประกอบด้วยสไบเฉียง ใช้ผ้ายกมีเชิง หรือยกทั้งตัว ชิ้นมีจีบยกข้างหน้ามีชายพกใช้เข็มขัดไทยคาด ส่วนท่อนบนเป็นสไบ จะเย็บให้ติดกับชิ้นเป็นท่อนเดียวกัน หรือจะมีผ้าสไบห่มต่างหากก็ได้ เปิดบ่าข้างหนึ่ง ชายสไบคลุมไหล่ทั้งชายด้านหลังยาวตามที่เห็นสมควรความสวยงามอยู่ที่เนื้อผ้าการเย็บ และรูปทรงของผู้ที่สวมใช้เครื่องประดับได้งดงามสมโอกาสในเวลาค่ำคืน

6. ชุดไทยดุสิต คือ ชุดไทยคอกว้าง ไม่มีแขนใช้ในงานกลางคืนแทนชุดราตรีแบบตะวันตก ตัวเสื้ออาจปักหรือตกแต่งให้เหมาะสมกับงานกลางคืนตัวเสื้ออาจเย็บติดหรือแยกคนละท่อนกับชิ้นก็ได้ชิ้นใช้ผ้ายกเงิน หรือทองจีบชายพกผู้แต่งอาจใช้เครื่องประดับแบบไทย หรือตะวันตกตามควรแก่โอกาส

7. ชุดไทยจักรพรรดิ คือชุดไทยห่มสไบคล้ายไทยจักรี แต่ว่ามีลักษณะเป็นพิธีรีตองมากกว่า ท่อนบนมีสไบจีบรองสไบทับปักเต็มยศบนสไบชั้นนอก ตกแต่งด้วยเครื่องประดับอย่างสวยงาม ใช้สวมในพระราชพิธีหรืองานพิธีต่างๆที่ยิ่งใหญ่ระดับชาติ

8. ชุดไทยศิวาลัย เสื้อตัวใน ไม่มีแขน ไม่มีคอ ห่มทับด้วยสไบแบบมีชายเดี่ยวทั้งชายสไบยาวด้านหลังปักด้วยลูกบิดทอง นุ่งทับด้วยผ้าชิ้นใหม่ยกคันทอง ตัดแบบหน้านางมีชายพกคาดเข็มขัดเครื่องประดับสร้อยคอ รัดแขน สร้อยข้อมือ เป็นเครื่องแต่งกายของสตรีบรรดาศักดิ์ปัจจุบันใช้ในงานเลี้ยงฉลองสมรส หรือเลี้ยงอาหารค่ำ ชุดไทยศิวาลัยมีลักษณะเหมือนชุดไทยบรมพิमानแต่ว่าห่มสไบปักทับเสื้ออีกชั้นหนึ่ง ใช้ในงานพระราชพิธีหรืองานพิธีเต็มยศเหมาะแก่การใช้แต่งช่วงที่มีอากาศเย็น

แนวทางการดำเนินงาน

ชุดพระราชทานทั้งชายและหญิงนี้ มีรูปแบบกำหนดไว้ชัดเจน พร้อมระบุถึงโอกาสในการสวมใส่ ซึ่งมีรายละเอียดพอสมควร เพื่อเป็นการอนุรักษ์รูปแบบเหล่านี้ไว้ แนวทางการดำเนินงานควรเน้นการเผยแพร่ ดังนี้

1. ให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่เด็ก เยาวชน คนทั่วไป ให้รับรู้ รับผิดชอบต่อ ความเป็นมาและคุณค่าของเครื่องแต่งกายพระราชทานเหล่านี้ เพื่อเลือกนำไปใช้งานได้อย่างถูกต้อง

2. ปลุกฝังความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของเอกลักษณ์การแต่งกายไทย โดย บรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน และจัดให้ได้มีโอกาสสวมใส่อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
3. รมรงค์ให้มีการนำชุดไทยพระราชานิยมไปใช้ในงานสำคัญต่างๆ เช่น งานมงคล งานพระราชพิธี
4. จัดมาตรการส่งเสริมและให้สิทธิพิเศษสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการรณรงค์การดัดงายไทย เช่น การเช่าห้องจัดเลี้ยงราคาพิเศษ การยกเว้นค่าธรรมเนียมต่างๆ การให้บริการพิเศษ การแจกคู่มือสมนาคุณราคาพิเศษ เป็นต้น
5. จัดประกวดการแต่งกายงามตามแบบไทย
6. จัดนิทรรศการเครื่องแต่งกายไทยให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้ศึกษา เรียนรู้
7. ส่งเสริมให้ใช้ชุดไทยในงานสำคัญๆ ของชีวิต เช่น งานแต่งงาน งานบุญ เป็นต้น
8. การจัดทำสารคดี ภาพยนตร์ส่งเสริมเอกลักษณ์การแต่งกายไทย ในหลายเวอร์ชัน และภาษา

รูปแบบที่ 2 รักษาเพื่อสืบสาน เน้นการคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

เครื่องแต่งกายรูปแบบนี้จะให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค แต่ละจังหวัด และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น การแต่งกายตามเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาค ซึ่งมีความเป็นท้องถิ่นนิยมสูง จึงควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้เช่นกัน

จากการตรวจสอบข้อมูลในหลายแหล่ง พบว่า แต่ละภาคมีความเป็นท้องถิ่นนิยมสูง นั้นหมายความว่าในความเป็นภูมิกษณิณยมนั้น ยังมีความหลากหลายปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดอีกด้วย ซึ่งนอกจากจะพบการแต่งกายที่มีเอกลักษณ์แล้ว ผ้าที่พบเห็นในแต่ละภูมิภาคมีความโดดเด่นมากและมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน ดังเช่น

การแต่งกายประจำภาคใต้

การแต่งกายประจำภาคใต้เนื่องจากดินแดนทางภาคใต้ของไทย ครอบคลุมทั้ง 14 จังหวัดนั้น มีผู้คนอาศัยอยู่ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ต่อมาได้พัฒนาเกิดเป็นชุมชนและกลายเป็นเมืองท่าที่สำคัญ อันเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างโลกตะวันออกและตะวันตก กลายเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่สำคัญ โดยเฉพาะประเทศจีน อินเดีย และหมู่เกาะสุมาตรา เรียกดินแดนแห่งนี้ว่าอาณาจักรศรีวิชัย

อิทธิพลในการทอผ้าจากอินเดีย ที่มีการสอดผสมด้นเงินด้นทอง ลงในผืนผ้าสร้างรูปแบบแก่ผ้าในภาคใต้ โดยซื้อหาวัสดุส่วนใหญ่จากอินเดีย ต่อมาเนื่องจากศึกสงคราม บ้านเมือง

ลุ่มสลายลงการทอผ้าอันวิจิตรก็สูญหายไปด้วย โดยต่อมาภายหลังหันมานำเข้าผ้าพิมพ์ และผ้าแพร จากจีน รวมถึงผ้าบาติกจากเกาะชวา และผ้ายุโรปมาสวมใส่แทน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า ชาวใต้มิได้มีการปลูกฝ้ายหรือไหมขึ้นใช้เอง เนื่องจากข้อจำกัด ของพื้นที่ จึงทำการ สั่งซื้อผ้าสำเร็จรูปโดยเฉพาะผ้าบาติก หรือปาเต๊ะมาใช้กันจนภายหลังเป็นเครื่อง แต่งกาย ประจำภาคไปในที่สุด ปัจจุบันแหล่งทำผ้าแบบดั้งเดิมนั้นเกือบจะสูญหายไป คงพบได้ เฉพาะ 4 แหล่งเท่านั้นคือ 1.ตำบลพุมเรียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2.อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช 3.เกาะขอม จังหวัดสงขลา และ 4.ตำบลนาหมื่นศรี จังหวัดตรัง

สำหรับการแต่งกายของคนภาคใต้นั้นแตกต่างกันในการใช้วัสดุ และรูปแบบโดยมี เอกลักษณะไปตามเชื้อชาติ ของผู้คนอันหลากหลายที่เข้ามาอยู่อาศัยในดินแดนอันเก่าแก่แห่งนีพอ จำแนกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1. กลุ่มเชื้อสายจีน – มาลาโยเรียกชนกลุ่มนี้ว่ายะหยา หรือ ยอนย่า เป็นกลุ่มชาวจีน เชื้อ สายฮกเกี้ยนที่มาสวมรสกับชนพื้นเมืองเชื้อสายมาลาโย ชาวยะหยาจึงมีการแต่งกายอันสวยงาม ที่ ผสมผสาน รูปแบบของชาวจีนและมาลาโยเข้าด้วยกันอย่างงดงาม ฝ้ายหญิงใส่เสื้อคลุมลายดอกไม้ ครอบคอ ครอบเอว และปลายแขนอย่างงดงาม นิยมนุ่งผ้าซิ่นปาเต๊ะ ฝ้ายชายยังคงแต่งกาย คล้าย รูปแบบจีนดั้งเดิมอยู่

2. กลุ่มชาวไทยมุสลิมชนดั้งเดิม ของดินแดนนี้นับถือศาสนาอิสลาม และมี เชื้อสาย มาลาโย ยังคงแต่งกายตามประเพณี อันเก่าแก่ฝ้ายหญิงมีผ้าคลุมศีรษะ ใส่เสื้อผ้ามัดลิ้น หรือลูกไม้ตัว ยาวแบบมลายูนุ่งซิ่นปาเต๊ะ หรือ ซิ่นทอแบบมาลาโย ฝ้ายชายใส่เสื้อคอตั้ง สวมกางเกงขายาว และมี ผ้าโสร่งผืนสั้น ที่เรียกว่า ผ้าซองเก็ด พันรอบเอวถ้าอยู่ บ้านหรือล่าลองจะใส่โสร่ง ลายตารางทอด้วย ฝ้าย และสวมหมวกถักหรือ เย็บด้วยผ้ากำมะหยี่

3. กลุ่มชาวไทยพุทธชนพื้นบ้าน แต่งกายคล้ายชาวไทยภาคกลาง ฝ้ายหญิงนิยมนุ่ง โจงกระเบน หรือ ผ้าซิ่นด้วย ฝ้ายอันสวยงาม ใส่เสื้อสีอ่อนคอกลม แขนสามส่วน ส่วนฝ้ายชายนุ่ง กางเกงขาวเล หรือ โจงกระเบนเช่นกัน สวมเสื้อฝ้ายและ มีผ้าขาวม้าผูกเอว หรือพาดบ่าเวลาออก นอกบ้านหรือไปงานพิธี

4. กลุ่มราชสำนักสยาม เนื่องจากผ้าทอ ทางภาคใต้นั้นมีชื่อเสียงในความงดงามและ ประณีตดังนั้นกลุ่มเจ้านาย ในราชสำนักตั้งแต่ อดีตของไทยจึงนิยม นำผ้าทอจากภาคใต้ โดยเฉพาะ ฝ้ายกเอามาสวมใส่เป็นผ้าซิ่น และผ้าโจงกระเบน โดยใส่เสื้อหลากหลายแบบ ส่วนใหญ่จะนิยม แบบยุโรป

ประเภทของผ้าทอที่มีชื่อเสียงของภาคใต้

ผ้ายกเมืองนครศรีธรรมราช เป็นผ้าที่ทอยกโดยการสอดคืบเงิน และคืบทองสลัปไหม อันวิจิตร ผลิตใช้สำหรับ ราชสำนักไท ผ้ายกทองของนครศรีธรรมราชนั้น ขึ้นชื่อในความละเอียด ลวดลายแปลก โดยสามารถทำหน้ากว้างได้ถึง 70-80 กระจกอ โดยผ้าขนาด 12 เขานั้นต้องใช้คนทำ ถึง 3 คน ในอดีตใช้เป็นเครื่องราชบรรณาการสู่ราชสำนัก สืบมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ธนบุรี จวบจนกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนใหญ่การทอจะได้รับการอุปถัมภ์จากเจ้าเมือง โดยนำรูปแบบและช่างทอจาก อินเดียมาช่วยสอนอีกด้วย

ผ้ายกพุมเรียง ชาวตำบลพุมเรียงอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชาวมุสลิม ที่หนีภัยสงครามมาจากเขาหัวแดง จังหวัดสงขลา จากปัตตานี และ ไทรบุรี ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ผ้ายกจะมีสันสดใสฝีมือประณีต ที่มีชื่อเสียงคือผ้ายกหน้านาง ผ้ายกดอกกลมเกสร และดอกลายเชิง เป็นต้น

ผ้ายกเกาะยอ เป็นผ้าที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสงขลา เดิมคงอพยพหนีสงครามมาจากเขาหัวแดง มาอยู่ที่เกาะยอเนื่องจากวัสดุในการทอต้องสั่งซื้อจากต่างถิ่น จึงทำให้การทอผ้ายกของเกาะยอมีปัญหา จนเกือบสูญหายไป เพิ่งมาได้รับการส่งเสริมขึ้นอีกครั้งเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยการใช้กักระตุกแทนกัเด็ย แบบดั้งเดิม

ผ้ายกปัตตานี เมืองปัตตานีเคยเป็นเมืองท่านานาชาติที่สำคัญตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยเป็นที่อยู่อาศัยของชาวจีน , อินเดีย และเปอร์เซีย ที่หนีการปกครองของ ชาวโปรตุเกสจากเมืองมาลัคกา โดยนำเทคนิค การทอผ้า หลายหลากชนิดมาเผยแพร่ จนผสมผสานขึ้น โดยมีรูปแบบอัน เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง จากสัญลักษณ์ทางศาสนาอิสลาม เข้ามาใช้ในลวดลายผ้า อย่างงดงาม ผ้ายกปัตตานี เดิมเรียกว่าผ้าซอแก๊ะ ผ้ามัดหมี่ เรียกว่าผ้าอังกัด ผ้าไหมยกกระจกอ เรียกว่า ผ้าการะดูอ เป็นต้น ผ้ายกปัตตานี ที่ทอยกทองนั้น ภายหลังได้สูญหายไป คงเหลืออยู่บ้างก็คือ ผ้าจวนตานีหรือผ้า ล้วงจวน ซึ่งเป็นผ้ามัดหมี่ อันมีลักษณะพิเศษ โดยเฉพาะ

ผ้าพานซ่าง เป็นผ้าขิดใช้เป็นผ้ากราบพระ ผ้าเช็ดหน้า หรือเช็ดน้ำหมาก ทอยาวติดกัน เพื่อใช้ในพิธีทางศาสนาของชาวตำบลบ้านนาหมื่นศรี จังหวัดตรัง แต่ละชิ้นมักเป็นรูป สี่เหลี่ยมจัตุรัส ขิดด้วยสีดำ , น้ำเงิน , ฟ้ำ , เขียว ทอเป็นลายครุฑ ,คน และนกยูง สลับตัวหนังสือ โคลงกลอน คติธรรมสอนใจ บางครั้งใช้ในพิธีศพ โดยเมื่อเสร็จพิธีแล้วจะนำมาตัดแบ่ง แจกกันในครอบครัว ลูกหลานหรือถวายพระเพื่อเป็นสิ่งรำลึกสืบไป

การแต่งกายประจำภาคอีสาน

การแต่งกายประจำภาคอีสาน ในสมัยโบราณภาคนี้เคยเป็นอาณาจักรขอมก่อนที่จะตกมาเป็นของไทยดังนั้นในปัจจุบันจึงมีชนชาวเขมรและตัวปะปนอยู่กับชนชาติไทยทางตอนใต้ของ

ภาคส่วนทางตอนเหนือและตะวันออกมีชนชาวเวียตนามเข้ามาปะปนอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังสงครามมหาเอเชียบูรพาได้มีชาวเวียตนามอพยพเข้ามาอยู่อีกเป็นจำนวนมากนอกจากนั้นยังมีชนชาติอยู่ทั่วไปทั้งที่เป็นจีนแท้และลูกผสม

เมื่อขอมเสื่อมอำนาจลงไทยก็เริ่มมีอำนาจและเข้าครอบครองดินแดนแถบนี้และได้มีการอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่ง ในสมัยกรุงศรีอยุธยาราชอาณาจักรไทยมีอาณาเขตกว้างขวางมากชาวไทยพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียกตัวเองว่า “ส่วย” “กวย” หรือ “กวย” ที่อาศัยในแถบเมืองอัตปือแสนแป (แสนแป) ในแคว้นจำปาศักดิ์ซึ่งขณะนั้นเป็นดินแดนของราชอาณาจักรไทยโดยสมบูรณ์ (เพิ่งเสียให้ฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. 2436 หรือ ร.ศ. 112) พวกเหล่านี้มีความรู้ความสามารถในการจับช้างป่ามาเลี้ยงไว้ใช้งานตลอดทั้งการจับสัตว์ป่านานาชนิดได้พากันอพยพข้ามลำน้ำโขงมาสู่ฝั่งขวาโดยแยกกันหลายพวกด้วยกัน

พ.ศ. 1896-1916 เริ่มยุคอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างในรัชสมัยพระเจ้าฟ้ารุ่งที่ก่อตัวเข้มแข็งขึ้นในกลุ่มแม่น้ำโขงได้แผ่ขยายเข้ามาในดินแดนอีสาน ครอบคลุมอาณาเขต 2 ฝั่งแม่น้ำโขงชุมชนโบราณขนาดใหญ่เริ่มเปลี่ยนเป็นชุมชนขนาดเล็กและรับอิทธิพลแบบของล้านช้าง

เมื่ออาณาจักรอยุธยาและอาณาจักรล้านช้างขยายอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาในดินแดนอีสานทั้งสองอาณาจักรจึงประนีประนอมปักปันเขตแดนในสมัยพระเจ้าอู่ทองโดยอาณาจักรล้านช้างทำการปกครองตั้งแต่ดงสามเส้า หรือ ดงพระยาไฟไปจนถึงภูพระยาพ่อและแดนเมืองนครไทย และรวมก่อตั้งเป็นอารยธรรมลุ่มน้ำโขง

นับตั้งแต่ช่วงหลัง พ.ศ. 2000 พวกลาวจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เคลื่อนย้ายหนีความขัดแย้งทางการเมืองมาตั้งหลักแหล่งในอีสาน แล้วก่อบ้านสร้างเมืองขึ้นใหม่ ทับซ้อนลงในบริเวณเมืองเก่าที่รกร้างไปแล้ว ขณะเดียวกันทางรัฐลาวแยกเป็น 3 เขต คือ หลวงพระบางเป็นลาวเหนือ เวียงจันทน์เป็นลาวกลาง จำปาศักดิ์เป็นลาวใต้

อำนาจของเวียงจันทน์ขยายเข้ามาถึงบริเวณลุ่มน้ำชี แต่ทางลุ่มน้ำมูลอยู่ในอำนาจทางการเมืองของรัฐละโว้-อโยธยา มีเมืองนครราชสีมาเป็นศูนย์กลางที่ไม่อยู่ในวัฒนธรรมลาว แต่อยู่ในวัฒนธรรมลุ่มน้ำเจ้าพระยา เช่น กินข้าวเจ้า นุ่งโจงกระเบน เล่นเพลงโคราช ฯลฯ

ในช่วง พ.ศ. 2300 พระเจ้ากรุงธนบุรี แผ่อำนาจถึงอีสานและเวียงจันทน์ รวมสองฝั่งโขง ครั้นสถาปนากรุงเทพฯ แล้วราชวงศ์จักรีให้ความสำคัญอีสานและบ้านเมืองสองฝั่งโขง ได้จัดตั้งบ้านเมืองขึ้นใหม่หลายแห่งแล้วกวาดต้อนผู้คนทั้งลาวและอื่น ๆ ลงไปเป็นประชากรกรุงเทพฯ

จนถึงช่วงหลัง พ.ศ. 2400 ฝรั่งเศสยึดฝั่งขวาแม่น้ำโขงไว้ทั้งหมด และกำหนดเส้นกั้นอาณาเขตมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นแบ่งเขตแดนโดยตลอด อีสานถูกผนวกเป็นราชอาณาจักรสยาม

แต่คนอีสานเรียกตัวเองว่าลาว ขณะเดียวกันคนกรุงเทพฯ ก็เรียกคนพื้นเมืองอีสานส่วนมากกว่าลาว บางกลุ่มถูกเรียกส่วย แล้วเรียกบริเวณนี้ว่าลาวด้วย เช่น ลาวพวน ต่อมาถูกกำหนดให้เป็นไทยเมื่อเปลี่ยนชื่อประเทศสยามเป็นประเทศไทยเมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482

ลักษณะการแต่งกาย ผู้ชาย ส่วนใหญ่นิยมสวมเสื้อแขนสั้นสีเข้มๆ ที่เราเรียกว่า "ม่อห่อม" สวมกางเกงสีเดียวกับเสื้อจรดเข่า นิยมใช้ผ้าคาดเอวด้วยผ้าขาวม้า ผู้หญิง การแต่งกายส่วนใหญ่นิยมสวมใส่ผ้าชิ้นแบบทอทั้งตัว สวมเสื้อคอเปิดเล่นสีสัน ห่มผ้าสไบเฉียง สวมเครื่องประดับตามข้อมือ ข้อเท้าและคอ

ผ้าพื้นเมืองอีสาน ชาวอีสานถือว่าการทอผ้าเป็นกิจกรรมยามว่างหลังจากฤดูการทำนาหรือว่างจากงานประจำอื่นๆ ได้ถนุบ้านแต่ละบ้านจะกางทอผ้ากันแทบทุกครัวเรือน โดยผู้หญิงในวัยต่างๆ จะสืบทอดกันมาผ่านการจดจำและปฏิบัติจากวัยเด็ก ทั้งลวดลายสีสัน การย้อมและการทอ ผ้าที่ทอด้วยมือจะนำไปใช้ตัดเย็บทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม หมอน ที่นอน ผ้าห่ม และการทอผ้ายังเป็น การเตรียมผ้าสำหรับการออกเรือนสำหรับหญิงสาว ทั้งการเตรียมสำหรับตนเองและเจ้าบ่าว ทั้งยังเป็น การวัดถึงความเป็นกุลสตรี เป็นแม่เห้ายแม่เรือนของหญิงชาวอีสานอีกด้วย ผ้าที่ทอขึ้นจำแนก ออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. ผ้าทอสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน จะเป็นผ้าพื้นไม่มีลวดลาย เพราะต้องการความทนทานจึงทอด้วยฝ้ายย้อมสีตามต้องการ
2. ผ้าทอสำหรับโอกาสพิเศษ เช่น ใช้ในงานบุญประเพณีต่างๆ งานแต่งงาน งานพ็อนรำ ผ้าที่ทอจึงมักมีลวดลายที่สวยงามวิจิตรพิสดาร มีหลากหลายสีสัน

ประเพณีที่คู่กันมากับการทอผ้าคือการลงช่วง โดยบรรดาสาว ๆ ในหมู่บ้านจะพากันมารวมกลุ่มก่อกองไฟ บ้างก็สาวไหม บ้างก็ปั่นฝ้าย กรอฝ้าย ฝ้ายชายก็ถือโอกาสมาเกี่ยวพาราสีและนั่งคุยเป็นเพื่อน บางครั้งก็มีการนำดนตรีพื้นบ้านอย่างพิณ แคน โหวด มาบรรเลงจ่ายผลญาโต้ตอบกัน เนื่องจากอีสานมีชนอยู่หลายกลุ่มวัฒนธรรม การผลิตผ้าพื้นเมืองจึงแตกต่างกันไปตามกลุ่มวัฒนธรรม

กลุ่มอีสานเหนือ เป็นกลุ่มชนเชื้อสายลาวที่มีกำเนิดในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง และยังมีกลุ่มชนเผ่าต่างๆ เช่น ข่า ผู้ไท โส้ แสก กระเลิง ย้อ ซึ่งกลุ่มไทยลาวนี้มีความสำคัญบ่งในการผลิตผ้าพื้นเมืองของอีสาน ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตจากฝ้ายและไหม แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการนำเอาเส้นใยสังเคราะห์มาทอร่วมด้วย ผ้าที่นิยมทอภายในแถบอีสานเหนือคือ ผ้ามัดหมี่ ผ้าจิด และผ้าแพรวา

ผ้ามัดหมี่ เป็นศิลปะการทอผ้าพื้นเมืองที่ใช้กรรมวิธีในการย้อมสีที่เรียกว่า การมัดย้อม (tie dye) เพื่อทำให้ผ้าที่ทอเกิดเป็นลวดลายสีสันต่างๆ เอกลักษณะอันโดดเด่นที่อยู่ตรงที่รอยซึมของสีที่วิ่งไปตามบริเวณของลวดลายที่ผูกมัด และการเหลื่อมล้ำในตำแหน่งต่างๆ ของเส้นด้ายเมื่อถูกนำ

ขึ้นที่ในขณะที่ทอ ลวดลายสีสันอันวิจิตรจะได้มาจากความชำนาญของการผูกมัดและข้อมหลายครั้ง ในสีที่แตกต่าง ซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การทอผ้ามัดหมี่จะมีแม่ลายพื้นฐาน 7 ลาย คือ หมี่ขอ หมี่คอม หมี่ปักจั่น หมี่กงน้อย หมี่ดอกแก้ว หมี่ข้อและหมี่ใบไม้ ซึ่งแม่ลายพื้นฐานเหล่านี้ดัดแปลงมาจากธรรมชาติ เช่น จากลายใบไม้ ดอกไม้ชนิดต่างๆ สัตว์ เป็นต้น ผ้ามัดหมี่ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ เขตอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เป็นต้น

ผ้าจิด หมายถึงผ้าที่ทอโดยวิธีใช้ไม้เขี่ยหรือสะกิดซ้อนเส้นยืนขึ้นตามจังหวะที่ต้องการ เว้นแล้วสอดเส้นด้ายพุ่งให้เดินตลอด การเว้นเส้นยืนถี่ห่างไม่เท่ากันจะทำให้เกิดลวดลายต่างๆ ทำนองเดียวกับการทำลวดลายของเครื่องจักสาน จากกรรมวิธีที่ต้องใช้ไม้เขี่ยนี้จึงเรียกว่า การเขี่ยจิด มากกว่าที่จะเรียก การทอจิด ผ้าจิดที่นิยมทอกันมีอยู่ 3 ชนิด ตามลักษณะประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก คือ

1. ผ้าตีนชิ้นเป็นผ้าจิดที่ทอเพื่อใช้ต่อชายด้านล่างของผ้าชิ้น เนื่องจากผ้าทอพื้นเมืองจะมีข้อจำกัดในเรื่องของขนาดผืนผ้า ดังนั้นเวลานุ่งผ้าชิ้นผ้าจะสั้นจึงต่อชายผ้าที่เป็นตีนชิ้นและหัวชิ้นเพื่อให้ยาวพอเหมาะ
2. ผ้าหัวชิ้น ก็เช่นเดียวกันเป็นผ้าจิดที่ใช้ต่อชายบนของผ้าชิ้น
3. ผ้าแพรวา มีลักษณะการทอเช่นเดียวกับผ้าจก แพรวา มีความหมายว่า ผ้าไหมหรือผ้าฝ้ายที่ทอเป็นผืนมีความยาวประมาณหนึ่งของผู้ทอ ซึ่งยาวประมาณ 1.5-2 เมตร
4. ผ้าแพรมน มีลักษณะเช่นเดียวกับแพรวา แต่มีขนาดเล็กกว่า เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส นิยมใช้เช่นเดียวกับผ้าเช็ดหน้าและหญิงสาวผู้ไทนิยมใช้โพกผม
5. ผ้าลายน้ำไหล ผ้าลายน้ำไหลนี้ที่มีชื่อเสียงคือ ชิ้นน่าน (ของภาคเหนือ) มีลักษณะการทอลวดลายเป็นริ้วใหญ่ๆ สลับสีประมาณ 3 หรือ 4 สี แต่ละช่วงอาจค้นลวดลายให้ดูงดงามยิ่งขึ้น ผ้าลายน้ำไหลของอีสานก็จะได้แบบอย่างมาจากทางเหนือ โดยทอเป็นลายขนานกับลำตัว และจะสลับด้วยลายจิดเป็นช่วงๆ
6. ผ้าโสร่ง เป็นผ้านุ่งสำหรับผู้ชาย ลักษณะของผ้าโสร่งจะทอด้วยไหมหรือฝ้ายมีลวดลายเป็นตาหมากรุกสลับเส้นเล็ก 1 คู่ และตาหมากรุกใหญ่สลับกัน กว้างประมาณ 1 เมตร ยาว 2 เมตร เย็บต่อกันเป็นผืน

กลุ่มอีสานใต้ คือกลุ่มคนไทยเชื้อสายเขมรที่กระจัดกระจายตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษและบุรีรัมย์ เป็นกลุ่มที่มีการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์โดยเฉพาะของตนเอง มีสีสันที่แตกต่างจากกลุ่มไทยลาว

ผ้ามัดหมี่ ในกลุ่มอีสานใต้ก็มีการทอเช่นเดียวกันนิยมใช้สีที่ทำเองจากธรรมชาติเพียงไม่กี่สี ทำให้สีของลวดลายไม่เด่นชัดเหมือนกลุ่มไทยลาว แต่ที่เห็นเด่นชัดในกลุ่มนี้คือการทอผ้า

แบบอื่นๆ เพื่อการใช้สอยกันมากเช่น ผ้าหางกระรอก จะมีสีเหลืองแดงด้วยการใช้เส้นไหมต่างสี สองเส้นควั่นทบทันทอแทรก ผ้าปุม เป็นผ้าที่มีลักษณะการมัดหมี่ที่พิเศษเป็นเอกลักษณ์ต่างจากถิ่นอื่น ผ้าเชียม (ลุยเชียม) ผ้าไหมที่นิยมใช้ในกลุ่มผู้สูงอายุ ผ้าซิด การทอผ้าซิดในกลุ่มอีสานใต้มีทั้งการทอด้วยผ้าฝ้ายและผ้าไหม แต่ส่วนมากมักจะใช้ต่อเนื่องเป็นดินชั้น ในหมู่คนที่มิฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดี เพราะชาวบ้านทั่วไปไม่นิยมใช้กัน ลักษณะการต่อดินชั้นของกลุ่มนี้นิยมใช้เชิงต่อจากตัวชั้นก่อน แล้วจึงใช้ดินชั้นต่อจากเชิงอีกทีหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มไทยลาวอย่างเด่นชัด

ลักษณะผ้าพื้นเมืองอีสาน ลวดลายผ้าพื้นเมืองอีสานทั้งสองกลุ่มนิยมใช้ลายขนานกับตัว ซึ่งต่างจากผ้าชั้นล้านนาที่นิยมลายขวางตัวและนุ่งยาวกรอมเท้า ในขณะที่ชาวไทยลาวนิยมนุ่งผ้าชั้นสูงระดับเข่าแต่ไม่สั้นเหมือนผู้หญิงเวียงจันทร์และหลวงพระบาง การต่อหัวชั้นและดินชั้นจะต่อด้วยผ้าชนิดเดียวกัน ส่วนหัวชั้นนิยมด้วยผ้าไหมชั้นเดียวทอเก็บซิดเป็นลายโบคว่ำและโบหงายมีสีแดงเป็นพื้น ส่วนการต่อตะเข็บและลักษณะการนุ่งจะมีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากภาคอื่นคือการนุ่งชั้นจะนุ่งป้ายหน้าเก็บซ่อนตะเข็บ ยกเว้นกลุ่มไทยเชื้อสายเขมรในอีสานใต้ ซึ่งมักจะทอริมนผ้าเป็นริ้วๆ ต่างสีตามแนวตะเข็บชั้น จนดูกลมกลืนกับตะเข็บและเวลานุ่งจะให้ตะเข็บอยู่ข้างสะโพก

การแต่งกายประจำภาคเหนือ

การแต่งกายของคนภาคเหนือ พื้นที่ทางภาคเหนือของประเทศไทย มีอาณาเขตติดกับประเทศพม่า จีน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทางด้านการปกครอง ภาคเหนือประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ 15 จังหวัด คือ พิชณุโลก พิษณุโลก กำแพงเพชร ตาก สุโขทัย แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และแม่ฮ่องสอน (สนธิ สมัครการ 2520:2) ทั้ง 15 จังหวัดนี้แม้จะรวมกันเรียกว่าภาคเหนือ ก็ยังมีลักษณะเฉพาะที่ต่างกันอยู่บ้าง เช่น กลุ่มพิษณุโลก พิษณุโลก สุโขทัย กำแพงเพชร มักเรียกว่าภาคกลางตอนบน เพราะวัฒนธรรมมีส่วนคล้ายกับภาคกลาง จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นกลุ่มไทยใหญ่ผสมกับพม่า เพชรบูรณ์ ลักษณะโน้มไปทางภาคอีสาน ที่เป็นกลุ่มวัฒนธรรมภาคเหนือจริง ๆ คือ จังหวัดลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา กลุ่มจังหวัดดังกล่าวนี้เรียกว่า คนเมือง หรือ ยวน หรือ ไทยยวนซึ่งหมายถึงโยนก ส่วนจังหวัดแพร่ และน่าน ก็มีลักษณะของตัวเองเช่นเดียวกัน

คนภาคเหนือในประวัติศาสตร์เดิมแยกกันอยู่เป็นกลุ่ม ๆ กระจายกระจายอยู่ในแหลมอินโดจีน ชาวไทยที่อยู่ทางภาคเหนือจะตั้งบ้านเรือนอยู่พื้นที่ราบระหว่างเขา เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คนไทยที่อยู่ทางเหนือมีการสร้างบ้านแปงเมือง มีกษัตริย์ปกครองสืบมา ที่ปรากฏชัดเจนคือ อาณาจักรน่านเจ้าอยู่บริเวณแคว้นยูนนานของจีน อาณาจักรนี้ถูกจีนตีแตกเมื่อ พ.ศ. 1796 (กองวัฒนธรรม 2539:41) หลังจากนั้นอาณาจักรเชียงแสนซึ่งเริ่มตั้งเมืองมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 16 ก็เริ่มขยายเป็นอาณาจักรขึ้นแทน ครั้นถึงพุทธศตวรรษที่ 18 คนไทยกลุ่มใหญ่

ที่สุดก็รวมตัวกันตั้งบ้านเมืองแยกเป็น 3 อาณาจักรชัดเจน คือ อาณาจักรเชียงแสนอยู่ทางภาคเหนือ อาณาจักรสุโขทัยอยู่ภาคกลางและภาคใต้ อาณาจักรล้านช้างคือดินแดนฝั่งตะวันออกแม่น้ำโขง ปัจจุบันคือประเทศลาวและภาคอีสานของไทย อาณาจักรล้านนามีวิวัฒนาการแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

1. สมัยสร้างอาณาจักร (พ.ศ.1839-1898) เริ่มจากพญามังรายสร้างเมือง รวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ ในแอ่งเชียงรายและขยายอำนาจลงสู่แอ่งเชียงใหม่ ลำพูน โดยรวบรวมเมืองสำคัญไว้ได้แก่ เชียงราย เชียงแสน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา และมีการส่งราชบุตรไปครองเมืองเชียงตุง เมืองน่าน เป็นต้น มีกษัตริย์ปกครองต่อกัน 5 พระองค์ จนถึงสมัยพญาผายู

2. สมัยอาณาจักรล้านนารุ่งเรือง (พ.ศ.1898-2068) เริ่มตั้งแต่สมัยพญาเกือนาจนถึงสมัยพญาแก้ว เป็นระยะเวลา 170 ปี ความเจริญสูงสุด คือ สมัยของพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ.1984-2030) สมัยนี้ได้รับยกย่องว่าเป็นยุคทองแห่งล้านนาไทย ได้ขยายอาณาเขตถึงเมืองแพร่ เมืองน่าน เพื่ออิทธิพลถึงรัฐฉาน และเมืองหลวงพระบางด้วย ด้านพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง มีการส่งฆานาพระไตรปิฎก ครั้งที่ 8 ของโลก

3. สมัยอาณาจักรล้านนาเสื่อมและสลาย (พ.ศ.2068-2101) เริ่มตั้งแต่สมัยพญาเศษฐราชจนตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าเป็นเวลา 33 ปี ครั้น พ.ศ. 2101 สมัยท้าวแม่กุ บุเรนองก็ยึดเชียงใหม่ จากนั้นล้านนาก็ตกอยู่ใต้อำนาจพม่าถึง 200 ปีเศษ จนถึง พ.ศ.2317 สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี เชียงใหม่จึงเป็นเมืองประเทศราชของไทย ต่อมาหัวเมืองทางภาคเหนือก็เป็นจังหวัดต่าง ๆ ของราชอาณาจักรไทย และมีความเจริญก้าวหน้าตามลำดับจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ภาคเหนือยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชนเผ่าต่างๆ จำนวนมากที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เช่น ม้ง กะเหรี่ยง ลีซอ อาข่า เข้า เป็นต้น ซึ่งแต่ละเผ่าก็มีการแต่งกายที่แตกต่างกัน

การแต่งกายชาติพันธุ์ล้านนา ไทยวน-โยนก

ไทยวน-โยนก เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนล้านนามาเป็นเวลานาน มักเรียกขานตัวเองว่า “คน เมือง” อาศัยอยู่แถวพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เชียงราย แม่ฮ่องสอน มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นเอกลักษณ์ของตน

การแต่งกายของสตรีไทยวน-โยนก สมัยก่อนนิยมเปลือยอกท่อนบน หรือมีการเคียนอก ด้วยผ้าสีเข้ม นิยมนุ่งผ้าที่เย็บเป็นลักษณะกระสอบ เรียกว่า ผ้าซิ่น และส่วนของผ้าซิ่นนั้น ถ้าใช้สวมใส่ในงาน โอกาสสำคัญๆ ก็จะนิยมต่อด้ายตีนจก ซึ่งเป็นการทอลายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยวนโบราณ ทรงผมนิยมเกล้ามวยผมไว้กลางศีรษะ หรือส่วนของท้ายทอย นิยมหนีบดอกไม้ต่างๆ เพื่อเป็นการสักการะบูชาเทวดาที่คอยดูแลขวัญหัว เครื่องประดับนิยมเครื่องประดับที่ทำจากเงิน อาทิ กำไลเงิน สร้อยเงิน ฯลฯ

การแต่งกายของบุรุษไทยวน-โยนก นิยมเปลือยอกบน นุ่งด้วยผ้าฝ้ายสีเข้ม ลักษณะการนุ่งเป็นการนุ่งแบบ แก้มม้าม หรือ แคทม้ม เพื่อให้สะดวกในการเคลื่อนไหวร่างกาย หรือ คล่องตัวในการทำงานต่างๆที่อาจต้องใช้แรง ผู้ชายไทยวนสมัยโบราณนิยมการสัก ตามแขน ต้นขา เนื่องด้วยความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ความคงกระพัน และเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการออกรบ ส่วนชนเผ่าต่างๆ นั้น มีการแต่งกายเฉพาะตามประเพณีความเชื่อของแต่ละคนเอง เช่น

กะเหรี่ยง เป็นชาวเขาเผ่าใหญ่ที่สุดในประเทศไทยคือมีประชากรมากกว่าร้อยละ 50 ของประชากรชาวเขาทั้งหมด กะเหรี่ยงในไทยแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม แต่มีที่โดดเด่นอยู่ 2 กลุ่มคือ กะเหรี่ยงสะกอและกะเหรี่ยงโปว์ทั้งสองพวกตั้งหมู่บ้านกระจายอยู่ในภาคเหนือตั้งแต่จังหวัด เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ะเรื้อยลงมาตามชายแดนตะวันตก ร่วม 15 จังหวัด ลงไปจนถึงคอคอดกระแต่พวกโปว์พบมากที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรีและอุทัยธานี

การแต่งกาย ชาวกะเหรี่ยงเป็น “นักทอ” เพราะทอผ้ากันเป็นวัฒนธรรมประจำเผ่า เสื้อี่สาว โสดตั้งแต่ยังเยาว์จนได้เวลาออกเรือนจะเป็นเสื้อทรงกระสอบ ผ้าฝ้ายพื้นขาว ทอหรือปักประดับลวดลายให้งดงาม ส่วนหญิงที่มีครอบครัวแล้วจะสวมเสื้อและผ้าถุงคนละท่อน ผ้าถุงและเสื้อี่จะมีความสั้นยาว ลวดลาย และสีสันหลากหลาย มีการตกแต่งนานารูปแบบ เช่น นำลูกเดือยมาประดับ หรือใช้กรรมวิธีการทอยกดอกหรือยกลายเป็นต้นและชาวกะเหรี่ยงโปว์จะประดับประดาตกแต่งมากกว่ากะเหรี่ยงสะกอ

สำหรับผู้ชายกะเหรี่ยงนั้นส่วนมากจะสวมเสื้อตัวยาวถึงสะโพก ตัวเสื้อี่จะมีการตกแต่งด้วยแถบสีไม่มีการปักประดับเหมือนเสื้อี่ผู้หญิง นอกจากนี้ ชาวกะเหรี่ยงทั้งชายหญิงจะนิยมใช้สร้อยลูกปัดเป็นเครื่องประดับ ไม่นิยมใช้เครื่องเงินชิ้นใหญ่เช่นชาวเขาเผ่าอื่น นิยมสวมกำไลอะลูมิเนียมและทองเหลือง โดยเฉพาะสาวกะเหรี่ยงโปว์จะสวมกำไลเกือบทั้งแขน

ม้ง หรือ แม้ว ม้งมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือของประเทศกระจายออกไปถึง 13 จังหวัด ถิ่นที่พบมากคือจังหวัดเชียงราย ตาก น่าน เชียงใหม่ และเพชรบูรณ์ม้งในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือม้งจิว ถูกเรียกเป็นภาษาไทยว่าแม้วน้ำเงินหรือแม้วลาย อีกกลุ่มหนึ่งคือม้งเตือหรือเรียกเป็นภาษาไทยว่าแม้วขาว

การแต่งกาย ม้งเป็นนักปักที่ลือชื่อภาพชาวม้งที่เราคุ้นตามักจะเป็นม้งลายที่ผู้หญิงจะนุ่งกระโปรงจีบอัดกลีบรอบตัว ขาวแต่เข้าผ้าใยกล้วยหรือฝ้ายทอมือ เขียนลวดลายบาติกันเป็นเอกลักษณ์ของม้ง ส่วนเสื้อี่จะเป็นผ้าสีดำแขนยาว สวยพิศดารด้วยฝ้ายเข้มปักและลายปะละเอียดขยับ และมีรัดน่อง นอกจากนี้ เวลาแต่งตัวครบเครื่องจริงๆ ยังมีผ้ากันเปื้อนปักประดับกันวิจิตรงดงาม คาดทับกระโปรงอีกที ส่วนผู้ชายม้งจะสวมกางเกงขาสั้นสีดำหลวมๆ เป็นหย่อนลงมาเกือบถึงปลาย

ชา สวมเสื้อแขนยาวผ่าอก สีดำเสื้อตัวสั้นลอยอยู่เหนือเอวมีการปักประดับลวดลายที่สลับ ชาวเม้งนิยมใช้เครื่องประดับเงิน ทั้งชายและหญิงจะมีกำไลเงินประดับรอบคอ

เมี่ยนหรือเย้า เมี่ยนในประเทศไทยจะพบอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุดในจังหวัดเชียงราย น่าน พะเยา ลำปาง กำแพงเพชร เชียงใหม่ สุโขทัย ตาก และเพชรบูรณ์ ชาวเมี่ยนที่อยู่ในไทยไม่มีกลุ่มย่อยจึงมีภาษาพูดเพียงภาษาเดียวสำเนียงเดียวกันแต่งกายแบบเดียวกันถึงชนบทรวมนิยมเหมือนกัน แตกต่างก็เพียงเล็กน้อยตามท้องถิ่นเท่านั้นและชาวเขาเผ่าเมี่ยนเป็นเผ่าที่มีภาษาเขียนดั้งเดิมโดยใช้ตัวอักษรจีน

การแต่งกาย สาวเมี่ยนชำนาญงานปักซึ่งเป็นการปักแบบคัน ที่นำจักรยี่ห้อพวกเธอจะปักผ้าจากด้านหลังและจะไม่เห็นลายทั้งหมดจนกว่าจะพลิกผ้ามาดู ส่วนการปักเข็มไขว้หรือปักแบบโครอสตีชที่นิยมกันมากในปัจจุบันนี้ เพิ่งเข้ามาเมื่อ 50 – 60 ปีนี้เอง เครื่องแต่งกายผู้หญิงประกอบด้วยกางเกงขาก๊วยซึ่งพร่าวไปด้วยลายปักที่แสดงฝีมือกันเต็มที่ โดยสวมกับเสื้อคลุมตัวยาว แต่จะรวบชายเสื้อด้านหน้าจากเอวไปไว้ด้านหลังเพื่อไขว้ลายปักที่กางเกง และที่สลับเสื้อด้านในรอบคอลงมาถึงเอวจะติดปุ้ยไหมพรมสีแดงมีผ้าคาดเอวและผ้าโพกศีรษะ ส่วนผู้ชายเมี่ยนจะสวมเสื้อตัวสั้นกับกางเกงขาก๊วย มีการปักและประดับริมผ้าหรือปักลวดลายงดงามเป็นกระเปาะ สำหรับเครื่องประดับนั้นจะนิยมสวมเครื่องเงินเป็นกำไลคอและมีสร้อยระย้าห้อยลงด้านหลังฝีมือการทำเครื่องเงินของชาวเมี่ยนนั้นเป็นที่เลื่องลือในหมู่ชาวเผ่าต่างดงมาก

อาข่า หรือ อีเก้อ เดิมทีอาข่าตั้งรกรากอยู่เหนือของแม่น้ำกกในจังหวัดเชียงรายเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีอาข่าอาศัยอยู่ในหลายจังหวัดเช่น เชียงราย เชียงใหม่ ตาก ลำปาง และแพร่

การแต่งกาย เมื่อสาวอาข่าแต่งตัวครบเครื่องจะสวยงามตะลึงลานตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า เครื่องแต่งกายของหญิงอาข่าประกอบด้วยหมวกที่ประดับและตกแต่งเต็มที่ด้วยเหรียญและเครื่องเงิน เสื้อตัวสั้นที่ปะด้วยเศษผ้าชิ้นเล็กชิ้นน้อย หลากสีที่ด้านหลัง ซึ่งสวมคลุมทับกระโปรงสั้นเหนือเข่า มีผ้าคาดเอวซึ่งแต่งชายงดงาม และรัดน่องที่ปะและตกแต่งลวดลายสวยงามคล้ายด้านหลังเสื้อ ส่วนผู้ชายอาข่าจะสวมเสื้อคอกลม แขนยาว ผ่าหน้า ซึ่งมีรายละเอียดของแบบและการประดับประดาหลากหลาย ใช้ลวดลายและสีเช่นเดียวกับเสื้อสตรี ส่วนกางเกงขาก๊วยไม่มีการตกแต่ง ในบางโอกาสจะใช้ผ้าโพกศีรษะสีดำ พันอย่างเรียบร้อยแน่นหนาจนถอดและสวมได้คล้ายหมวกเครื่องประดับนั้นส่วนใหญ่จะถูกเย็บติดกับเสื้อผ้า แต่ก็ยังนิยมสวมเครื่องเงินเป็นกำไลคอและข้อมือรวมทั้งนิยมประดับหมวกด้วยเครื่องเงิน

ผ้าพื้นบ้านภาคเหนือ ผ้าที่ทอในบริเวณภาคเหนือหรือล้านนา ปัจจุบันคือบริเวณภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน จนถึงดินแดนบางส่วนของประเทศพม่า ประเทศจีน และประเทศลาว

จากประวัติศาสตร์และลักษณะภูมิประเทศ ทำให้ภาคเหนือเป็นดินแดนที่มีชนบประเพณี วัฒนธรรมเป็นของตนเอง โดยเฉพาะกลุ่มไทยวนหรือโยนก ปัจจุบันเรียกตนเองว่า “คนเมือง” แต่เดิมมักเรียก “ลาวพุงดำ” เพราะนิยมสีกลายตามบริเวณต้นขาและหน้าท้อง ไทยวนเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ไทลื้อเป็นอีกกลุ่มชนหนึ่งที่มีจำนวนมากรองจากไทยวน ไทลื้อตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณจังหวัดเชียงราย พะเยา และน่าน นอกจากนี้ยังมีชนกลุ่มน้อย เช่น ลัวะ กะเหรี่ยง ไทใหญ่ มอญ ตลอดจนไปจนถึงชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ เช่น แม้ว มูเซอ อีเก้อ เข่า ลีซอ กระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ ของภาคเหนือ

กลุ่มคนไทยวนในอดีตมีวัฒนธรรมการใช้ผ้าเป็นของตนเอง ตั้งแต่การทอ การสร้างลวดลาย จนถึงการนุ่งห่ม เช่น ผู้ชายจะนุ่งห่มครั้งจนถึงโคนขาเพื่ออวดลายสักตั้งแต่เหนือเข่าขึ้นไป จนถึงโคนขา ไม่สวมเสื้อแต่มีผ้าห้อยไหล่ ชนชั้นสูงจะสวมเสื้อ มีผ้าพันเอง ผู้หญิงนุ่งซิ่นลายขวาง ลำตัว มีเชิงเป็นลวดลาย ไม่สวมเสื้อแต่มีผ้ารัดอก มักเกล้าผมมวยไว้กลางศีรษะแล้วปักปิ่นหรือเสียบดอกไม้ การแต่งกายเช่นนี้ยังปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังวิหารหลายแห่ง เช่น จิตรกรรมฝาผนังวิหารลายคำ วัดพระสิงห์ห้วยหมากวิหาร ตำบลพระสิงห์ เชียงใหม่ประมาณ พ.ศ. 2406 จิตรกรรมฝาผนังวิหารวัดบวกรกรกหลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เขียนเมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ 25

ผ้าพื้นบ้านภาคเหนือที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นที่สุดคือ ผ้าไทยวน ผ้าไทลื้อ ผ้าของกลุ่มชนทั้งสอง ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องนอน และเครื่องบูชาตามความเชื่อที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะผ้าซิ่น ผ้าผู้หญิงของกลุ่มไทยวนและไทลื้อมีส่วนประกอบคล้ายคลึงกัน แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. หัวซิ่น ส่วนที่อยู่ติดกับเอว มักใช้ผ้าพื้นสีขาว สีแดง หรือสีดำต่อกับตัวซิ่นเพื่อให้ซิ่นยาวพอดีกับความสูงของผู้นุ่ง และช่วยให้ใช้ได้คงทน เพราะเป็นชายพกต้องขมวดเหน็บเอวบ่อยๆ
2. ตัวซิ่น ส่วนกลางของซิ่น กว้างตามความกว้างของพื้ม ทำให้ลายผ้าขวางลำตัว มักทอเป็นริ้วๆ มีสีต่างๆ กัน เช่น ริ้วเหลืองพื้นดำ หรือทอขกเป็นตาสี่เหลี่ยม หรือทอเป็นลายเล็กๆ
3. ดินซิ่น ส่วนล่างสุด อาจเป็นสีแดง สีดำ หรือทอลายจกเรียก ซิ่นดินจก ชาวไทยวนนิยมทอดินจกแคบ เช่น ซิ่นดินจกแม่แจ่ม บริเวณอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มักทอลายสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดอยู่ตรงกลาง เชิงล่างสุดเป็นสีแดง ซิ่นดินจกของคหบดีหรือเจ้านายมักสอดคั่นเงินหรือคั่นทองให้สวยงามยิ่งขึ้น

การนุ่งซิ่นและห่มสไบเป็นการแต่งกายที่แพร่หลายในกลุ่มผู้หญิงชาวเหนือแทบทุกกลุ่ม แต่รูปแบบของซิ่นจะแตกต่างกันตามคตินิยมของแต่ละกลุ่ม เช่น ชาวไทลื้อในบริเวณจังหวัด

เจียงราย พะเยา และน่าน โดยเฉพาะกลุ่มไทลื้อ จังหวัดน่าน มีแบบแผนการทอผ้าชิ้นและการสร้างลวดลายที่สำคัญ 3 ประเภท คือ

1. ลายล้วงหรือเกาะ คือ การสร้างลายด้วยวิธีล้วงด้วยมือ คือใช้เส้นด้ายสีต่างๆ สอดลงไป在线ด้ายยืนตามจังหวะที่กำหนดให้เป็นลายคล้ายการสานขัด จากนั้นจะใช้ฟืมกระแทกเส้นด้ายให้สนิทเป็นเนื้อเดียวกัน ผ้าลายล้วงที่มีชื่อเสียงคือ ผ้าลายน้ำไหล หรือ ผ้าลายน้ำไหลเมืองน่าน ซึ่งเกิดจากการล้วงให้ลายต่อกันเป็นทางยาว เว้นระยะเป็นช่วงๆ คล้ายคลื่น นอกจากผ้าลายล้วงยังมีลายอื่นๆ ที่เรียกชื่อตามลักษณะลาย เช่น ลายใบมิด หรือลายมิด โคน เป็นลายที่เกิดจากการล้วงสอดสีด้ายหลายๆ สีให้ห่างกันเป็นช่วงๆ เหมือนใบมิดบางๆ ลายจรวดมีลักษณะคล้ายจรวดกำลังพุ่ง ลายน้ำไหลสายรุ้งเป็นลายที่พัฒนามาจากลายน้ำไหลโดยค้นด้วยการสอดสี ลายใส่ปลา เป็นลายที่มีหลายสีคล้ายสีรุ้ง แล้วค้นด้วยการเก็บมุขชนิดต่างๆ เช่น มุขลายดอกหมาก มุขข้าวลิบ ลายกำปู้งหรือลายแมงมุม พัฒนาการนำลายน้ำไหลมาต่อกันตรงกลาง เดิมลายเล็กๆ โดยรอบเป็นขาคคล้ายแมงมุม ต่อมาพัฒนาเป็นลายอื่นๆ ได้อีกมาก เช่น ลายดอกไม้ ลายปู ลวดลายที่เกิดขึ้นนี้ล้วนมาจากกรรมวิธีในการล้วงทั้งสิ้น หากแต่ละลายจะดัดแปลงปสมกับกรรมวิธีอื่นเพื่อให้ได้ลวดลายที่ต่างกันอย่าง

2. ลายเก็บมุข คือ การสร้างลวดลายด้วยการทอคล้ายกับการเก็บจิดของอีสาน ไม่ได้ล้วงด้วยมือ แต่จะเก็บลายด้วยไม้ไผ่เหลากลมปลายไม้แหลม เมื่อเก็บลายเสร็จแล้วจะสอดเส้นด้ายด้วยไม้เก็บลายชนิดต่างๆ ตามแม่ลายที่จะเก็บ ลายชนิดนี้เรียกชื่อต่างกันไปตามความนิยมท้องถิ่น

3. ลายคาดก่าน หรือ มัดก่าน คือการสร้างลวดลายที่ใช้กรรมวิธีเช่นเดียวกับลายมัดหมี่ การคาด(มัด) ก่อนย้อมจะเป็นตัวกำหนดขนาดของลาย คล้ายลายมัดหมี่ ลายคาดก่านมักประดิษฐ์เป็นลวดลายเล็กๆ ไม่พัฒนาลวดลายเหมือนลายน้ำไหล

กรรมวิธีในการทอผ้าให้เป็นลวดลายประเภทต่างๆ เหล่านี้ ได้นำมาใช้กับผ้าทอที่ต้องการใช้สอยในลักษณะที่ต่างกันไป โดยเฉพาะชิ้นไทลื้อเมืองน่าน หรือ ชิ้นน่าน มีลวดลายและสีแดง เพราะทอด้วยไหมเป็นริ้วใหญ่ๆ สลับสีประมาณสามหรือสี่สี ส่วนดินชิ้นมีสีแดงเป็นแถบใหญ่ ถัดขึ้นไปเป็นสีน้ำเงินหรือม่วงเข้มค้นด้วยดินเงินหรือดินทอง หรือไหมคำสลับเพื่อให้เกิดความวาวระยับ บางทีแต่ละช่วงจะค้นด้วยลวดลายให้ดูงดงามยิ่งขึ้น เรียกต่างออกไปตามลักษณะของลาย เช่น ชิ้นป้อง ชิ้นตาเหลี่ยม ชิ้นล้วง ชิ้นลายน้ำไหล

นอกจากนี้ชิ้นชนิดต่างๆ และกรรมวิธีในการสร้างลวดลายประเภทต่างๆ ตามลักษณะพื้นบ้านแล้ว ยังมีผ้าชนิดต่างๆ ที่มีความงดงามสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยอีกหลายชนิด เช่น ผ้าแหลบ หรือผ้าหลบ หรือผ้าปูที่นอน ที่นิยมทอเป็นลายทั้งผืนหรือลายเฉพาะบางส่วน เช่น เชิงทอ

เป็นรูปสัตว์ เช่น ม้า ช้าง หรือดอกไม้เรียงเป็นแถว เชิงล่างปล่อยเส้นฝ้ายลู่หรือถักเป็นเส้นตาข่าย เพื่อความสวยงาม

ผ้าหลบหรือผ้าห่มนี้มักทอเป็นลวดลายเรขาคณิตคล้ายลายจิด ส่วนมากจะทอเป็นพื้นเล็ก ๆ หน้าแคบ เพื่อความสะดวกในการทอ ก่อน แล้วจึงเย็บผนึกต่อกันเป็นผืน คล้ายกับผ้าห่มหรือผ้าห่มไหล่ของชาวลาว แต่ผ้าหลบนิยมทอด้วยสีแดงและดำ ผ้าหลบปละผ้าเก็บมุกที่ใช้การประดิษฐ์ลวดลายด้วยวิธีการนี้ ปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้ประโยชน์อย่างอื่นด้วย

นอกเหนือจากการทอผ้าของกลุ่มชนเชื้อสายไทยวนและไทลื้อที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นดังกล่าวแล้ว ในบริเวณภาคเหนือยังมีผ้าที่มีลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งคือ ผ้าย้อมครามหรือสีกรมท่า ย้อมจากต้นครามหรือต้นห้อม เรียก ผ้าหม้อห้อม ใช้สำหรับตัดเย็บเป็นเสื้อและกางเกง ทำกันมากที่ตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

การนุ่งซิ่นและการแต่งกายของชาวล้านนาในอดีตนั้น ปรากฏหลักฐานอยู่ในภาพจิตรกรรมฝาผนังหลายแห่ง แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท คือ การแต่งกายของชนชั้นสูง และการแต่งกายของสามัญชน การแต่งกายของกษัตริย์ เจ้านายชั้นสูง จะเลียนแบบการแต่งกายของกษัตริย์พม่า โดยเฉพาะภาพจิตรกรรมฝาผนังวิหารลายคำ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ แสดงให้เห็นภาพเจ้าชายและข้าราชการชั้นสูงนุ่งผ้าแบบโจงกระเบนหยักครึ่งกลมสูงขึ้นไปจนเห็นรอยสักที่ขา ตั้งแต่เข้าขึ้นไปจนถึงต้นขาคล้ายสนับเพลาหรือกางเกง ไม่สวมเสื้อ แต่มีผ้าคล้องคอ ห้อยไหล่ หากสวมเสื้อจะสวมเสื้อคอปิด แขนกระบอก มีทั้งที่โพกผ้าและไม่โพกผ้า ไว้จุก และทำผมเกล้าโน้มมาข้างหน้าอย่างมอญ ส่วนผู้ชายทั่วไปตัดผมเกรียนไล่ขึ้นไปจนถึงกลางศีรษะ แล้วจึงปล่อยผมยาวเป็นแผงอยู่กลางศีรษะ

สตรีชั้นสูงนั้น บางแห่งแต่งกายอย่างชาวกรุงเทพฯ นุ่งซิ่นยาวกรอมเท้า ลายขวางลำตัว ดินจก ไม่สวมหมวกก็เกล้าผมมวยไว้กลางศีรษะ มีรัดเกล้า ปักปิ่น

สำหรับการแต่งกายของชาวบ้านทั่วไปนั้น ผู้ชายจะนุ่งหยักครึ่งสูงถึงโคนขาจนเห็นรอยสักที่ขา มีผ้าคาดเอวปล่อยชายห้อยไว้ข้างหน้า บางคนสวมหมวก คงจะเป็นผู้ดีหรือคหบดีที่เริ่มรับอิทธิพลตะวันตกเข้ามาแล้ว

ส่วนหญิงชาวบ้านทั่วไปที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังหลายแห่งในภาคเหนือ มีรูปแบบของการใช้เครื่องนุ่งห่มที่คล้ายคลึงกันคือ นุ่งซิ่นยาวกรอมเท้า ลายขวางลำตัว มักเป็นซิ่นสีพื้นมีลายสีเข้ม เช่น สีแดง สีส้ม และสีดำเป็นลายขวางสลับเป็นริ้วขวางลำตัว ที่เชิงซิ่นมีทั้งที่เป็นแถบสีส้ม สีแดง เป็นแถบใหญ่ๆ ไม่มีลวดลาย ส่วนที่มีลวดลายจากแบบที่เรียกว่าดินจกนั้น จะมีเฉพาะสตรีที่มีฐานะและสตรีชั้นสูงเป็ส่วนใหญ่ ผู้หญิงมักไม่สวมเสื้อ แต่มีผ้ารัดคอหรือห่มสไบเฉียง หรือใช้ผ้าคล้องคอห้อยสองชายลงมาข้างหน้า สิบบุหรี ไชโยมวน โด แต่ก็มีในบางแห่ง เช่น

จิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน แสดงให้เห็นหญิงสาวผู้ดีสวมเสื้อแขนยาว คล้ายเสื้อคลุมสวมทับเสื้อชั้นในอีกทีหนึ่ง คงเป็นการแต่งกายที่รับแบบอย่างมาจากตะวันตก ทรงผมนิยมไว้ผมยาวเกล้าสูงเป็นมวยไว้กลางศีรษะ รัศมีเกี่ยวมีปีก บางทีคัดจอนผมยาวงอน สตรีชั้นสูงนิยมนุ่งซิ่นไหม ลายขวางสอดคั่นเงินคั่นทอง เชิงซิ่นเป็นลวดลายจก แต่ถ้าเป็น โอกาสพิเศษจะนุ่งตีนจก ส่วนการสวมเสื้อแทนผ้ารัดอกหรือผ้าสไบคงเกิดขึ้นภายหลังตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นอกจากการทอผ้าเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มแล้ว ในภาคเหนือยังทอผ้าสำหรับใช้สอยอีกหลายอย่าง เช่น ผ้าหอบ ผ้าแซงแดง ผ้าแซงดำ ผ้าเหล็ก ผ้ากึ่ง ผ้ามุ้ง ผ้าขาวม้า ผ้าล้อ ผ้าปกหัวนาค ย่าม ผ้าห่ม ฯลฯ

ผ้าพื้นบ้านภาคเหนืออีกประเภทหนึ่งเป็นผ้าที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ขนบประเพณีของกลุ่มชน เช่น ผ้าสำหรับนุ่งห่มหรือใช้ในงานทำบุญ งานนักขัตฤกษ์ ได้แก่ ตุ่ง หรือธงที่ใช้ในประเพณีต่างๆ เช่น ตุ่งใจ ตุ่งสามหาง

ปัจจุบันการทอผ้าพื้นบ้านในภาคเหนือยังทอกันอยู่ในหลายท้องถิ่น เช่น ในบริเวณอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน อำเภอสันกำแพง อำเภอแม่แตง อำเภอแม่สาย อำเภอฮอด อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และในหลายอำเภอของจังหวัดลำปาง โดยเฉพาะผ้าฝ้ายทอมือของบ้านไร่ไผ่งาม ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาจากกรรมวิธีพื้นบ้านโบราณหลายอย่าง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มทอผ้าอีกหลายกลุ่มกระจายอยู่หลายจังหวัด เช่น กลุ่มทอผ้าอำเภอลอง จังหวัดแพร่ กลุ่มทอผ้าไทลื้อ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ผ้าพื้นเมืองภาคเหนืออีกประเภทหนึ่ง คือ ผ้าทอมือกลุ่มน้อย เช่น ผ้าทอของชาวกะเหรี่ยง ไทใหญ่ และผ้าทอของชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น ม้ง เย้า มูเซอ ผ้าทอเหล่านี้จะมีรูปแบบและกรรมวิธีในการทอที่แตกต่างกันไป ตามคตินิยมและขนบประเพณีที่สืบทอดกันมาในกลุ่มของตน เช่น ผ้ากะเหรี่ยง นิยมทอลายขวางเป็นชั้นเล็กๆ สีแดงและดำ เมื่อนำมาทอเครื่องนุ่งห่มจะเย็บต่อกันจนมีขนาดตามความต้องการ ส่วนชาวไทยภูเขานั้นมีกรรมวิธีในการทอผ้าต่างออกไป มักหน้าแคบ ตกแต่งเป็นลวดลายด้วยการปัก ประดับเครื่องเงิน ลูกบิด เพื่อเพิ่มสีสันให้งดงามยิ่งขึ้น

ผ้าหม้อฮ่อม เป็นคำในภาษาพื้นเมืองเหนือมาจากการรวมคำ 2 คำคือคำว่า “หม้อ” และคำว่า “ฮ่อม” เข้าไว้ด้วยกัน โดยหม้อเป็นภาชนะอย่างหนึ่งที่ใช้ในการบรรจุน้ำหรือของเหลวต่างๆ มีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ส่วนฮ่อมนั้นเป็นพืชล้มลุกชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านนำเอาลำต้นและใบมาหมักในน้ำตามกรรมวิธีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ จะให้น้ำเป็นสีกรมท่า และได้สีที่จะนำมาใช้ในการย้อมผ้าขาว ให้เป็นสีกรมท่าที่เรียกกันว่า “ผ้าหม้อฮ่อม”

ผ้าหม้อฮ่อม เป็นชื่อผ้าย้อมพื้นเมืองสีกรมท่าที่สร้างชื่อเสียงให้กับเมืองแพร่มานานแล้ว ในอดีตผ้าหม้อฮ่อมเป็นผ้าฝ้ายทอมือ ที่นำดอกฝ้ายขาวมาทำเป็นเส้นใยแล้วทอด้วยกี่พื้นเมือง

เป็นผ้าพื้นสีขาว หลังจากนั้นจึงนำไปตัดเย็บให้เป็นเสื้อแบบต่าง ๆ กางเกงเดี่ยวสะดอ จากนั้นนำมา ย้อมในน้ำส้ม ที่ได้จากการหมักต้นส้มเอาไว้ในหม้อในปัจจุบันมีการทอผ้าด้วยกี่แบบพื้นเมือง น้อยลงทำให้ผ้าทอมีราคาแพง ในการตัดเย็บเสื้อผ้าหม้อส้มจึงมีการใช้ผ้าดิบจากโรงงานตัดเย็บ ย้อมด้วยน้ำส้มธรรมชาติหรือสีหม้อส้มวิทยาศาสตร์

ผ้าหม้อส้มเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวเมืองแพร่ซึ่งจะเห็นได้ จากชุดการแต่งกายพื้นเมืองของชาวแพร่จะนิยมสวมใส่เสื้อผ้าหม้อส้มโดยการแต่งกายของชายนั้น นิยมสวมเสื้อหม้อส้มคอกลม แขนสั้น ผ่าอกติดกระดุมหรือใช้สายมัด ลักษณะคล้ายเสื้อกุยเฮงของ ชาวจีน และกางเกงหม้อส้มขาก้วย ใช้ผ้าขาวม้ามัดเอว

ส่วนการแต่งกายพื้นเมืองของผู้หญิงเป็นเสื้อผ้าหม้อส้มคอกลมแขนยาวทรงกระบอก ผ่าอกติดกระดุม และสวมผ้าถุงที่มีชื่อเรียกว่า “ซิ่นແຮ່” ซึ่งเป็นพื้นสีดำมีแถบสีแดงคาดบริเวณใกล้ เเชิงผ้า ชาวพื้นเมืองต่าง ๆ ในภาคเหนือตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันนิยมใช้เสื้อผ้าหม้อส้มที่มาจากแพร่ และถ้าพูดถึงหม้อส้มแท้ต้องเป็นหม้อส้มแพร่เท่านั้น ชื่อเสียงของผ้าหม้อส้มเมืองแพร่เป็นที่ ยอมรับกันโดยทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากมีคุณภาพ ความคงทนของเนื้อผ้าและสีหม้อส้มที่ใช้ย้อมผ้า ตลอดจนรูปแบบเรียบง่ายสะดวกต่อการสวมใส่ได้ในหลายโอกาส

ในปัจจุบันแหล่งผลิตเสื้อผ้าหม้อส้มที่บ้านทุ่งโฮ้ง ตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมืองแพร่ เป็น แหล่งผลิตที่ใหญ่ที่สุดและมีชื่อเสียงที่สุดประวัติของบ้านทุ่งโฮ้ง ตามคำบอกเล่าของคนแก่ใน หมู่บ้าน เล่าว่าบ้านทุ่งโฮ้งเป็นหมู่บ้านของชาวไทพวนที่ถูกกวาดต้อน และอพยพมาจากแขวงเชียง ขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อประมาณ พ.ศ. 2340 – 2350 โดยคนกลุ่มแรกได้ เดินทางมาถึงเมืองแพร่และได้ตั้งบ้านเรือนอยู่นอกกำแพงเมืองแพร่ ทางทิศเหนือด้านประตูเฉียงมา ต่อมาจึงได้ย้ายจากที่เดิม มาตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่บริเวณที่เป็นตั้งบ้านทุ่งโฮ้งได้ในปัจจุบัน และอยู่กัน เรื่อยมา จนประมาณ พ.ศ. 2360 – 2380 จึงมีกลุ่มไทพวนกลุ่มใหม่อพยพเข้ามาและตั้งหมู่บ้านห่าง จากเดิมประมาณ 200 เมตร เป็นหมู่บ้านทุ่งโฮ้งเหนือในปัจจุบัน

ผู้ที่เข้ามาอาศัยอยู่เหล่านี้มีอาชีพทางการตีเหล็ก โดยมีเตาตีเหล็กกันแทบทุก หลังคาเรือน ชาวบ้านที่ตีเหล็กมาเป็นเวลานาน ได้ตีเหล็กจน “ทั่ง” ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้รองรับการตี เหล็กกลิ้งกร้อนกลิ้งเป็นแฉ่งซึ่งภาษาไทพวนเรียกว่า “โห่ง” จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านทั่งโฮ้ง และ ต่อมาได้เรียกเสียงเพี้ยนไปเป็นทุ่งโฮ้ง และทางการได้เขียนเป็นทุ่งโฮ้ง ซึ่งเป็นชื่อของหมู่บ้านใน ปัจจุบันส่วนอาชีพการตีเหล็กได้เลิกไปประมาณปี พ.ศ. 2450 – 2460 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่บริษัทอิส เซียติกเข้ามาทำไม้ในภาคเหนือ ชาวบ้านทุ่งโฮ้งจึงได้ไปรับจ้างในการชักลากซุงโดยใช้ ล้อเวียน เทียมด้วยควายไปชักลาก ชาวไทพวนทุ่งโฮ้งยังคงสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนหลาย อย่างมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีกำฟ้า แหล่งผลิตเสื้อผ้าหม้อส้มในเมืองแพร่ ผ้าหม้อส้มใน

เมืองแพรมีแหล่งผลิตที่สำคัญ 3 แหล่งใหญ่ ๆ ดังนี้ บ้านพระหลวง ตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น บ้านเวียงทอง ตำบลเวียงทอง อำเภอสูงเม่น บ้านทุ่งโฮ้ง ตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมืองแพร์ การย้อมผ้าด้วยหม้ออ้อม เพื่อใช้ตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่มสำหรับสวมใส่จึงเป็นที่มาของผ้าหม้ออ้อมในปัจจุบัน วัตถุดิบที่ใช้ในการทำผ้าหม้ออ้อมแบบโบราณ ใช้วัตถุดิบสำคัญ 2 อย่างดังนี้ คือ ต้นครามหรือต้นอ้อม น้ำค้างจากจิ้งเถ้า แหล่งผลิตเสื้อผ้าหม้ออ้อมในเมืองแพร์ ผ้าหม้ออ้อมในเมืองแพรมีแหล่งผลิตที่สำคัญ 3 แหล่งใหญ่ ๆ ดังนี้ บ้านพระหลวง ตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น บ้านเวียงทอง ตำบลเวียงทอง อำเภอสูงเม่น บ้านทุ่งโฮ้ง ตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมืองแพร์ การย้อมผ้าด้วยหม้ออ้อม เพื่อใช้ตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่มสำหรับสวมใส่จึงเป็นที่มาของผ้าหม้ออ้อมในปัจจุบัน วัตถุดิบที่ใช้ในการทำผ้าหม้ออ้อมแบบโบราณ ใช้วัตถุดิบสำคัญ 2 อย่างดังนี้ คือ ต้นครามหรือต้นอ้อม น้ำค้างจากจิ้งเถ้า แหล่งผลิตเสื้อผ้าหม้ออ้อมในเมืองแพร์ ผ้าหม้ออ้อมในเมืองแพรมีแหล่งผลิตที่สำคัญ 3 แหล่งใหญ่ ๆ ดังนี้ บ้านพระหลวง ตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น บ้านเวียงทอง ตำบลเวียงทอง อำเภอสูงเม่น บ้านทุ่งโฮ้ง ตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมืองแพร์ การย้อมผ้าด้วยหม้ออ้อม เพื่อใช้ตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่มสำหรับสวมใส่จึงเป็นที่มาของผ้าหม้ออ้อมในปัจจุบัน วัตถุดิบที่ใช้ในการทำผ้าหม้ออ้อมแบบโบราณ ใช้วัตถุดิบสำคัญ 2 อย่างดังนี้ คือ ต้นครามหรือต้นอ้อม น้ำค้างจากจิ้งเถ้า

ขั้นตอน ผ้าฝ้ายทอมือ หรือผ้าดิบ สำหรับตัดเย็บเสื้อ กางเกงแล้วนำมาย้อมด้วยน้ำอ้อม ต้นครามหรือต้นอ้อม เพื่อสกัดให้ได้สีสำหรับการย้อมผ้า โดยใช้วิธีการหมักให้เป็นน้ำอ้อม น้ำค้าง โดยใช้จิ้งเถ้าเป็นส่วนผสมของสีอ้อมที่ได้จากต้นอ้อม หม้อโอ่งขนาดใหญ่ สำหรับการหมักอ้อม สำหรับย้อมผ้า ถึงแช่จิ้งเถ้าและหมอน้ำค้าง สำหรับแช่จิ้งเถ้าทำเป็นน้ำค้างเพื่อใช้ผสมสีอ้อม หม้อโอ่งขนาดใหญ่ สำหรับการย้อมผ้า ตระกร้าตาห่างๆ ครอบปากหม้อโอ่งสำหรับใส่ผ้าที่จะย้อม ถูมือเป็นเครื่องมือสมัยใหม่ที่ใช้ป้องกันไม่ให้สีคำติดมือ ในอดีตผู้ที่มีอาชีพย้อมผ้าจะใช้มือกลับผ้าที่ย้อมอ้อม การย้อมที่ไม่สวมถุงมือทำให้มือของผู้ที่มีอาชีพนี้ติดสีอ้อม ราวตากผ้าสำหรับตากผ้าที่ได้ทำการย้อมแล้วให้แห้ง

กรรมวิธี ตัดเย็บผ้าทอหรือผ้าดิบให้เป็นเสื้อกางเกงตามขนาดที่ต้องการให้เรียบร้อย จะได้เสื้อ กางเกง สีขาวที่จะนำไปย้อมอ้อม โดยนำผ้าเหล่านี้ไปแช่น้ำธรรมดาเป็นเวลา 1 – 2 คืน แล้วนำขึ้นจากน้ำมาผึ่งให้หมาดๆ เตรียมผ้าที่จะย้อมโดยนำตระกร้าตาห่าง ๆ มาวางที่ปากหม้อโอ่ง นำผ้าลงย้อม โดยใส่ลงในตระกร้าตาห่างๆ สวมถุงมือแล้วขยำผ้าให้สีย้อมติดให้ทั่ว นำผ้าที่ย้อมอ้อมจนทั่วแล้วไปผึ่งแดดจนแห้ง แล้วย้อมซ้ำอีก 5 ครั้ง เมื่อได้สีที่ย้อมติดดีติดทั่วผืน ให้มีความทนทาน ควรนำไปตากแดดจนแห้ง หลังจากการย้อมครั้งสุดท้าย เสื้อ กางเกง แห้งดีแล้ว ชักน้ำครั้งสุดท้าย แล้วลงแป้งข้าวเจ้าในเสื้อกางเกงผ้าหม้ออ้อม เพื่อรีดให้เรียบได้ง่าย ๆ ก่อนนำไปพับและมัดเป็นมัดๆ เตรียมบรรจุถุงพลาสติก พร้อมทั้งจะส่งให้กับพ่อค้าที่รับไปจำหน่าย

ในปัจจุบันการตัดเย็บเสื้อผ้าหม้อฮ่อม นับได้ว่าสร้างงานและทำรายได้ ให้กับชาวบ้าน
 ทุ่ง โธ่งเป็นอย่างมาก ทำให้หมู่บ้านนี้ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีบ้านทุ่งโธ่งได้เป็นเขต
 ศูนย์กลางแห่งหนึ่งของจังหวัดแพร่ ซึ่งมีร้านตัดเย็บเสื้อผ้าหม้อฮ่อมตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละ
 ร้านต่างก็มีเครื่องหมายและชื่อร้านแตกต่างกันออกไป ส่วนในด้านรูปแบบ ได้มีการปรับปรุงเสื้อผ้า
 หม้อฮ่อมให้มีแบบที่แตกต่างไปจากเดิมตามความต้องการของตลาดผู้บริโภค ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าฟารี
 เสื้อคอเชิร์ต มีทั้งที่เป็นแบบแขนสั้นและแขนยาว เป็นต้น

ดินจกหม้อฮ่อม การพัฒนางานทอผ้าพื้นเมือง โดยเฉพาะดินจกในจังหวัดแพร่
 ในขณะนี้มีการพัฒนาผ้าดินจกที่ใช้เส้นใยฝ้ายแท้ๆ ย้อมด้วยส้อม และสีธรรมชาติที่ได้จากเปลือก
 ของต้นไม้หลายชนิด ถึงแม้ลวดลายยังไม่เข้าขั้น แต่ก็เคยได้รางวัลประเภทความคิดสร้างสรรค์
 มาแล้ว หากการทอผ้าดินจกหม้อฮ่อมนำโดย นางรัตนา เรือนศักดิ์ จากกลุ่มอาชีพบ้านน้ำริด ตำบล
 น้ำริด อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ได้รับการพัฒนาลวดลายอย่างในอำเภอทอง ผ้าจกหม้อฮ่อมก็
 จะสวยงามและมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอีกแห่งของจังหวัดแพร่ สีคราม ได้จากส้อม สีน้ำตาลอ่อน
 ได้จากเปลือกต้นลำไย เปลือกต้นสะเดา เปลือกต้นประคู้ สีน้ำตาลอมส้ม ได้จากเปลือกต้นกระท้อน
 และสีเสียด

การแต่งกายประจำภาคกลาง

ภาษาภาคกลาง ส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยกลางที่เป็นภาษาราชการ ยกเว้นคนบางกลุ่มที่มี
 บรรพบุรุษเป็นชาวจีน ชาวมอญหรือชาวลาวพวน ซึ่งมีสำเนียงภาษาที่แตกต่างออกไป การแต่งกาย
 ภาคกลาง การแต่งกายในชีวิตประจำวันทั่วไป ชายหนุ่มกางเกงครึ่งน่อง สวมเสื้อแขนสั้น คาด
 ผ้าขาวม้า ส่วนหญิง จะนุ่งซิ่นยาว สวมเสื้อแขนสั้นหรือยาว

ลักษณะการแต่งกาย ผู้ชาย สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง นิยมสวม
 ใ้ใส่โจงกระเบนสวมเสื้อสีขาว ติดกระดุม 5 เม็ด ที่เรียกว่า "ราชประแตน" ไว้ผมสั้นข้างๆตัดเกรียน
 ถึงหนังศีรษะข้างบนหัวแสกกลาง ผู้หญิง สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง นิยมสวม
 ใ้ใส่ผ้าซิ่นยาวครึ่งแข้ง ห่มสไบเฉียงตามสมัยอยุธยา ทรงผมเกล้าเป็นมวย และสวมใ้ใส่เครื่องประดับ
 เพื่อความสวยงาม

การแต่งกายประจำภาคตะวันออก

ในภาคตะวันออกการแต่งกายมีลักษณะเช่นเดียวกับคนภาคกลางเดิมที่ภาคนี้เรียกรวม
 กับคนภาคกลาง แต่เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศซึ่งต่างไปจากภาคกลางผลิตผลและภูมิอากาศ
 คล้ายคลึงกับภาคใต้จึงมีลักษณะเด่นชัดของตนเองที่แยกออกไปได้

ชุดไทย ร.5 - ตัวเสื้อเป็นผ้าลูกไม้เนื้อนุ่ม เอวใ้ใส่ลวดลายระบายสวยงามทั้งรอบคอและ
 ปลายแขนเสื้อ แขนตุ๊กตาติดกระดุมด้านหลังสวมใ้ใส่สไบ โจงกระเบนผ้าตราดลายไทยสอดคั่น

เด็กหญิงในสมัยนี้ นุ่งโจงกระเบนเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ไม่สวมเสื้อเวลาออกงานจึงสวมเสื้อคอติด ลูกไม้ที่เรียกว่า เสื้อคอกระเช้า เวลาแต่งตัวเต็มทีนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อแขนยาวคอปิดแต่งด้วย ผ้าลูกไม้งดงาม สวมถุงเท้า รองเท้า เจ้านายที่ทรงพระเยาว์ ทรงฉลองพระองค์แขนยาว พองและทรง เครื่องประดับมาก ยังคงนิยมไว้ผมจุก เมื่อตัดจุกแล้วจึงเริ่มไว้ผมยาว ได้กล่าวไว้แล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่มีพระราชประสงค์จะให้ชาวต่างประเทศดูหมิ่นเหยียดหยามคนไทยว่าแต่งกายเหมือนคนป่า จึงทรงกวดขันเรื่องนี้มากถึงกับโปรดให้ออกประกาศ 2 ฉบับ ใช้บังคับราษฎร ฉบับแรก คือ ประกาศห้ามคนแต่งตัวไม่สมควร มิให้ไปมาในพระราชฐานที่เสด็จออก โดยห้ามผู้ใหญ่ทั้งชายหญิงสวมแต่เสื้อชั้นในหรือไม่สวมเสื้อเลย หรือนุ่งกางเกงขาสั้นเหนือเข่า หรือนุ่งผ้าหยักครึ่งไม่ปิดเข่าหรือนุ่งโสร่ง หรือสวมรองเท้าไม่มีถุงเท้า ไม่ว่าจะรองเท้าชนิดใด ๆ หรือสวมรองเท้าสลิปเปอร์ ตลอดจนเด็กที่เปลือยกายเข้ามาในบริเวณพระราชวังชั้นนอกด้านหน้ากับบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ยกเว้นคนทำงานขนของก่อสร้าง กวาดล้าง ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนหรือพาเด็กหรือปล่อยเด็กที่แต่งกายไม่สมควรดังกล่าวล่วงเข้ามาในเขตที่กำหนดไว้ให้นายประตูขับไล่ ห้ามปราม ถ้าไม่ฟังให้จับส่งศาลกระทรวงวังตัดสินโทษ ปรับไม่เกินคราวละ 20 บาท หรือขังไว้ใช้การไม่เกินคราวละ 15 วัน หรือทั้งปรับทั้งขังตามควรแก่โทษ ถ้าผู้ทำผิดเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีลงไป บิดามารดาหรือมูลนายหรือผู้เลี้ยงดูเด็กนั้น จะต้องรับโทษแทนทุกประการ ประกาศเมื่อวันที่ 20 มกราคม ร.ศ.117 (พ.ศ.2441) ให้ใช้บังคับตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ ร.ศ.117 เป็นต้นไป

ชุดราชปะแตน - เป็นชุดไทยสำหรับท่านชายแบบทางการใช้ได้กับการใส่เพื่อเข้าร่วมงานพิธีแบบไทย หรือเป็นชุดสำหรับเจ้าบ่าว ในพิธีหมั้นหรือพิธีมงคลสมรส ชุดนี้โดยปกติจะใส่กับโจงกระเบนมิให้เลือก 8 สีด้วยกันตัดเป็นสำเร็จรูปขอบชายยึด

เครื่องแต่งกายของชายไทยในสมัยต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ได้ปรับปรุงตามแบบประเพณีนิยมสากลของชาวตะวันตกเป็นครั้งแรก แต่หลังจากเสด็จประพาสอินเดีย-พม่า ในปี พ.ศ.2414 แล้ว มีพระราชดำริว่า การสวมเสื้อนอกแบบฝรั่งซึ่งต้องมีเสื้อเชิ้ต สวมข้างในแล้วยัง มีผ้าผูกคออีกด้วยนั้น ไม่เหมาะสมกับอากาศร้อนของเมืองไทย จึงโปรดให้ตัดแปลงเป็นเสื้อนอกสีขาวคอปิดติดกระดุมตลอดคอ 5 เม็ด เรียกว่า “เสื้อราชปะแตน” (RajPattern) ซึ่งต่อมาเรียกเพี้ยนไปเป็น “เสื้อราชปะแตน” ซึ่งแปลว่า “แบบหลวง” แต่ยังคงนุ่งผ้าม่วงสีกรมท่าเหมือนเดิม ในสมัยนี้ นิยมสวมหมวกแบบยุโรปหรือหมวกหางนกยูง ถือไม้เท้า ซึ่งมักจะใช้คล้องแขนจึงเรียกว่า “ไม้ถือ” ต่อมาในปี พ.ศ. 2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ทหารนุ่งกางเกงขายาวแทนผ้าม่วงโจงกระเบนสีกรมท่า เป็นผลให้ประชาชนเริ่มนิยมนุ่งกางเกงขายาวและสวมหมวกกะโล่กันขึ้นบ้างในตอนปลายรัชกาล

การแต่งกายของชายทั่วไป ยังคงนิยมแต่งกายตามสบายเช่นเดียวกับสมัยรัชกาลก่อน ๆ คือ นุ่งผ้าลอยชาย มีผ้าขาวม้าหรือผ้าอะไรก็ได้แต่ละบ่าคลุมไหล่หรือคาดพุง ซึ่งคงจะเป็นประเพณีการแต่งกายของคนไทยตามปกติมาแต่โบราณและคาดพุง ไม่นิยมใช้ผ้าตะบ่า การนุ่งลอยชาย คือการเอาผ้าทั้งผืนนั้นมาโอบหลังกะให้ชายผ้าข้างหน้าเท่ากัน แล้วขมวดชายพก ก่อนข้างใหญ่เหน็บแน่นติดตัว แล้วทิ้งชายห้อยลงไปข้างหน้า การนุ่งผ้าลอยชายนี้ บางคนชอบนุ่งได้สะดือ ชายพกที่ค่อนข้างใหญ่นี้เพื่อเก็บกล่องหรือหีบบุหรีที่ตนชอบ ส่วนผ้าคาดพุงไม่ว่าจะเป็นผ้าขาวม้าหรือผ้าส่วนหรือผ้าอะไรผูกเป็น โบเงื่อนกระทก ไว้ข้างหน้า ทิ้งชายผ้าลงมาเล็กน้อย

แนวทางการดำเนินงาน

การแต่งกายของแต่ละภูมิภาค มีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง อีกทั้งมีการพัฒนาต่อเนื่องตามความเชื่อ ความต้องการของแต่ละท้องถิ่น ผ้าและลายบนผืนผ้าสามารถบอกเล่าเรื่องราวความเป็นตัวตนของแต่ละท้องถิ่น ได้เป็นอย่างดี การสืบสานที่ทำให้การแต่งกายและการทอผ้าต่างๆยังคงดำรงอยู่ได้นั้นเพราะส่วนหนึ่งยังอยู่ในวิถีชีวิตของคนปัจจุบัน ดังนั้นแนวทางการดำเนินงานควรเน้นการส่งเสริมให้สืบสานต่อเนื่องในท้องถิ่นและพัฒนาตามศักยภาพ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ท้องถิ่นตั้งแต่ระดับภูมิภาคลงไปเป็นผู้ดำเนินการสืบสานเอกลักษณ์การแต่งกายประจำท้องถิ่น
2. จัดให้มีแผนงาน/กิจกรรมการสืบสานการแต่งกายประจำท้องถิ่นในเทศกาลวันสำคัญต่างๆ
3. ให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่เด็ก เยาวชน คนทั่วไป ให้รับรู้ รับผิดชอบต่อ ความเป็นมาและคุณค่าของเครื่องแต่งกายและผ้าประจำท้องถิ่น
4. จัดแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายแต่ละภูมิภาค ทุกภูมิภาค ให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้มาศึกษาค้นคว้า
5. เปิดช่องทางที่หลากหลายให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการแต่งกายประจำภาค และท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ทั้งการสืบสานและเผยแพร่ อีกทั้งเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อยอดสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักออกแบบและธุรกิจต่อไป

รูปแบบและแนวทางการพัฒนาเอกลักษณ์เครื่องแต่งกายไทยเชิงพาณิชย์

รูปแบบที่ 3 พัฒนาเพื่อต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

เป็นรูปแบบและแนวทางการพัฒนาเอกลักษณ์เครื่องแต่งกายไทยเชิงพาณิชย์ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการตลาด ทั้งตลาดระดับล่างที่เน้นการขายปริมาณมากและตลาดบนที่เน้นการสร้างแบรนด์ของสินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ

จากการศึกษารูปแบบที่ 1 และ 2 ทำให้เห็นว่า ประเทศไทยมีต้นทุนการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์และถือว่าเป็นต้นแบบของการแต่งกายไทย ทั้งของหญิงและชายอยู่แล้ว อีกทั้งยังมีต้นทุนการแต่งกายที่เน้นเอกลักษณ์ท้องถิ่นในทุกภูมิภาค ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมย่อยของแต่ละพื้นที่ สิ่งที่พบจากศึกษาที่สำคัญคือ ในท้องถิ่นมีผ้าที่สวยงามและมีเอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นอยู่เป็นจำนวนมาก สามารถนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มได้ตามต้องการ มีการนำผ้าพื้นเมืองมาตัดเย็บตามแบบนิยมและแบบท้องถิ่นดั้งเดิมออกขายในตลาดบ้านเราเป็นหลัก มีบ้างที่นำไปพัฒนาต่อยอดขายในต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม การออกแบบและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากผ้าพื้นเมืองมีให้เห็นอยู่ทั่วไป ความพยายามในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานเครื่องแต่งกายไทยมีมาอย่างต่อเนื่องไม่เคยหยุด ตัวอย่าง โครงการ กรุงเทพฯ เมืองแฟชั่น ที่ได้มีการดำเนินงานไปบ้างแล้วบางส่วนแต่ก็หยุดชะงักไป ซึ่งในส่วนของผ้าไทยนั้นสามารถดำเนินการต่อเนื่องได้เนื่องจากเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแทบทุกจังหวัด และมีความหลากหลายเพียงพอ หากแต่การพัฒนาต้องอยู่บนฐานของความพึ่งพาตนเองได้ พัฒนาตามศักยภาพและบริบทของไทย

แนวทางการดำเนินการ

1. จัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนา รูปแบบเครื่องแต่งกายที่ยังคงเอกลักษณ์ไทย คุณภาพและลวดลายผ้าไทย ผ้าพื้นเมือง และเทคโนโลยีการผลิตที่ลดต้นทุนและเพิ่มคุณภาพให้สวมใส่
2. จัดทำมาตรการกระตุ้นให้ภาคธุรกิจเอกชนหันมาให้การสนับสนุนผ้าพื้นเมือง ผ้าท้องถิ่น ผ้าไทย ที่ได้รับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานแล้ว เช่น การลดภาษีสิ่งทอไทย การเปิดตลาดในต่างประเทศ เป็นต้น
3. เปิดตลาดและเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดผ้าไทย เครื่องแต่งกายไทย ทั้งในและต่างประเทศ
4. ส่งเสริมการต่อยอดธุรกิจที่ใช้วัสดุและผ้าไทยในการออกแบบสินค้าต่างๆ
5. พัฒนาผู้ประกอบการท้องถิ่นที่มีศักยภาพให้สามารถดำเนินธุรกิจได้ในตลาดสากล
6. จัดหาแหล่งทุนและพัฒนาแหล่งวัตถุดิบที่ได้คุณภาพ โดยเฉพาะผ้าพื้นเมือง ผ้าท้องถิ่น และผ้าไทย ทั้งที่เป็นผ้าที่ได้รับความนิยมและผ้าที่มีศักยภาพ

สรุป

แนวโน้มรูปแบบและแนวทางการพัฒนาเอกลักษณ์เครื่องแต่งกายไทยของทั้ง 3 แบบ มีความสอดคล้องกัน ดังนี้

รูปแบบที่ 1 นุรักษ์เพื่อสืบทอด เน้นคงแบบและผ้าดั้งเดิมไว้เป็นมรดกชาติ อันได้แก่ เครื่องแต่งกายในแต่ละรัชกาล ตั้งแต่รัชกาลที่ 1-9 เครื่องแต่งกายเหล่านี้มีประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพของกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ และผู้บริหารประเทศในการใช้เครื่องแต่งกายเป็นสื่อในการพัฒนาปรับปรุงสร้างความมั่นคงให้กับประเทศและสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนไทยทั้งชาติ จึงควรค่าแห่งการอนุรักษ์และรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ

แนวทางการดำเนินงานหลักจึงควรเน้นการถ่ายทอดคุณค่าและเพิ่มการรับรู้ให้กับคนรุ่นต่อมาได้เข้าใจ เห็นคุณค่า และหาทางพัฒนาต่อยอดต่อไป หาช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และโอกาสให้คนไทยทุกรุ่นทุกวัยได้สวมใส่ เพิ่มสิทธิพิเศษสำหรับคนสวมใส่หรือให้การสนับสนุน

รูปแบบที่ 2 รักษาเพื่อสืบสาน เน้นการคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เครื่องแต่งกายรูปแบบนี้จะให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค แต่ละจังหวัด และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ แนวทางการดำเนินงานหลักคือ การค้นหา ส่งเสริม และเพิ่มความหลากหลายให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นตั้งแต่ระดับภูมิภาคลงไปเป็นผู้ดำเนินการสืบสานเอกลักษณ์การแต่งกายประจำท้องถิ่น ให้ความรู้ที่ถูกต้อง จัดแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายแต่ละภูมิภาค ทุกภูมิภาค เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้มาศึกษาค้นคว้า เปิดช่องทางที่หลากหลายให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูล เพื่อประโยชน์ทั้งการสืบสานเผยแพร่ และพัฒนาต่อยอดสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักออกแบบและธุรกิจต่อไป

รูปแบบที่ 3 พัฒนาเพื่อต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการตลาด ทั้งตลาดระดับล่างที่เน้นการขายปริมาณมากและตลาดบนที่เน้นการสร้างแบรนด์ของสินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ

แนวทางการดำเนินการหลัก จัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาในรูปแบบเครื่องแต่งกายที่ยังคงเอกลักษณ์ไทย คุณภาพและสวดลายผ้าไทย ผ้าพื้นเมือง และเทคโนโลยีการผลิตที่ลดต้นทุนและเพิ่มคุณภาพ จัดทำมาตรการกระตุ้นให้ภาคเอกชนหันมาให้การสนับสนุนผ้าพื้นเมือง ผ้าท้องถิ่น ที่ได้รับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานแล้ว เช่น การลดภาษีสิ่งทอไทย การเปิดตลาดในต่างประเทศ เป็นต้น เปิดตลาดและเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดผ้าไทยทั้งในและต่างประเทศ ส่งเสริมการต่อยอดธุรกิจที่ใช้วัสดุและผ้าไทยในการออกแบบสินค้าต่างๆ พัฒนาผู้ประกอบการท้องถิ่นที่มีศักยภาพให้สามารถดำเนินธุรกิจได้ในตลาดสากล จัดหาแหล่งทุนและพัฒนาแหล่งวัตถุดิบที่ได้คุณภาพ ทั้งสามรูปแบบดังกล่าวคือ ทุนทางวัฒนธรรมของชาติ

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม แนวคิด และรูปแบบเครื่องแต่งกายตามเอกลักษณ์ไทยปัญหา อุปสรรค การนำเครื่องแต่งกายไทยไปพัฒนา และนำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน ด้วยการศึกษารายละเอียดจากเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องแบบเจาะจงจำนวน 12 คน

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน” ได้ผลสรุปดังนี้

1. แนวคิดและรูปแบบการแต่งกายไทย

การแต่งกายไทยมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ ขึ้นกับเหตุผลและปัจจัยที่มาเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและความมั่นคงของชาติ ซึ่งจะมี 4 ช่วงสำคัญคือ

1.1 ช่วงแห่งการสร้างบ้านแปลงเมือง รัชสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นช่วงแห่งสร้างบ้านแปงเมือง การพัฒนาในด้านต่างๆ แม้กระทั่งการแต่งกายจึงเป็นการเลียนแบบความรู้เรื่องที่ผ่านมาสมัยอยุธยา เครื่องแต่งกายจึงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกัน สะท้อนถึงความภาคภูมิใจในความรุ่งเรืองในอดีตและเป้าหมายในอนาคต ลักษณะการแต่งกายยังคงใช้วิธีการนุ่งและห่มตามอย่างในอดีต อันเป็นการแต่งกายไทยแบบดั้งเดิม คือ นุ่งโจงห่มสไบ

1.2 ช่วงล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจจากยุโรป ในยุคสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 มีการเปิดประเทศเพื่อทำการค้ากับนานาประเทศ ขนบธรรมเนียมต่างๆ ในราชสำนักได้ เปลี่ยนไปมาก เช่นการแต่งกายเข้าเฝ้าของขุนนางทรงให้สวมเสื้อผ้าแบบตะวันตกแทนที่จะเปลือยท่อนบนเช่นสมัยก่อนหรือยกเลิก ประเพณีหมอบคลานเป็นต้น และในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นยุคที่ราชอาณาจักรสยามต้องเผชิญวิกฤตการณ์หนัก จากการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจจากยุโรปเพื่อให้ชาวต่างชาติเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอารยธรรม เช่นตะวันตก พระองค์ทรงตระหนักดีว่าการแต่งกายเข้าเฝ้าโดยไม่สวมเสื้อนั้น ย่อมเป็นที่ดูหมิ่น

เหยียดหยามของชาวต่างประเทศที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ขณะนั้นเป็นเวลาที่เสด็จประพาสต่างประเทศ (สิงคโปร์และชวา) เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2413 จึงมีพระราชดำริที่จะเปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายตามแบบฝรั่ง เพื่อแสดงความเป็นอารยประเทศต่อมาก็ได้ทรงกำหนดเครื่องแบบทหารและพลเรือน ฝ่ายทหารมีทั้งเครื่องแบบเต็มยศและเครื่องแบบปกติส่วนฝ่ายพลเรือนมีแต่เครื่องแบบเต็มยศเท่านั้น เครื่องแต่งกายจึงทำหน้าที่แสดงถึงสถานภาพความมีอารยธรรมของไทย ทัดเทียมชาวยุโรป การแต่งกายจึงมีความเป็นสากลนิยมผสมกับความเป็นไทย ดังเช่น เสื้อราชประแตน และเสื้อแขนหมูแฮม เป็นต้น

1.3 ช่วงสร้างชาติด้วยลัทธิชาตินิยม ในสมัยรัฐนิยมและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2480-2500) รัฐบาลฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีนโยบายสำคัญในการสร้างชาติด้วยลัทธิชาตินิยม เพื่อความยิ่งใหญ่ของชาติไทยให้ทัดเทียมนานาอารยประเทศ ได้วางเป้าหมายปลูกฝังให้ประชาชนชาวไทยเป็นผู้มี “วัชรธัมมดี มีศีลธัมมดี มีอนามย์ดี มีการแต่งกายเรียบร้อย มีที่พักอาศัยดี และมีที่ทำมาหากินดี” ให้มีความสำคัญต่อการ “ปฏิวัติวัฒนธรรม” ด้านการแต่งกาย มีการออก “คำวิงวอน” และประกาศกฎหมายหลายฉบับให้รายละเอียดเกี่ยวกับการแต่งกาย “ตามสากลนิยม” และ “ประเพณีนิยม” เช่น มีการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายแบบเดิมให้มีความทันสมัยแบบตะวันตก เลิกการใช้ผ้าโจงกระเบนเปลี่ยนเป็นผ้าถุงแทน เลิกการใช้ผ้าผืนเดียวคาดอกหรือเปลือยท่อนบน ให้ใส่เสื้อแทน มีการประกาศของกระทรวงทบวงกรมต่างๆ วางระเบียบเครื่องแต่งกายของข้าราชการและใช้สีของเครื่องแบบเป็นการแยกหน่วยงานตามอาชีพต่างๆ มีการจัดตั้งสถาบันและคณะกรรมการวางระเบียบเครื่องแต่งกายสตรีตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2484 ต่อมาได้มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ มีสาขา คือ สำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง มีหน้าที่อย่างหนึ่งคือ พิจารณาเครื่องแต่งกายในโอกาสต่างๆ ในยุคนั้นการใส่หมวกของสตรีถือเป็นเรื่องสำคัญ เน้นว่าเป็นการนำชาติไปสู่อารยะ ถึงกับมีคำขวัญว่า “มาล่านำชาติไทย” เครื่องแต่งกายจึงเป็นเครื่องมือและสัญลักษณ์การใช้อำนาจในการควบคุมประเทศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

1.4 ช่วงสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เครื่องแต่งกายถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตามพระราชนิมของสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถและได้ชื่อว่าเป็นแบบฉบับของเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยที่รู้จักกันทั่วโลกในนามชุดไทยพระราชนิม ซึ่งมีแบบต่าง ๆ ดังเช่น ไทยเรือนต้น ไทยจิตรดา ไทยอัมรินทร์ ไทยบรมพิमान ไทยจักรี ไทยจักรพรรดิ ไทยดุสิตไทยสิวลัย และไทยประยูคต์ ในส่วนของเครื่องแต่งกายชายได้มีการคิดค้นแบบเสื้อของชายไทยขึ้นเรียกว่า ชุดพระราชทาน ใช้ควบคู่กับกางเกงแบบสากลนิยม สีสุภาพหรือสีเดียวกับเสื้อโดยให้ใช้แทนชุดสากลนิยม หรือเสริมเพิ่มเติมจากชุดสากลนิยมได้ทุกโอกาส แต่มิใช่เป็นการทดแทนชุดสากลนิยม

โดยสิ้นเชิง เครื่องแต่งกายไทยจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นไทย สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนทั้งชาติ

1.5 ช่วงการพัฒนาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญกับการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ้าไทยที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีความหลากหลาย โดดเด่นสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ไทยในแต่ละภูมิภาค แต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นผ้าไหม ผ้าฝ้าย ที่มีลวดลายและเทคนิคการทอที่แตกต่างกันตามแต่ละวัฒนธรรม จึงกลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีค่าต่อการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในช่วงนี้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบหรือสไตล์ของชุดแต่งกายมีความสำคัญเป็นรองความหลากหลายที่มีอยู่ในผ้าพื้นถิ่นที่มีความหลากหลาย การแต่งกายแบบไทยจึงเป็นเรื่องของทุนทางวัฒนธรรมที่รอการนำไปปรับประยุกต์ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม อันเป็นการเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสำคัญของต้นทุนทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในอดีต ที่จะใช้เป็นทุนในการต่อยอดสู่เศรษฐกิจ

2. วิธีการแต่งกายแบบไทย มี 2 วิธี คือ

2.1 การนุ่งและห่ม ในยุคต้นรัตนโกสินทร์การแต่งกายยังสืบทอดวิธีการนุ่งและห่มเหมือนสมัยอยุธยา ชายและหญิงนุ่งผ้าโจงหรือจีบชายไม่นิยมสวมเสื้อ หญิงห่มสไบ การนุ่งและห่มจึงถือเป็นเอกลักษณ์ของการแต่งกายแบบไทยตั้งแต่นั้นมา

2.2 การสวมและใส่ ในยุคล่าอาณานิคม ประเทศไทยได้มีการปรับเปลี่ยนการแต่งกายให้มาสวมใส่เสื้อเพื่อแสดงให้เห็นว่าบ้านเมืองมีความศิวิไลซ์เช่นอารยประเทศ การแต่งกายจึงเริ่มเปลี่ยนจากนุ่งและห่มมาเป็นการสวมและใส่มากขึ้นตามลำดับ

3. รูปแบบการแต่งกายไทยเพื่อความทันสมัยและยั่งยืน

รูปแบบที่ 1 อนุรักษ์เพื่อสืบทอด เน้นคงแบบและผ้าดั้งเดิมไว้เป็นมรดกชาติ อันได้แก่ เครื่องแต่งกายในแต่ละรัชกาล ตั้งแต่รัชกาลที่ 1-9 เครื่องแต่งกายเหล่านี้มีประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพของกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ และผู้บริหารประเทศในการใช้เครื่องแต่งกายเป็นสื่อในการพัฒนาปรับปรุงสร้างความมั่นคงให้กับประเทศและสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนไทยทั้งชาติ

รูปแบบที่ 2 รักษาเพื่อสืบสาน เน้นการคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เครื่องแต่งกายรูปแบบนี้จะให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคแต่ละจังหวัด และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ

รูปแบบที่ 3 พัฒนาเพื่อต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการตลาด ทั้งตลาดระดับล่างที่เน้นการขายปริมาณมากและตลาดบนที่เน้นการสร้างแบรนด์ของ

สินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่ง รูปแบบที่ 1 และ 2 คือ ต้นทุนทางวัฒนธรรม ที่จะใช้ในการพัฒนาต่อยอดในรูปแบบที่ 3

ปัญหา อุปสรรค การนำเครื่องแต่งกายไทยไปพัฒนา

1. **ด้านคุณภาพและราคา** เครื่องแต่งกายไทยโดยเฉพาะรูปแบบที่ 1 ซึ่งเป็นชุดไทยที่มีความวิจิตร ถักทอ ปัก แต่ง ด้วยมือ ซึ่งต้องใช้ความประณีต รูปแบบการแต่งกาย เนื้อผ้า และวัสดุที่ใช้ในการตัดเย็บมีราคาสูง เน้นการปัก เย็บที่มีความละเอียด ดังนั้นจึงต้องการการดูแลและถนอมรักษา อีกทั้งต้องระมัดระวังในการสวมใส่ ซึ่งชุดเหล่านี้มักใช้ในงานพิธีและงานพิเศษอันเป็นมงคลมากกว่าใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนในรูปแบบที่ 2 ซึ่งเป็นชุดประจำท้องถิ่น ที่ได้รับอิทธิพลด้านรูปแบบจากส่วนกลางและท้องถิ่น ซึ่งทำให้ความเป็นท้องถิ่นมีเอกลักษณ์เด่นชัด ความหลากหลายของรูปแบบและลวดลายผ้าที่แตกต่างเป็นต้นทุนที่ดีสำหรับการนำไปพัฒนาต่อยอดในเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบที่ 3 อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า การถักทอของผ้าพื้นเมืองเหล่านี้ มีข้อจำกัดทั้งในเรื่องความคงทนของเนื้อผ้า อีกทั้งคุณภาพของเส้นใยตามธรรมชาติมีความคงทนตามสภาพ อันเป็นข้อจำกัดของการใช้เส้นใยธรรมชาติและ การถักทอด้วยเครื่องมือพื้นบ้าน จึงทำให้มาตรฐานการผลิตที่แตกต่างกัน และราคาค่อนข้างสูงกว่าผ้าที่ผลิตแบบอุตสาหกรรม แม้ว่าในระยะหลังการผลิตผ้าพื้นบ้านมีปริมาณมากขึ้นและราคาลดลงจากเดิมแล้วก็ตาม แต่คุณภาพของสินค้าก็ต่างเช่นกัน

2. **ความนิยมและโอกาสในการสวมใส่** ชุดไทยประจำแต่ละรัชกาลได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติ มีรูปแบบและข้อกำหนดชัดเจนในการแต่งกายและโอกาสในการใช้งาน ซึ่งปัจจุบันยังมีการใช้งานตามแบบแผนประเพณี และที่ยังนิยมอยู่อย่างต่อเนื่องคือ การนำมาใช้ในงานมงคลสมรสของคนทั่วไป ส่วนเครื่องแต่งกายประจำท้องถิ่น มีรูปแบบและทำเนียบการแต่งกายและโอกาสในการใช้งานตามแต่ละวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งมีความยืดหยุ่นในการใช้งานได้หลากหลาย ทั้งในพิธี งานมงคลต่างๆ อีกทั้งยังมีบางวัฒนธรรมที่ยังคงสวมใส่ในชีวิตประจำวันอยู่บ้าง แต่มักจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้มีอายุมากกว่าในวัยเด็ก หรือวัยรุ่นสาว จากการสัมภาษณ์พบว่าทัศนคติของผู้คนต่อการสวมใส่เครื่องแต่งกายไทยนั้น มองว่า การแต่งกายไทยนั้นเชย แต่แล้วดูเหมือนตัวตลก แต่หากปรับปรุงให้มีความทันสมัย และมีโอกาสที่เหมาะสมให้สวมใส่ก็น่าสนใจสวมใส่

3. **ด้านการตลาด** กำลังการผลิตผ้าไทยยังอยู่ในระดับครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ มีการจัดกลุ่มทอผ้าในชุมชนต่างๆ เพื่อสืบสานการทอผ้าและทำเป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน การนำ

เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาต่อยอดเครื่องแต่งกายไทยยังมีจำกัดการลงทุนด้านสื่อสิ่งทอไทยยังอยู่ในวงแคบ ส่วนแบ่งการตลาดของเครื่องแต่งกายไทยยังต่ำที่สำคัญยังขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากภาครัฐและกำลังซื้อจากตลาดต่างประเทศ แม้ว่าปัจจุบัน นโยบายรัฐบาลจะรณรงค์สนับสนุนในทุกภาคส่วนหันมาให้ความสำคัญกับการแต่งกายแบบไทย และภาครัฐ ภาคเอกชนมีการตอบรับและดำเนินการแต่งกายไทยในระดับจังหวัด ท้องถิ่นและส่งเสริมในระดับชาติ แต่ก็ยังไม่มีความชัดเจนและต่อเนื่อง

หากวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาต่อยอดในแต่ละรูปแบบ สามารถจำแนกได้ดังนี้

รูปแบบที่ 1 อนุรักษ์เพื่อสืบทอด เน้นคงแบบและผ้าดั้งเดิมไว้เป็นมรดกชาติ

จุดเด่น - ได้รับการยอมรับแล้วว่าเป็นเครื่องแต่งกายรูปแบบนี้เป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติ มีรูปแบบและข้อกำหนดชัดเจนในการแต่งกายและโอกาสในการใช้งาน

- ได้รับการยอมรับในระดับสากล

จุดด้อย

- ราคาแพง

- โอกาสในการใช้งานน้อย

- ดูแลรักษายาก

โอกาส

- นโยบายรัฐบาลรณรงค์ให้แต่งกายแบบไทย

- หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีการตอบรับและดำเนินการแต่งกายไทย

ในระดับจังหวัด ท้องถิ่น

- ได้รับความนิยมนิยมใส่ในโอกาสสำคัญ เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญ

ใหญ่ งานประจำปีของจังหวัด เป็นต้น

- กระแสความนิยมไทยกระจายสู่เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่

ภัยคุกคาม

- หากไม่ได้รับการสืบทอดจะทำให้เกิดความสูญหายได้

- วัฒนธรรมการแต่งกายอาจถูกบิดเบือนหากไม่ได้รับความรู้ที่ถูกต้อง

รูปแบบที่ 2 รักษาเพื่อสืบสาน เน้นการคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

จุดเด่น - ได้รับการยอมรับแล้วว่าเป็นเครื่องแต่งกายรูปแบบนี้เป็นเครื่องแต่งกายประจำท้องถิ่น มีรูปแบบและทำเนียบการแต่งกายและโอกาสในการใช้งานตามแต่ละวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ

การยอมรับในท้องถิ่นนั้น

- รูปแบบการแต่งกายมีความยืดหยุ่นในการใช้งานได้หลากหลายขึ้นกับ

จุดด้อย

- ได้รับความนิยมน้อยจำกัดในกลุ่มชนที่มีพื้นเพ หรือชาติพันธุ์เดียวกัน

- การใช้งานจำกัดอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรม
- โอกาส - นโยบายรัฐบาลณรงค์ให้แต่งกายแบบไทย ไม่จำกัดว่าเป็นของท้องถิ่นหรือส่วนกลาง
- หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีการตอบรับและดำเนินการแต่งกายไทยในระดับจังหวัด ท้องถิ่น
- ได้รับความนิยมนิยมใส่ในโอกาสสำคัญของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญใหญ่ งานประจำปีของจังหวัด เป็นต้น
- กระแสภูมิภาคนิยมได้รับการตอบรับจากเด็กและเยาวชน ประชาชนคนรุ่นใหม่
- ภัยคุกคาม - หากไม่ได้รับการสืบทอดจะทำให้เกิดความสูญหายขึ้น
- วัฒนธรรมการแต่งกายอาจถูกบิดเบือนหากไม่ได้รับความรู้ที่ถูกต้อง
- กระแสภูมิภาคนิยมควรไปในทิศทางหรือแนวทางเดียวกับกับส่วนกลาง ไม่ควรสร้างความเข้าใจผิด หรือทำให้เกิดการแบ่งแยก

รูปแบบที่ 3 พัฒนาเพื่อต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

- จุดเด่น - เครื่องแต่งกายประจำชาติ ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นเครื่องแต่งกายที่มีความงดงามในอันดับต้นๆของโลก (ได้รับรางวัลเครื่องแต่งกายประจำชาติที่สวยงามที่สุดในเวทีประกวดนางงามระดับโลกหลายเวที)
  - ประเทศไทยมีทุนทางวัฒนธรรมจำนวนมาก กล่าวคือ มีรูปแบบเครื่องแต่งกายที่มีเอกลักษณ์และมีความหลากหลาย มีผ้าที่มีลวดลายงดงามมากมาย แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น
  - ประเทศไทยมีนักออกแบบไทยมีฝีมือในการออกแบบในระดับสากล
  - มีหน่วยงานที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนเรื่องเครื่องแต่งกายไทยโดยตรง อาทิ ศูนย์ศิลปาชีพ กรมหม่อนไหม พิพิธภัณฑ์ผ้า
- จุดด้อย - กำลังการผลิตของไทยยังอยู่ในระดับครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่
- การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาต่อยอดเครื่องแต่งกายไทยยังมีจำกัด
  - การลงทุนด้านสื่อสิ่งทอไทยยังอยู่ในวงแคบ
  - ส่วนแบ่งการตลาดของเครื่องแต่งกายไทยยังต่ำ
  - เครื่องแต่งกายไทยคุณแลร์กษายาก

- โอกาส - นโยบายรัฐบาลณรงค์สนับสนุนในทุกภาคส่วนหันมาให้ความสำคัญกับการแต่งกายแบบไทย
- หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีการตอบรับและดำเนินการแต่งกายไทยในระดับจังหวัด ท้องถิ่นและส่งเสริมในระดับชาติ
  - ได้รับความนิยมนิยมใส่ในโอกาสสำคัญ เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญใหญ่ งานประจำปีของจังหวัด เป็นต้น
  - กระแสความนิยมไทยกระจายสู่เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่
  - สังคมให้ความสำคัญกับเรื่องสำนึกและเอกลักษณ์ความเป็นไทย เครื่องแต่งกายถือเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของประเทศ
  - กระทรวงวัฒนธรรมเล็งเห็นความสำคัญในการยกระดับการแต่งกายไทยให้เป็นวาระแห่งชาติ
- ภัยคุกคาม - กระแสนิยมไทยเป็นกระแสรองในขณะที่กระแสนิยมเกาหลีและวัฒนธรรมภายนอกมีความเข้มแข็ง
- ค่านิยมตะวันตกและนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ ส่งผลต่อการยอมรับวัฒนธรรมไทย อาจทำให้เกิดการดูถูกดูแคลนว่า การแต่งกายแบบไทยล้าสมัย

ข้อเสนอแนะ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่ารูปแบบที่ 1 และ 2 เป็นรูปแบบที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย อีกทั้งยังใช้เป็นต้นทุนในการพัฒนารูปแบบที่ 3 โดยเฉพาะรูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคสะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาต่อยอดได้ทั้งในส่วนของรูปแบบการแต่งกาย และวัสดุสิ่งทอที่ใช้ ในแต่ละภูมิภาคจะมีผ้าที่มีคุณลักษณะ สี และลาย ที่แตกต่างกัน มีเรื่องราวและความเชื่อที่ผูกโยงกับท้องถิ่น

ประเทศไทยมีหน่วยงานที่หลากหลายให้ความสำคัญและดำเนินการส่งเสริมการแต่งกายไทยอยู่แล้ว ทั้งที่มีหน้าที่โดยตรง และโดยอ้อม ขณะนี้กระแสความนิยมไทยกำลังมาแรง การรับรู้ในเรื่องการแต่งกายไทยส่วนใหญ่จะมองย้อนไปถึงการแต่งกายของคนในอดีต แต่ก็เห็นว่าการแต่งกายไทยในปัจจุบันควรต้องสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย สวมใส่สบายเหมาะกับบริบทของท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับวัสดุพื้นเมือง เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าไหม

จากทุกส่วนเห็นตรงกันว่า ควรให้การส่งเสริม สนับสนุน การแต่งกายแบบไทยให้สามารถสวมใส่ได้ในชีวิตประจำวัน ส่วนในแบบดั้งเดิมนั้นควรสวมใส่ในโอกาสที่สำคัญหรือโอกาสที่เหมาะสม

ดังนั้น ยิ่งส่งเสริมให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงเรื่องแบบและผ้ามากเท่าไร ทุนที่ใช้ในการพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งเหล่านี้อาจโยงไปถึงเอกลักษณ์ไทยในประเภทอื่นๆ ที่จะนำมาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืนได้อีกด้วย

แนวโน้มรูปแบบและแนวทางการพัฒนาเอกลักษณ์เครื่องแต่งกายไทยของทั้ง 3 แบบ มีความสอดคล้องกันดังนี้

รูปแบบที่ 1 อนุรักษ์เพื่อสืบทอด เน้นคงแบบและผ้าดั้งเดิมไว้เป็นมรดกชาติ อันได้แก่เครื่องแต่งกายในแต่ละรัชกาล ตั้งแต่รัชกาลที่ 1-9 เครื่องแต่งกายเหล่านี้มีประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพของกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ และผู้บริหารประเทศในการใช้เครื่องแต่งกายเป็นสื่อในการพัฒนาปรับปรุงสร้างความมั่นคงให้กับประเทศและสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนไทยทั้งชาติ จึงควรค่าแห่งการอนุรักษ์และรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ

แนวทางการดำเนินงานหลักจึงควรเน้นการถ่ายทอดคุณค่าและเพิ่มการรับรู้ให้กับคนรุ่นต่อมาได้เข้าใจ เห็นคุณค่า และหาทางพัฒนาต่อยอดต่อไป หาช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และโอกาสให้คนไทยทุกรุ่นทุกวัยได้สวมใส่ เพิ่มสิทธิพิเศษสำหรับคนสวมใส่หรือให้การสนับสนุน

รูปแบบที่ 2 รักษาเพื่อสืบสาน เน้นการคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เครื่องแต่งกายรูปแบบนี้จะให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค แต่ละจังหวัด และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ แนวทางการดำเนินงานหลักคือการค้นหา ส่งเสริม และเพิ่มความหลากหลายให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นตั้งแต่ระดับภูมิภาคลงไปเป็นผู้ดำเนินการสืบสานเอกลักษณ์การแต่งกายประจำท้องถิ่น ให้ความรู้ที่ถูกต้อง จัดแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายแต่ละภูมิภาค ทุกภูมิภาค เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้มาศึกษาค้นคว้า เปิดช่องทางที่หลากหลายให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูล เพื่อประโยชน์ทั้งการสืบสาน เผยแพร่ และพัฒนาต่อยอดสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักออกแบบและธุรกิจต่อไป

รูปแบบที่ 3 พัฒนาเพื่อต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับตลาด ทั้งตลาดระดับล่างที่เน้นการขายปริมาณมากและตลาดบนที่เน้นการสร้างแบรนด์ของสินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ แนวทางการดำเนินการหลัก จัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนา รูปแบบเครื่องแต่งกายที่ยังคงเอกลักษณ์ไทย คุณภาพและลวดลายผ้าไทย ผ้าพื้นเมือง และเทคโนโลยีการผลิตที่ลดต้นทุนและเพิ่มคุณภาพให้สวมใส่ จัดทำมาตรการกระตุ้นให้ภาคธุรกิจ

เอกชนหันมาให้การสนับสนุนผ้าพื้นเมือง ผ้าท้องถิ่น ผ้าไทย ที่ได้รับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานแล้ว เช่น การลดภาษีสิ่งทอไทย การเปิดตลาดในต่างประเทศ เป็นต้น เปิดตลาดและเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดผ้าไทย เครื่องแต่งกายไทย ทั้งในและต่างประเทศ ส่งเสริมการต่อยอดธุรกิจที่ใช้วัสดุและผ้าไทยในการออกแบบสินค้าต่างๆ พัฒนาผู้ประกอบการท้องถิ่นที่มีศักยภาพให้สามารถดำเนินธุรกิจได้ในตลาดสากล จัดหาแหล่งทุนและพัฒนาแหล่งวัตถุดิบที่ได้คุณภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงาน

1. รัฐบาลควรให้ความสำคัญและยกระดับการแต่งกายไทยเป็นวาระแห่งชาติและจัดทำแผนแม่บทในการส่งเสริมการแต่งกายไทย
2. กระทรวงวัฒนธรรมควรสร้างบทบาทนำในการส่งเสริม สนับสนุนหน่วยงานทั้งภาคราชการและเอกชน ประชาชนทั่วไปให้หันมาให้การสนับสนุนการแต่งกายไทย อย่างจริงจัง ทั้งในด้านการอนุรักษ์และพัฒนา ต่อยอดในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น ร่วมมือกันสถานศึกษารณรงค์แต่งกายไทยสัปดาห์ละ 1-2 วัน หรือในวันสำคัญทางศาสนา หรือการสร้างสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับการแต่งกายไทยในแต่ละยุคสมัยนำเสนอทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่ออื่นๆ อย่างหลากหลาย เป็นต้น
3. สภาอุตสาหกรรมควรเร่งพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผ้าไทยให้มีความคงทน สวมใส่สบายและลดต้นทุนการผลิต

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

สถาบันการศึกษาด้านการออกแบบเครื่องแต่งกายควรศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทย 3 รูปแบบที่ค้นพบ ในยุคสมัยต่างๆ เช่น สมัยทราวดี สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา ฯลฯ หรือเจาะลึกในแต่ละภูมิภาค แต่ละจังหวัด การค้นหาและพัฒนาลายผ้าในแต่ละท้องถิ่น เป็นต้น

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. สื่อชุดไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2538.
- ชลิตาภรณ์ สัมพันธ์. เวทีสตรีไทย พิชิตวิกฤตสู่สังคมอนาคต. กรุงเทพมหานคร: คณะทำงานติดตามการพัฒนาสตรีในประเทศไทย (ตพส.ไทย). ลิขิตสาส์น, 2541.
- นิตยา พุทธรังค์. จริยธรรมและกฎหมายเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534.
- อนุก นาวิกมูล,ผู้รวบรวม. การแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (หนังสือชุดกรุงเทพฯสองศตวรรษ). กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2525.
- นฤจร อิทธิจิระจรัส. การแบ่งชั้นทางสังคมรูปแบบและการแสดงออกของความไม่เหมือนกัน. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2522.
- พวงผกา คุโรวาท. ประวัติการแต่งกาย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: แผนกวิชาผ้าและเครื่องแต่งกายสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครใต้. รวมสาส์น(1977) จำกัด, 2540.
- พัทธา สายหู. ไทยศึกษา. เอกสารการสอนหน่วยที่ 1-7. พิมพ์ครั้งที่ 8. นนทบุรี: สาขาวิชาศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2543.
- รจิตลักษณ์ แสงอุไร. การสื่อสารของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. สารพินิจ. นนทบุรี: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. 2550
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. ข่าวสารกรมสุขภาพจิต. นนทบุรี: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2550.
- สมควร กวียะ. สื่อมวลชนดลชีวิต. นนทบุรี: ออฟเซทเพรส จำกัด, 2540.

สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์. ค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ. รายงานการวิจัยโครงการศึกษาเรื่องสตรีไทย. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2523.

สภาร่างรัฐธรรมนูญ. ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับลงประชามติ). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2550.

สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทย. เครื่องหมายแห่งความรุ่งเรืองคือสภาพแห่งสตรี. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, 2535.

สุชีลา ตันชัยนันท์. เวทีสตรีไทย พิชิตวิกฤตสู่สังคมอนาคต. กรุงเทพมหานคร : คณะทำงานติดตามการพัฒนาสตรีในประเทศไทย (ตพส.ไทย). ลิขิตสาส์น, 2541.

สุวดี ชนประสิทธิ์พัฒนา. การแต่งกายสตรีกับหัตถกรรมทอผ้าในสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. การแต่งกายไทย: วิวัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2543.

สำนักพิมพ์แพร่พิทยา. คุณสมบัติกุลสตรีตั้งแต่วัยแรกจนถึงวัยกลางคน. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.

สำนักพิมพ์เมืองโบราณ. การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: อักษรสัมพันธ์, 2525.

ศิลปากร, กรม. สมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

อนุภพ สุวรรณ. พฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางกลุ่มผลิตภัณฑ์สำหรับผิวกายี่ห้อ L'OREAL ในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.

อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. รู้เท่าสังคมสื่อรู้ทันสงครามการตลาด. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ พริ้นท์ติ้งเซ็นเตอร์, 2549.

Bettinghaus, Erwin P. Persuasive Communication. 2nd . Edition. (New York: Holt, Rinehart and Winston),1973.

เอกสารวิจัย

จิตติมา พรอรุณ. “การเรียกร่องสิทธิสตรีในสังคมไทย พ.ศ. 2489-2519”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

- เนาวรัตน์ เทพอาสน์. “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของสื่อโฆษณาในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2537-2547 โดยใช้เทคนิคเดลฟาย”. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์-มหาบัณฑิต, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- ปาริฉัตร มั่งคอง. “ทัศนคติของวัยรุ่นที่มีต่อโฆษณาและสินค้าในโฆษณาที่แสดงออกเกี่ยวข้องกับกามารมณ์”. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- พรพิไล ถมังรักษ์ศักดิ์. “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องปัญหาความเสมอภาคของสตรี”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- วนิดา พุ่มพา. แนวโน้มการเลียนแบบตัวแบบโฆษณาทางสื่อโทรทัศน์ของนักเรียนวัยรุ่น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.
- วิมนา ธรรมปรีชา. “การคุกคามทางเพศ (Sexual Harassment)”. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นางสาว วิมลลักษณ์ ชูชาติ

วัน เดือน ปีเกิด เมื่อ 14 มกราคม 2504

การศึกษา

- ปริญญาเอก ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

รียนตรวิโรฒ ประสานมิตร

- ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (พยาบาลและผดุงครรภ์) มหาวิทยาลัยมหิดล

การทำงาน

- 2547 ผู้อำนวยการสถาบันศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม
- 2547 ผู้อำนวยการศูนย์หอศิลป์ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยกระทรวงวัฒนธรรม
- 2551 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านส่งเสริมงานวิจิตรศิลป์ (ทัศนศิลป์) สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยกระทรวงวัฒนธรรม
- 2556 รองผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยกระทรวงวัฒนธรรม

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม

สรุปย่อ

ลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา

เรื่อง แนวทางการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน

ผู้วิจัย นางสาววิมลลักษณ์ ชูชาติ

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 57

ตำแหน่ง ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เราเป็นสัตว์ที่อ่อนแอจึงมีความจำเป็นต้องมีเครื่องแต่งกายไว้ป้องกันภัย ในระยะแรกเครื่องแต่งกายเป็นเพียงเครื่องนุ่งห่มที่ให้ความอบอุ่นกับร่างกาย ป้องกันอันตรายจากธรรมชาติ ต่อมามนุษย์รู้จักรักสวยรักงามจึงมีการคิดหาและนำเอาเครื่องประดับต่าง ๆ มาสวมใส่และเมื่อมนุษย์พัฒนาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่ซับซ้อนขึ้น เครื่องแต่งกายได้กลายมาเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงสถานภาพในสังคม แสดงความเป็นพวกพ้องที่มาจากชาติพันธุ์ ถิ่นที่อยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา แม้แต่อาชีพเดียวกันดังเช่นในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นยุคที่ราชอาณาจักรสยามต้องเผชิญวิกฤตการณ์หนักจากการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจจากยุโรป เครื่องแต่งกายจึงถูกดึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของประเทศเพื่อให้ชาวต่างชาติเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอารยธรรมดังเช่นตะวันตก และเพื่อแสดงความเป็นอารยประเทศ ในสมัยรัฐนิยมและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2480 - 2500) รัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีนโยบายสำคัญในการสร้างชาติด้วยลัทธิชาตินิยม จึงได้วางเป้าหมายปลูกฝังให้ประชาชนชาวไทยเป็นผู้มี “วัฒนธรรมดี มีศีลธรรมดี มีอนามัยดี มีการแต่งกายเรียบร้อย มีที่พักอาศัยดี และมีที่ทำมาหากินดี” โดยให้ความสำคัญต่อการ “ปฏิวัติวัฒนธรรม” ด้านการแต่งกาย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เครื่องแต่งกายถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทยตามพระราชนิยมของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และได้ชื่อว่าเป็นแบบฉบับของเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยที่รู้จักกันทั่วโลกในนามชุดไทยพระราชนิยม

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน เพื่อการรักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมอันดีงามของชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม แนวคิด และรูปแบบเครื่องแต่งกายตามเอกลักษณ์ไทย
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการนำเครื่องแต่งกายไทยไปพัฒนา
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาประวัติศาสตร์การแต่งกายนั้น จะศึกษาเฉพาะรูปแบบการแต่งกายไทยที่ปรากฏอยู่ มีหลักฐานบ่งบอกถึงที่มาและมีข้อสันนิษฐานที่น่าเชื่อถือ และเป็นชุดที่ใช้กับบุคคลหลายฐานะและใช้ในโอกาสต่างๆ เช่น งานราชพิธีและ/หรือในราชการ เป็นต้น
2. การพัฒนารูปแบบการแต่งกายที่ได้ค้นพบจะถูกนำมาศึกษาและพัฒนาต่อยอดเพียงบางส่วน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวโน้มของแฟชั่นที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต
3. รูปแบบการแต่งกายที่น่าเสนอ เป็นเพียงภาพร่างและ/หรือต้นแบบของชุดการแต่งกายเท่านั้น และจะไม่เจาะลึกถึงวัสดุที่ใช้และกระบวนการในการผลิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการการแต่งกายไทยที่มีเอกลักษณ์ในแต่ละรัชสมัยในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ และศึกษาแนวโน้มการพัฒนาต่อยอดการแต่งกายไทยที่น่าเอาเอกลักษณ์การแต่งกายไทยในอดีตเป็นฐานในการพัฒนาให้มีความเป็นสากลนิยมมากขึ้น รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อนำข้อมูลมารวบรวม วิเคราะห์ นำเสนอรูปแบบและแนวทางการพัฒนาเอกลักษณ์เครื่องแต่งกายไทยต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืน ได้ผลดังนี้

1. แนวคิดและรูปแบบการแต่งกายไทย การแต่งการมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ โดยขึ้นอยู่กับเหตุผลและปัจจัยที่มาเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและความมั่นคงของชาติ ซึ่งมี 5 ช่วงสำคัญคือ

1.1 ช่วงแห่งการสร้างบ้านแปงเมือง รัชสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นช่วงแห่งสร้างบ้านแปงเมือง การพัฒนาในด้านต่างๆ แม้กระทั่งการแต่งกายจึงเป็นการเลียนแบบความรุ่งเรืองที่ผ่านมาจากสมัยอยุธยา เครื่องแต่งกายจึงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกัน สะท้อนถึงความภาคภูมิใจในความรุ่งเรืองในอดีตและเป้าหมายในอนาคต

1.2 ช่วงล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจจากยุโรป ในยุคสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 มีการเปิดประเทศเพื่อทำการค้ากับนานาประเทศขนบธรรมเนียมต่างๆ ในราชสำนักได้เปลี่ยนไปมาก เครื่องแต่งกายจึงทำหน้าที่แสดงถึงสถานภาพความมีอารยธรรมของไทยทัดเทียมชาวยุโรป การแต่งกายจึงมีความเป็นสากลนิยมผสมกับความเป็นไทย

1.3 ช่วงสร้างชาติด้วยลัทธิชาตินิยม (พ.ศ. 2480-2500) มีนโยบายสำคัญในการสร้างชาติด้วยลัทธิชาตินิยมเพื่อความยิ่งใหญ่ของชาติไทยให้ทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศ โดยให้ความสำคัญต่อการ “ปฏิวัติวัฒนธรรม” จึงมีการออก “คำวิงวอน” และประกาศกฎหมายหลายฉบับให้รายละเอียดเกี่ยวกับการแต่งกาย “ตามสากลนิยม” และ “ประเพณีนิยม” เครื่องแต่งกายจึงเป็นเครื่องมือและสัญลักษณ์การใช้อำนาจในการควบคุมประเทศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

1.4 ช่วงสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เครื่องแต่งกายถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทยตามพระราชนิยมของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถและได้ชื่อว่าเป็นแบบฉบับของเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยที่รู้จักกันทั่วโลกในนามชุดไทยพระราชนิยม เครื่องแต่งกายไทยจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นไทย และสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนทั้งชาติ

1.5 การพัฒนาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญกับการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ้าไทยและการแต่งกายแบบไทยจึงกลายเป็นเรื่องของทุนทางวัฒนธรรมที่รอกำนำไปปรับประยุกต์ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม

2. วิธีการแต่งกายแบบไทย มี 2 วิธี คือ

2.1 การนุ่งและห่ม ในยุคต้นรัตนโกสินทร์การแต่งกายยังสืบทอดวิธีการนุ่งและห่มเหมือนสมัยอยุธยา ชายและหญิงนุ่งผ้าโจงหรือจีบ ชายไม่นิยมสวมเสื้อ หญิงห่มสไบการนุ่งและห่มจึงถือเป็นเอกลักษณ์ของการแต่งกายแบบไทยตั้งแต่นั้นมา

2.2 การสวมและใส่ ในยุคล่าอาณานิคม ประเทศไทยได้มีการปรับเปลี่ยนการแต่งกายให้มาสวมใส่เสื้อเพื่อแสดงให้เห็นว่าบ้านเมืองมีความศิวิไลซ์เช่นอารยประเทศ การแต่งกายจึงเริ่มเปลี่ยนจากนุ่งและห่มมาเป็นการสวมและใส่มากขึ้นตามลำดับ

3. รูปแบบการแต่งกายไทยเพื่อความทันสมัยและยั่งยืน

รูปแบบที่ 1 อนุรักษ์เพื่อสืบทอด เน้นคงแบบและผ้าดั้งเดิมไว้เป็นมรดกชาติ อันได้แก่ เครื่องแต่งกายในแต่ละรัชกาล ตั้งแต่รัชกาลที่ 1-9 เครื่องแต่งกายเหล่านี้มีประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพของกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์และผู้บริหารประเทศในการใช้เครื่องแต่งกายเป็นสื่อในการพัฒนาปรับปรุงสร้างความมั่นคงให้กับประเทศและสร้างสภาพภูมิใจให้กับคนไทยทั้งชาติ

รูปแบบที่ 2 รักษาเพื่อสืบสาน เน้นการคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เครื่องแต่งกายรูปแบบนี้จะให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคแต่ละจังหวัด และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ

รูปแบบที่ 3 พัฒนาเพื่อต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการตลาด ทั้งตลาดระดับล่างที่เน้นการขายปริมาณมากและตลาดระดับบนที่เน้นการสร้างแบรนด์ของสินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งรูปแบบที่ 1 และ 2 คือ ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่จะใช้ในการพัฒนาต่อยอดในรูปแบบที่ 3

4. ปัญหา อุปสรรค การนำเครื่องแต่งกายไทยไปพัฒนา

4.1 ด้านคุณภาพและราคา โดยเฉพาะรูปแบบที่ 1 ซึ่งเป็นชุดไทยที่มีความวิจิตร ถักทอ ปัก แต่ง ด้วยมือ ซึ่งต้องใช้ความประณีต เนื้อผ้า และวัสดุที่ใช้ในการตัดเย็บมีราคาสูง เน้นการปักเย็บที่มีความละเอียดต้องการการดูแลดอมรักษาและระมัดระวังในการสวมใส่ ส่วนรูปแบบที่ 2 ซึ่งเป็นชุดประจำท้องถิ่น ที่ได้รับอิทธิพลด้านรูปแบบจากส่วนกลางและท้องถิ่น ซึ่งทำให้ความเป็นท้องถิ่นมีเอกลักษณ์เด่นชัด ความหลากหลายของรูปแบบและลวดลายผ้าที่แตกต่าง อันเป็นต้นทุนที่ดีสำหรับการนำไปพัฒนาต่อยอดในเชิงเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามมีข้อจำกัดในเรื่องความคงทนของเนื้อผ้าคุณภาพของเส้นใยตามธรรมชาติ การถักทอด้วยเครื่องมือพื้นบ้านจึงทำให้มาตรฐานการผลิตแตกต่างกันและราคาค่อนข้างสูงกว่าผ้าที่ผลิตแบบอุตสาหกรรม

4.2 ความนิยมและโอกาสในการสวมใส่ชุดไทยประจำแต่ละรัชกาลได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติ แต่มีรูปแบบและข้อกำหนดชัดเจนในการแต่งกายและโอกาสในการใช้งาน ซึ่งปัจจุบันยังมีการใช้งานตามแบบแผนประเพณี และที่ยังนิยมอยู่อย่างต่อเนื่องคือ การนำมาใช้ในงานมงคลสมรสของคนทั่วไป ส่วนเครื่องแต่งกายประจำท้องถิ่น มีรูปแบบและทำเนียบการแต่งกายและโอกาสในการใช้งานตามแต่ละวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ

ซึ่งมีความยืดหยุ่นในการใช้งานได้หลากหลาย มีบางวัฒนธรรมที่ยังคงสวมใส่ในชีวิตประจำวันอยู่บ้าง แต่มักจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้มีอายุมากกว่าในวัยเด็ก หรือวัยหนุ่มสาว จากการสัมภาษณ์พบว่าทัศนคติของผู้คนต่อการสวมใส่เครื่องแต่งกายไทยนั้น มองว่า การแต่งกายไทยนั้นเชย แต่แล้วดูเหมือนตัวตลก

4.3 ด้านการตลาด กำลังการผลิตผ้าไทยยังอยู่ในระดับครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ มีเพื่อสืบสานการทอผ้าและทำเป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน การจัดกลุ่มทอผ้าในชุมชนต่างๆ ใช้ในการพัฒนาต่อยอดเครื่องแต่งการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาถวายไทยยังมีจำกัด การลงทุนด้านสื่อสิ่งทอไทยยังอยู่ในวงแคบ ส่วนแบ่งการตลาดของเครื่องแต่งกายไทยยังต่ำ ที่สำคัญยังขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากรัฐและกำลังซื้อจากตลาดต่างประเทศ แม้ว่าปัจจุบัน นโยบายรัฐบาลจะรณรงค์สนับสนุนในทุกภาคส่วนหันมาให้ความสำคัญกับการแต่งกายแบบไทย

ข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบัน กระแสความนิยมไทยกำลังมาแรง การรับรู้เรื่องการแต่งกายไทยส่วนใหญ่จะมองย้อนไปถึงการแต่งกายของคนในอดีต แต่ก็ยังสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย สวมใส่สบายเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับวัสดุพื้นเมือง เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าไหม จึงเห็นควรให้การส่งเสริม สนับสนุนการแต่งกายแบบไทยให้สามารถสวมใส่ได้ในชีวิตประจำวัน ส่วนในแบบดั้งเดิมนั้นควรสวมใส่ในโอกาสที่สำคัญหรือโอกาสที่เหมาะสม ดังนั้น ยังส่งเสริมให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงเรื่องรูปแบบและผ้ามากเท่าไร ทุนที่ใช้ในการพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจโยงไปถึงเอกลักษณ์ไทยในประเภทอื่นๆ ที่จะนำมาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาเครื่องแต่งกายไทยให้มีความทันสมัยและยั่งยืนได้อีกด้วย แนวโน้มและแนวทางการพัฒนาเอกลักษณ์เครื่องแต่งกายไทย ทั้ง 3 แบบ มีดังนี้

รูปแบบที่ 1 อนุรักษ์เพื่อสืบทอด เน้นคงแบบและผ้าดั้งเดิมไว้เป็นมรดกชาติ แนวทางการดำเนินงานหลักจึงควรเน้นการถ่ายทอดคุณค่าและเพิ่มการรับรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ได้เข้าใจเห็นคุณค่า และหาทางพัฒนาต่อยอด หาช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และโอกาสให้คนไทยทุกรุ่นทุกวัยได้สวมใส่ เพิ่มสิทธิพิเศษสำหรับคนสวมใส่หรือให้การสนับสนุน

รูปแบบที่ 2 รักษาเพื่อสืบสาน เน้นการคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น แนวทางการดำเนินงานหลัก คือ การค้นหา ส่งเสริม และเพิ่มความหลากหลายให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นตั้งแต่ระดับภูมิภาคลงไปเป็นผู้ดำเนินการสืบสานเอกลักษณ์การแต่งกายประจำท้องถิ่น ให้ความรู้ที่ถูกต้อง จัดแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายในแต่ละภูมิภาค เพื่อให้เด็ก เยาวชน และ

ประชาชนได้มาศึกษาค้นคว้า ได้เข้าถึงข้อมูลเพื่อประโยชน์ทั้งการสืบสาน เผยแพร่ และพัฒนาต่อ ยอดสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักออกแบบและนักธุรกิจต่อไป

รูปแบบที่ 3 พัฒนาเพื่อต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ แนวทางการดำเนินการ คือ จัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนารูปแบบเครื่องแต่งกายที่ยังคงเอกลักษณ์ไทย คุณภาพและลวดลายผ้า ไทย ผ้าพื้นเมือง และเทคโนโลยีการผลิตที่ลดต้นทุนและเพิ่มคุณภาพ จัดทำมาตรการกระตุ้นให้ภาค ธุรกิจหันมาให้การสนับสนุนผ้าพื้นเมือง ผ้าท้องถิ่น ผ้าไทยที่ได้รับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน แล้ว เช่น การลดภาษีสิ่งทอไทย การเปิดตลาดในต่างประเทศ เพิ่มส่วนแบ่งการตลาดผ้าไทยทั้งใน และต่างประเทศ ส่งเสริมการต่อยอดธุรกิจที่ใช้วัสดุและผ้าไทยในการออกแบบสินค้าต่างๆ พัฒนา ผู้ประกอบการท้องถิ่นที่มีศักยภาพให้สามารถดำเนินธุรกิจได้ในตลาดสากล จัดหาแหล่งทุนและ พัฒนาแหล่งวัตถุดิบที่ได้คุณภาพ